

T.C.

**ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**AB PROJELERİNİN KURUMSAL KAPASİTE GELİŞİMİ
VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ
(TR82 DÜZEY 2 BÖLGESİ ÖRNEĞİ)**

Hilal ABACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Doç. Dr. Hasan AKÇA**

Çankırı – 2014

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

AB PROJELERİNİN KURUMSAL KAPASİTE GELİŞİMİ
VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ
(TR82 DÜZEY 2 BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Hilal ABACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Hasan AKÇA

Bu çalışma [Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu] tarafından [2013-06] nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

Çankırı – 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Bilimsel Etik Bildirimi	v
Tez Kabul ve Onay	vi
Önsöz	vii
Özet	viii
Summary	ix
Kısaltmalar	x
Tablo Listesi	xii
1. GİRİŞ	1
2. AB MALİ YARDIMLARI	4
2.1. Kredi Şeklinde Verilen Mali Yardımlar	4
2.1.1. Avrupa Yatırım Bankası'ndan Sağlanan Mali Yardımlar	4
2.2. Hibe Şeklinde Yapılan Mali Yardımlar	4
2.2.1. Üye Ülkelere Yapılan Yardımlar	5
2.2.1.1. Yapısal Fonlar	5
2.2.1.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)	5
2.2.1.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ASF)	6
2.2.1.1.3. Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (ATYGF-Y)	6
2.2.1.1.4. Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı (BYMA)	6
2.2.1.1.5. Uyum Fonu	6
2.2.1.2. Diğer Bölgesel Politika Araçları	8
2.2.2. Aday Ülkelere Yönelik Mali Yardımlar	9
2.2.2.1. Dış Faaliyetlere Yönelik Harcamalar	9
2.2.2.1.1. Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri (AKP)	10
2.2.2.1.2. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	10
2.2.2.1.3. Akdeniz Ülkeleri	11
2.2.2.1.4. Asya ve Latin Amerika Ülkeleri	12
2.2.2.2. Katılım Öncesi Mali Yardımlar	12
2.2.2.2.1. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri	12
2.2.2.2.1.1. PHARE	13
2.2.2.2.1.2. ISPA	13
2.2.2.2.1.3. SAPARD	13

2.2.2.2.2. CARDS	14
3. TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI	16
3.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönem (1964–1996)	16
3.1.1. I. Mali Protokol (1964–1969)	17
3.1.2. II. Mali Protokol (1971- 1977)	17
3.1.3. III. Mali Protokol (1979- 1982)	18
3.1.4. IV. Mali Protokol (1982–1986)	18
3.1.5. Özel İşbirliği Fonu (1980)	18
3.1.6. Körfez Savaşı Dolayısıyla Verilen Krediler (1991)	18
3.1.7. İdari İşbirliği Fonu (1993–1995)	19
3.1.8. Demokrasi, İnsan Hakları ve Sivil Toplumun Güçlendirilmesi	19
3.2. Gümrük Birliği Dönemi Mali Yardımlar (1996–1999)	19
3.2.1. Bütçe Kaynaklarından Yapılan Yardımlar (1996–2000)	20
3.2.1.1. Özel Eylem Programı	20
3.2.1.2. Makro Ekonomik Yardım	21
3.2.1.3. İdari İşbirliği Fonu (1996-2000)	21
3.2.2. Avrupa Akdeniz İşbirliği	21
3.2.2.1. Kredi Şeklinde Yapılan Mali Yardımlar	21
3.2.2.1.1. Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (1992–1999)	21
3.2.2.1.2. Avrupa- Akdeniz Süreci (EUROMED) (1997–1999)	22
3.2.2.2. Hibe Şeklinde Yapılan Yardımlar	22
3.2.2.2.1. MEDA I Programı (1995–1999)	22
3.2.3. Diğer Yardımlar	22
3.3. Avrupa Birliği'ne Adaylık Dönemi (1999–2006)	23
3.3.1. Hibe Şeklinde Olan Mali Yardımlar	24
3.3.1.1. MEDA II (2000–2006)	24
3.3.1.2. Türkiye için Avrupa Stratejisi (2000–2002)	24
3.3.1.3. Deprem Yardımları (1999–2000)	24
3.3.2. Kredi Şeklinde Olan Mali Yardımlar	25
3.3.2.1. Avrupa- Akdeniz Kültürel Miras Programı-EUROMED II	25
3.3.2.2. Türkiye Deprem Rehabilitasyon ve Yeniden İmar Yardımı (TERRA)	25
3.3.2.3. Özel Eylem Programı	25
3.3.2.4. Katılım Öncesi Kolaylığı	25
3.3.2.5. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Kolaylığı (2001–2007)	26

3.4. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Dönemi	26
3.4.1. IPA (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)	26
3.4.1.1. Türkiye'nin IPA'dan Yararlanma Durumu	27
3.4.1.2. Türkiye ile AB'ye Aday/Potansiyel Aday Ülkelerin IPA Kapsamında Aldıkları Yardımların Karşılaştırılması	29
3.4.2. IPA II Dönemi (2014-2020)	30
3.4.3. Türkiye-AB Mali İşbirliği Sürecindeki Yapılanma	31
4. MATERYAL VE YÖNTEM	34
4.1. Araştırmaya Konu Olan Bölge	34
4.2. Materyal	34
4.3. Yöntem	43
4.3.1. Anketlerin Oluşturulması	43
4.3.2. Örneklem Seçilmesi	44
4.3.3. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	45
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	46
5.1. AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşlara Ait Anket Sonuçlarının İncelenmesi	46
5.1.1. Kurum/Kuruluşların ve Yürütülen Projelerin Genel Özellikleri	46
5.1.2. Projelerin Hazırlık Aşaması Hakkında Elde Edilen Bilgiler	51
5.1.3. Proje Hazırlama Düşüncesinin Ortaya Çıkması	55
5.1.4. Projelerin Uygulama Aşaması Hakkındaki Bilgiler	64
5.1.5. Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Projelerini Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları “Memnuniyet” ve “Sorunlar”	71
5.1.6. Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi	74
5.1.7. Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı	78
5.1.8. Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri	82
5.1.9. Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri	85
5.1.10. Kurum/Kuruluşların Projelerin Sürdürülebilirliği ve MFİB'ye Tekrar Proje Sunma Hakkındaki Düşünceleri	87
5.2. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde AB Hibe Destekli Projelerdeki Verilerin Kurum/ Kuruluşların Yasal Statüleri, İlleri ve Proje Deneyimleri ile Arasındaki İlişki Analizi	90
5.2.1. Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler	90

5.2.2. AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler	93
5.2.3. AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler	94
5.2.4. AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler	96
5.2.5. Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler	100
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	102
KAYNAKÇA	108
ÖZGEÇMİŞ	113

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

[Yüksek Lisans Tezi] olarak hazırladığım [*AB Projelerinin Kurumsal Kapasite Gelişimi Ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi (TR82 Düzey 2 Bölgesi Örneği)*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

17 / 09 / 2014

Hilal ABACI

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Hilal ABACI] tarafından hazırlanan *[AB Projelerinin Kurumsal Kapasite Gelişimi Ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi (TR82 Düzey 2 Bölgesi Örneği)]* başlıklı bu çalışma, *[17.09.2014]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği ile]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[İktisat]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Hasan AKÇA	İmza: .....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Levent ŞAHİN	İmza: .....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Hasan YÜKSEL	İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 16/09/2014 tarih ve 2014/25-02 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hasan AKÇA
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Günümüzde AB, aday ülkelerine yapmış olduğu yardımları IPA (Katılım Öncesi Mali Yardımlar) programı adı altında toplamış ve bu çerçevede aday ve potansiyel aday ülkelere projeler yoluyla AB mali yardımlarından yararlanmalarına fırsat vermektedir. Bu fonların varlığı, AB'ye aday ülke olan Türkiye'deki kurum/kuruluşların yeni girişimlerde bulunmaları ve AB hibe destekli projelere yönelmelerine etki etmektedir. AB hibe projelerinden yararlanma durumunun günden güne artış göstermesine rağmen bu fonların etkinliğini, bölgesel kalkınma ve kurumsal kapasite gelişimine katkısını konu alan çalışmaların sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Bu bakımdan, proje uygulamak için MFİB aracılığıyla AB'den sağlanan fonların kullanılan amaçları üzerindeki etkinliğini, sonuçlarını, katkıları ve eksikliklerini ortaya koyabilmek ve böylece bu konuda bir örnek oluşturabilmek için [*AB Projelerinin Kurumsal Kapasite Gelişimi ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi (TR82 Düzey 2 Bölgesi Örneği)*] konusu incelenmeye değer bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam [*Doç. Dr. Hasan AKÇA*]’ya; alan çalışmasını yapmam için mali kaynak sağlayan [*Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu*]’na, tez jürimde bulunan ve bilgileriyle çalışmama katkı sağlayan değerli hocalarım [*Yrd. Doç. Dr. Levent ŞAHİN*] ve [*Yrd. Doç. Dr. Hasan YÜKSEL*]’e, tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen [*Arş. Gör. Reyhan CAFRİ*]’ye, desteklerinden dolayı değerli arkadaşlarım [*Kezban AYRAN*], [*Gizem SARAY*], [*Sevgi KUMSARI*]’ya ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

17/09/ 2014

Hilal ABACI

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı	: AB Projelerinin Kurumsal Kapasite Gelişimi ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi (TR82 Düzey 2 Bölgesi Örneği)
Tezin Yazarı	: Hilal ABACI
Danışman	: Doç. Dr. Hasan AKÇA
Anabilim Dalı	: İktisat
Bilim Dalı	: ---
Kabul Tarihi	: 17/09/2014
Sayfa Sayısı	: 15 (ön kısım) + 112 (tez) + 1 (ekler)
<p>AB'ye aday ülke olan Türkiye, IPA kapsamında AB mali yardımlarından yararlanmaktadır. Türkiye'de bugüne kadar, Merkezi Finans İhale Birimi (MFİB) aracılığıyla 3 226 adet AB hibe projesi uygulanmış ve AB'den 402 755 635,71 avro mali destek alınmıştır. Bu tezin amacı, AB'den projeler ile sağlanan bu mali yardımların kurumsal kapasite gelişimi ve bölgesel kalkınmaya etkisini ortaya koymaktır. Böylece AB'den sağlanan bu mali desteklerin etki ve sonuçlarını gösteren bir örnek oluşturulacaktır. "TR82 Düzey 2 Bölgesi" araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Geçmiş yıllarda bölgede MFİB aracılığıyla AB hibe projesi yürütmüş olan kurum/kuruluşlar arasından "gayeli örnekleme yöntemi" ile seçilenlerden anket yoluyla birincil veriler toplanmıştır. Çalışmada, MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimi ve bölgesel kalkınmaya katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anket uygulanan kurum/kuruluşların yasal statüleri, illeri, proje yürütme deneyimleri ile farklı kriterler arasında "ki-kare (χ^2)" uygulanmış ve analiz sonucu bulunan ilişkiler ifade edilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: IPA, Kurumsal Kapasite, Bölgesel Kalkınma, TR82 Düzey 2 Bölgesi, Türkiye	

Cankırı Karatekin University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Effects of EU Projects on Improvement of Institutional Capacity and Regional Development (Case of TR82 NUTS II)
Author : Hilal ABACI
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Hasan AKÇA
Department : Economics
Sub-field : ---
Date : 17/09/2014
<p>As a candidate country to EU, Turkey has benefited from EU financial assistances under IPA. Up to date, totally 3 226 EU grant projects were implemented by means of the Central Finance and Contracts Unit (CFCU) and a total of 402 755 635,71 Euro financial support was provided from the EU in Turkey. The aim of this thesis is to reveal the effects of these financial supports provided from the EU via the projects over institutional capacity development and regional development. Thus, an example of demonstrating the effects and consequences of these financial supports donated by the EU will be formed. “<i>TR82 Nuts 2 Region</i>” has been selected as the research area. The primary data was collected through questionnaires among institutions/organizations which conducted an EU grant project through CFCU in the region during past years and selected by using “<i>judgmental sampling method</i>”. In the study, it has been concluded that the projects supported by the EU grants which were conducted by means of CFCU have contributed to institutional capacity development and regional development.</p> <p>In addition, “chi-square (χ^2)” was applied between the legal status, the provinces, project implementation experiences of the institutions/organizations which were taken part in the survey and different criteria, and the relations determined through analysis results were stated.</p>
Keywords: IPA, Institutional Capacity, Regional Development, TR 82 Nuts II, Turkey

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABKF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
ALA	Asya ve Latin Amerika Ülkeleri
AKF	Avrupa Kalkınma Fonu
AKP	Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
AT	Avrupa Topluluğu
ATYGF-Y	Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BYMA	Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı
CARDS	Community Assistance for the Reconstruction, Development and Stabilization of the Western Balkans (Batı Balkanlarda Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı)
DİAB	Avrupa Birliği ve Dış ilişkiler Daire Başkanlığı
ECHO	European Community Humanitarian aid Office (Avrupa Komisyonu İnsani Yardım Ofisi)
ECU	European Currency Unit (Avrupa Hesap Birimi)
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IPA	Instrument for Pre- Accession (Katılım Öncesi Mali Araç)
IPARD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development (Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Mali Araç)
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Katılım Öncesi Yapısal Politika için Araç)
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İŞ-KUR	Türkiye İş Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖYDES	Köy Altyapısını Destekleme Projesi
KUZKA	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MDA	Merkezi ve Doğu Avrupa
MDAÜ	Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
MEDA	Akdeniz Kalkınma Yardımları
MFİB	Merkezi Finans İhale Birimi

NIPAC	Ulusal IPA Koordinatörü
NUTS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması
PHARE	Poland and Hungary: Action for the restructuring of the Economy (Polonya ve Macaristan Ekonomisinin Yeniden Yapılandırılması İçin Eylem Programı)
SANTEZ	Sanayi Tezleri Programı
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Tarımsal ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı)
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TACIS	Technical Aid to the Common Wealth of Independent States (Bağımsız Devletler Topluluğuna Teknik Yardım)
TERRA	Türkiye’de Deprem Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Desteği
TİKA	Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
YAB	Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1: Yapısal Fonların Topluluk İnsiyatifleri ve Ülkeler İtibariyle Dağılımı (1999 yılı fiyatlarıyla, Milyon Avro)	9
Tablo 2.2: Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkelerine Sağlanan Mali Yardımlar	10
Tablo 2.3: 2000-2006 Yılları Arasında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne Aktarılan Mali Yardımlar (1999 Fiyatlarıyla, Milyon Avro)	12
Tablo 2.4: Katılım Öncesi Fonların 2000-2006 Yılları Arası Tahsisleri (Ülke Bazında, 1999 Yılı Fiyatlarıyla, Milyon Avro)	14
Tablo 2.5: CARDS Kapsamında Ülkelere Yapılan Yardımlar (2000-2007)	15
Tablo 3.1: Gümrük Birliği Öncesi Mali Yardımlar (1963–1995) (Milyon Avro) ..	16
Tablo 3.2: Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımlar (Milyon Avro)	20
Tablo 3.3: 2002-2006 Döneminde Türkiye Tarafından Kullanılan AB Mali Yardımları (Milyon Avro)	24
Tablo 3.4: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Bileşenleri Kapsamları ve Sorumlu Koordinatör Kurumlar (2007–2013)	27
Tablo 3.5: IPA Dönemi (2007-2013) Türkiye Mali Yardım Miktarları (Milyon Avro)	28
Tablo 3.6: IPA Kapsamında Sağlanan Yardımların Sektörel Dağılımı	28
Tablo 3.7: 2007–2013 IPA Dönemi AB Mali Yardımının Aday ve Potansiyel Aday Ülkelere Göre Dağılımı	29
Tablo 4.1: Türkiye'de MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin İllere Göre Dağılımı	35
Tablo 4.2: Türkiye'de MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin Kuruluşlara Göre Dağılımı	37
Tablo 4.3: Kastamonu İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler	38
Tablo 4.4: Çankırı İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler	40
Tablo 4.5: Sinop İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler	42
Tablo 4.6: TR82 Düzey 2 Bölgesinde Yürütülen AB Projelerinin Kapsadığı Programlar	44
Tablo 5.1: Kurum/Kuruluşun İllere Göre Dağılımı	46

Tablo 5.2: Anket Yapılan Kişinin AB Hibe Destekli Projede Görev Alma Durumu	46
Tablo 5.3: Anket Yapılan Kişinin AB Hibe Destekli Projedeki Görevi/ Pozisyonu	47
Tablo 5.4: Proje Yürüten Kurum/Kuruluşun Yasal Statüsü	47
Tablo 5.5: Proje Uygulayan Kurum/Kuruluşların Faaliyet Alanı	49
Tablo 5.6: Kurum/Kuruluşun Aynı Alandaki Faaliyet Süresi	49
Tablo 5.7: Kurum/Kuruluşların Geçmişte Başka Kurum/ Kuruluşların Desteklediği Projelerden Faydalanma Durumları	50
Tablo 5.8: Kurum/Kuruluşların Şimdiye Kadar Uyguladıkları Proje Türleri	51
Tablo 5.9: AB Projesinin Kapsadığı Program	52
Tablo 5.10: AB Hibe Destekli Projelerin Süreleri	52
Tablo 5.11: Uygulanan Projelerin Ana Teması	53
Tablo 5.12: AB Hibe Destekli Projelerin Ortağa Sahip Olma Durumları	54
Tablo 5.13: AB Hibe Destekli Projede Ortağı Bulunanların Ortaklarından Yardım Alabilme Durumları	54
Tablo 5.14: AB Hibe Destekli Projede Ortağı Bulunanların Ortaklarından Aldığı Yardım Konuları	55
Tablo 5.15: Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlama Düşüncesinin Oluşmasına Neden Olan Faktörler	56
Tablo 5.16: Kurum/Kuruluşların MFİB Aracılığıyla Yürütülen AB Mali Destek Programına Başvuru Yapmasındaki <u>En Önemli</u> Neden	57
Tablo 5.17: AB Hibe Destekli Projeyi Hazırlayan Kişi/Kurum/Kuruluş	58
Tablo 5.18: MFİB'ye Sunulan Projeyi Hazırlarken Kurum/Kuruluşları En Fazla Zorlayan Faktörler	59
Tablo 5.19: AB Hibe Destekli Projeyi Hazırlarken Kurum/Kuruluşların En Fazla Zorlandıkları Konular	60
Tablo 5.20: Kurum/Kuruluşların AB Hibe Destekli Proje Hazırlarken Değişiklik Yapılması Halinde Daha Kaliteli Proje Hazırlanabileceğini Düşündüğü Konular	62
Tablo 5.21: Kurum/Kuruluşları AB Hibe Destekli Projelerini Uygulama Aşamasında En Fazla Zorlayan Konular	64
Tablo 5.22: Kurum/Kuruluşların Projeyi Uygularken Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Kullandıkları En Etkili İletişim Yolları	66
Tablo 5.23: Yürütülen Projenin Tam Süresinde Bitirilip Bitirilememe Durumu ...	67

Tablo 5.24: Yürütülen Projelerin Sürelerinde Bitirilememe Nedenleri	68
Tablo 5.25: AB Hibe Destekli Projenin Uygulama Aşamasında Kurum/Kuruluşlardaki İstihdama Etkisi	69
Tablo 5.26: AB Hibe Destekli Projenin Bittikten Sonra Kurum/Kuruluşlardaki İstihdama Etkisi	69
Tablo 5.27: AB Hibe Destekli Projelerin Kurum/Kuruluşlarda Üretim Artışı Sağlama Durumu	70
Tablo 5.28: AB Hibe Destekli Projelerin Kurum/Kuruluşlarda Brüt Satış Artışı Sağlama Durumu	70
Tablo 5.29: Kurum/Kuruluşların Proje Uygulanırken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyetleri ve Sorunları	74
Tablo 5.30: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri	75
Tablo 5.31: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkıları	81
Tablo 5.32: AB Hibe Destekli Projeleri Yürüten Kurum/Kuruluşların Yeni Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri	82
Tablo 5.33: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri	87
Tablo 5.34: Kurum/Kuruluşların MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin Sürdürülebilirliği Hakkındaki Düşünceleri	87
Tablo 5.35: MFİB Aracılığıyla AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/ Kuruluşlara Projelerin Sürdürülebilir Olmadığını Düşündüren Nedenler	88
Tablo 5.36: Kurum/Kuruluşların Tekrar MFİB'ye Proje Sunma İsteme Durumları	89
Tablo 5.37: Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Yasal Statü Arasındaki İlişki	90
Tablo 5.38: Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki	91
Tablo 5.39: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki	93
Tablo 5.40: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile İller Arasındaki İlişki	94
Tablo 5.41: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Yasal Statü Arasındaki İlişki	95
Tablo 5.42: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki	95

Tablo 5.43: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile İller Arasındaki İlişki	97
Tablo 5.44: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Yasal Statü Arasındaki İlişki	98
Tablo 5.45: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki..	99
Tablo 5. 46: Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki	100
Tablo 5.47: Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri ile Bulunduğu İller Arasındaki İlişki	101

1. GİRİŞ

1957 yılında Roma Antlaşması'nın imzalanmasıyla oluşan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 1957–2008 yılları arasında Avrupa Birliği (AB)'ne dönüşmüştür. AB'nin temelleri, 1951 yılında Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'nın imzaladığı Paris Antlaşması'yla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile yine aynı ülkelerin 1957'de imzaladığı Roma Antlaşması'yla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'na dayanmaktadır (URL 1, 2014).

AB'nin amacı, ülkelerarası güçlü bir mali yapı ve ortak bir politika benimsenmesini sağlayarak zayıf olan ülkelerin mali yapılarının güçlenmesine katkı sağlamaktır. AB bu amaca yönelik olarak birliğe üye, aday ya da potansiyel aday olan ülkelere çeşitli mali yardımlarda bulunmaktadır (Köseçik ve Akbaş, 2009: 2).

Türkiye 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile birlikte AB mali yardımlarından yararlanmaya başlamıştır. 1964'ten 1986 yılına kadar geçen sürede, dört mali protokol, bir ek protokol, özel işbirliği fonu ve idari işbirliği fonu adı altında olan mali yardımlardan faydalanmıştır. 1992–1996 yılları arasında Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAB) adı altında yardım almaya devam etmiştir. 1996 yılında ise AB ile Gümrük Birliği Anlaşması yapan Türkiye'nin, Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAB) adı altında almış olduğu yardım, 1996–1999 yılları arasında Avrupa-Akdeniz İşbirliği Programı (MEDA I) şeklinde devam etmiştir. MEDA I yanında 1992-1999 yılları arasında çeşitli mali yardımlardan da yararlanmıştır. 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için adaylığı kabul edilmiştir. Ancak Türkiye 2000–2006 yılları arasında Katılım Öncesi Mali Yardımlar adı altında diğer aday ülkelere sağlanan yardım programlarına (PHARE, ISPA, SAPARD) dâhil edilmemiştir. Bunun nedeni olarak ise bu yardım programlarının bütçelerinin daha önceden kesinleşmiş olması belirtilmiştir. Bu durumda Türkiye 2000–2006 yılları arasında Avrupa Akdeniz İşbirliği (MEDA II) programı kapsamında yardım almaya devam etmiştir (Karataş, 2010: 69–75). Adaylık sürecinde Türkiye MEDA II kapsamı dışında hibe niteliğindeki Türkiye için Avrupa Stratejisi ve deprem yardımlarını almıştır. Kredi şeklinde ise Euromed II,

Terra, Özel Eylem Programı, Katılım Öncesi Kolaylığı ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Kolaylığı adları altında çeşitli yardımlardan faydalanmıştır (Gençkol, 2003: 178–180).

AB, 2007-2013 döneminde aday ve potansiyel aday ülke statüsünde bulunan ülkelerin yardım programlarını Katılım Öncesi Mali Yardımlar (IPA) adı altında toplamıştır. AB, her yıl kalkınmayı ve girişimcileri desteleme adına binlerce projeyi finanse etmektedir. IPA kapsamı altında verilen bu yardımlardan yararlanmak için aday ya da potansiyel aday ülkelerdeki kurum/kuruluşlar çeşitli temaları içeren projeler geliştirmektedir (Akça ve Albeni, 2009: 319–320).

2014-2020 döneminde Türkiye'nin, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)'nın mali yardımları çerçevesinde yer alan beş bileşen korunarak mali yardımları yönlendirecek beş politika alanına dönüştürülmesiyle oluşturulan AB'ye aday ülkelere yapılan yardım programı IPA II'den yararlanması öngörülmüştür (URL 2, 2014).

Türkiye'de AB mali yardımlarından yararlanmak için Merkezi Finans İhale Birimi (MFİB) aracılığıyla finanse edilen proje sayısı 3 226 ve bunlara sağlanan yardım tutarı 402 755 635,71 avrodur (URL 3, 2014). Sağlanan bu fonlara karşın, bu yardımlar ile yürütülen projelerin etkinliği ve kurumsal kapasite gelişimi ya da bölgesel kalkınmaya katkısını belirten çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir.

Bu tezin amacı, ***“MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin, kurumsal kapasite gelişimi ve bölgesel kalkınmaya etkisi”***ni ortaya koymaktır. Böylelikle MFİB aracılığıyla alınan AB mali yardımlarının bölgesel ve kurumsal yapıda sonuçlarına örnek oluşturabilecek bir çalışma oluşturulması hedeflenmiştir. Araştırma alanı olarak TR82 Düzey 2 Bölgesi seçilmiş ve Bölge'de AB projesi yürütmüş olan kurum/kuruluşların %50'sine anket uygulanmıştır. Anket yapılacak kurum/kuruluşlar ***“gayeli örnekleme”*** yöntemiyle seçilmiştir. Anketler ile kurum/kuruluşların ve projelerin genel özelliklerine, proje fikrinin oluşumu ve proje başvuru aşamalarına, uygulama aşamasına, uygularken ve sonrasında yaşanan memnuniyetler ve sorunlarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Ayrıca, projelerin

bölgesel kalkınma ve kurumsal kapasite gelişimine olan etkisine ilişkin cevaplar alınırken, proje uygulayan kurum/kuruluşların MFİB'den beklentileri ve bu projelerin sürdürülebilirliği ile MFİB'ye tekrar proje sunma düşünceleri hakkındaki bilgilere de erişilmiştir. Ayrıca anket sonuçlarına uygulanan “*Ki-Kare (χ^2)*” yardımıyla TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların yasal statüleri, illeri ve daha önceden proje yürütme deneyimine sahip olma durumları ile anket verileri arasında ilişki düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar yorumlanarak öneriler sunulmuştur.

2. AB MALİ YARDIMLARI

Bu bölümde, AB'nin üye ve üye olmayan ülkelere yapmış olduğu mali yardımlar, kredi şeklinde yapılan mali yardımlar ve hibe şeklinde yapılan mali yardımlar olarak iki kısımda ele alınmıştır.

2.1. Kredi Şeklinde Verilen Mali Yardımlar

2.1.1. Avrupa Yatırım Bankası'ndan Sağlanan Mali Yardımlar

1957 yılında Roma Antlaşması'yla kurulan Avrupa Yatırım Bankası (AYB), yatırımlar için bankacılık işlemlerinde uzun vadeli finansman imkânı sağlamak ve böylece AB'nin amaçlarına hizmet etmek üzere kurulmuştur. AYB'nin temel görevi, AB'ye üye ülkelerin bütünleşmelerine, dengeli kalkınmalarına, ekonomik ve sosyal uyumlarını sağlamalarına yardımcı olmaktır (Karabacak, 2004: 70).

AYB, AB'nin çıkarları doğrultusunda iç pazarın dengeli ve düzgün gelişimine katkı sağlamak için kurulmuştur. Görevi, Sermaye Piyasası'ndan ve öz kaynaklarından yararlanarak kazanç amacı gütmeksizin kredi verme kaydıyla bazı alanlardaki projelerin finanse edilmesini sağlamaktır. Trans-Avrupa ulaşım ve telekomünikasyon ağlarının geliştirilmesi, çevrenin korunması, enerji kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve Avrupa sanayinin ve KOBİ'lerinin uluslar arası düzeyde rekabet gücünün artırılmasına yönelik finansman kredilerinin sağlanması AYB'nin temel görevini oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte AYB kredileri, AB'ye üye olmayan üçüncü devletlerdeki uygun projelerin kredi yoluyla desteklenmesine ve birliğin üye olmayan devletlere yönelik işbirliği politikalarının hayata geçirilmesine fırsat vermektedir (URL 4, 2014).

2.2. Hibe Şeklinde Yapılan Mali Yardımlar

Hibe şeklinde yapılan AB yardımları, üye ülkelere yapılan mali yardımlar ve aday ülkelere yapılan mali yardımlar olarak sınıflandırılmıştır.

2.2.1. Üye Ülkelere Yapılan Yardımlar

2.2.1.1. Yapısal Fonlar

Yapısal fonların amacı, AB'ye üye ülkelerdeki ekonomik gelişim, yaşam standardı ve istihdam oranı farklılıklarını gidererek dengeli ve eşit bir refah düzeyini sağlamaktır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 81).

AB tarafından 4 ayrı araç ile oluşturulan yapısal fonlar şunlardır (E. Can, 2004: 66-78);

- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF),
- Avrupa Sosyal Fonu (ASF),
- Avrupa Tarımsal Yön verme ve Garanti Fonu (ATYGF-Y),
- Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı (BYMA).

2.2.1.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)

1975'te kurulan fon, yapısal fonların en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Amacı, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi açısından AB'nin gelişmiş bölgelerinin gerisinde kalan bölgelerin kalkınmalarına katkıda bulunmaktır. Yapısal fonların yaklaşık yarısı bu fona ayrılmıştır. Bu fon ile aşağıdaki alanlardaki projelere kaynak tahsis edilmektedir (Özel vd., 2013: 45);

- Sürdürülebilir iş imkânları sağlanabilmesi için şirketlere, özellikle KOBİ'lere doğrudan yatırım yardımı,
- Telekomünikasyon, enerji, çevre, ulaştırma, Ar-Ge ve yenilikçiliğe yönelik altyapı iyileştirilmesi,
- Bölgesel ve yerel kalkınmayı destekleyecek aynı zamanda yerleşim birimleri ve bölgelerarası işbirliğini güçlendirecek risk sermayesi fonları, yerel kalkınma fonları gibi yerel kalkınmanın hızlandırılması,
- Teknik destek önlemleri.

2.2.1.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ASF)

1960 yılında kurulan bu fon ile yapısal işsizlikle mücadele, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, işçilerin mesleki eğitiminin sağlanması, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve işsizlere gelir sağlanması amaçlanmıştır (Özel vd., 2013: 45).

2.2.1.1.3. Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (ATYGF-Y)

ATYFG-Y ile kırsal alanlarda kalkınma ve tarım sektörünün yapısında düzenlemeler desteklenmektedir. Yönlendirme bölümü Hedef 1 kapsamındaki kalkınma çabalarını, Garanti bölümü ise Hedef 1 kapsamı dışındaki bölgelerde uygulanmayı karşılamaktadır (Özcanlı, 2006: 12).

Fonun desteklediği faaliyetlere örnek olarak (N. Bilici, 1997: 57);

- Toprakların nadasa bırakılması,
- Kırsal yörelerdeki altyapının geliştirilmesi,
- Çiftliklerin ıslahı,
- Tarım sektöründe çalışanlara beceri kazandırmaya yönelik faaliyetler,
- Meyve üretiminin yeniden organizasyonu için yapılan faaliyetler gösterilebilir.

2.2.1.1.4. Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı (BYMA)

Kıyı bölgelerdeki balıkçılık sektörü ve sanayinde rekabetin artırılmasına yönelik girişimleri destekleyen fondur (E. Can, 2004: 77).

2.2.1.1.5. Uyum Fonu

Topluluğun en fakir ülkelerinin hızla kalkınmalarını sağlamak, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal uyumun geliştirilmesi için oluşturulan fondur (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 83).

Fonların etkisinin artırılması için Topluluğun coğrafyası üç hedef bölgeye ayrılmıştır. Fonlar ise kendi amaçları ile bu hedef bölgelerin kriterlerine uygun

olarak eşleştirilmiştir. AB yapısal fonlarının %94'ünü bu bölgelere aktarmıştır (Karabacak, 2004: 77).

Hedef 1: GSYİH'si son 3 yıl içinde Topluluk ortalamasının %75'inin altında bulunan bölgeleri kapsamaktadır. Bu bölgelere yapılan yardımlar 4 yapısal fon ile karşılanmaktadır (Karabacak, 2004: 77). Hedef 1 kapsamında 149,2 milyar avro yapısal fon ile 25,4 milyar avro uyum fonu sağlanmıştır (N. Bilici, 2007: 97).

Hedef 2: Yapısal problemi olan bölgelerde (endüstriyel, kırsal, kentsel ve balıkçılık alanlarında) ekonomik ve sosyal uyumu sağlamayı kapsamaktadır (Çokgezen ve Yıldırım, 2007: 150).

Hedef 3: Hedef 1 alanına girmeyen tüm bölgeler bu hedef kapsamında değerlendirilmektedir. Eğitim, mesleki eğitim, istihdam sistemlerinin uyumu ve modernizasyonunu desteklemeyi hedefler (Öncel, 2012: 15).

Hedef 1 bölgesi ATYGF- Y, ABKF, ASF ve BYMA, Hedef 2 bölgesi ABKF ve ASF ve Hedef 3 bölgesi ise ASF tarafından desteklenmektedir (Yıldız ve Akdağ, 2006: 4). Yapısal Fonların %70'lik kısmı Hedef 1 kapsamına girerken AB nüfusunun %22'si de bu hedef kapsamına alınmıştır. Hedef 2 için yapısal fonların %11,5'i ayrılırken, AB nüfusunun %18'i bu kapsam içinde yer almıştır. Hedef 3 için yapısal fonların %12,3'ü tahsis edilmiştir (Gençkol, 2003: 17).

Topluluk bölgesel politika uygulamaları için ise başka bir bölge sınıflandırması yoluna gitmiştir. NUTS, şeklinde yapılan bu uygulama ile 3 ayrı bölge tanımı yapılmıştır. Bunlar (E. Can, 2004: 36-37);

- **NUTS 1:** Kendine yeterli ekonomik güce sahip bölgesel alanlar,
- **NUTS 2:** Daha çok iller düzeyindeki idari birimler,
- **NUTS 3:** Kırsal temelde yönetsel birimler şeklindedir.

2.2.1.2. Diğer Bölgesel Politika Araçları

AB, tüm Birliği etkileyen sorunlarına ortak çözümler bulmak için topluluk girişimleri olarak bilinen 4 özel program tasarlamış olup; bunlar yapısal fonların bütçesinin %5,35'ini oluşturmaktadır. Ve her girişim, kendi fonu tarafından finanse edilmektedir. Bu 4 girişim aşağıda özetlenmiştir (URL 5, 2014):

- **Interreg III:** Sınır ötesi, uluslararası ve bölgelerarası dengeli bir şekilde işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Bu girişim için 4 875 milyon avro tahsis edilirken projeler ABKF tarafından finanse edilmiştir.
- **Urban II:** Şehirler ve çevrenin ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yapılandırılmasını desteklemek için oluşturulmuştur. Bu program için 700 milyon avro tahsis edilmiş ve projeler ABKF tarafından finanse edilmiştir.
- **Leader +:** Kırsal bölgelerde ekonomik kalkınmayı sağlamak ve kalkınmanın sürdürülebilirliğini artırmak için yeni yerel stratejilerin oluşturulmasını sağlayan programdır. 2000-2006 yılları arası için 2 854 milyon avro tahsis edilen bu fonların finansmanı ATYGF-Y tarafından yapılmıştır.
- **Equal:** İş gücü piyasasında eşitsizliğe ve ayrımcılığa yol açan faktörleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu girişim için 2 020 milyon avro tahsis edilmiştir. Projelerin ASF tarafından finansmanı sağlanmıştır.

Yapısal fonların üye ülkeler itibariyle topluluk insiyatiflerinin 1999 yılı baz fiyatlarıyla dağılımı Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1: Yapısal Fonların Topluluk İnsiyatifleri ve Ülkeler İtibariyle Dağılımı (1999 yılı fiyatlarıyla, Milyon Avro)

Üye Ülke	Interreg III	Urban II	Equal	Leader +	Toplam
Belçika	104	20	70	15	209
Danimarka	34	5	28	16	83
Almanya	737	140	484	247	1 608
Yunanistan	568	24	98	172	862
İspanya	900	106	485	467	1 958
Fransa	397	96	301	252	1 046
İrlanda	84	5	32	45	166
İtalya	426	108	371	267	1 172
Lüksemburg	7	0	4	2	13
Hollanda	349	28	196	78	651
Avusturya	183	8	96	71	358
Portekiz	394	18	107	152	671
Finlandiya	129	5	68	52	254
İsveç	154	5	81	38	278
İngiltere	362	117	376	106	961
Ağlar	47	15	50	40	152
AB-15	4 875	700	2 847	2 020	10 442

Kaynak: URL 5 (2014).

2.2.2. Aday Ülkelere Yönelik Mali Yardımlar

Avrupa Toplulukları Genel Bütçe Harcama kalemlerinden olan dış faaliyetlere yönelik harcamalar ve katılım öncesi yardımlar kapsamında Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri (AKP), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Akdeniz Ülkeleri, Asya ve Latin Amerika Ülkeleri (ALA), Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri hibe şeklinde yardımlarda bulunmuştur (Karabacak, 2004: 78). Ayrıca Balkan ülkelerine CARDS adı altında katılım öncesi mali yardımlar sağlanmıştır (Karataş, 2010: 67).

2.2.2.1. Dış Faaliyetlere Yönelik Harcamalar

Topluluk AB dışı ülkelere kalkınma yardımları adı ile çeşitli fonlar tahsis etmektedir. Bu yardımlar, çeşitli ülke veya ülke gruplarına işbirliği yardımları, gıda yardımı, insani yardımlar, insan hakları ve demokrasiyi geliştirme yardımları gibi isimler altında verilmektedir (N. Bilici, 1997: 68).

2.2.2.1.1. Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri (AKP)

Afrika ülkelerinin çoğunluğuna ve Karayip ve Pasifik ülkelerinin bir kısmına yönelik harcamaları kapsamaktadır. Büyük bir kısmı AB üyesi ülkelerinin eski sömürgelerinden oluşan AKP ülkelerinin sayısı 71 iken bunların 42'si dünyanın en fakir 48 ülkesi içerisinde yer almaktadır (Karabacak, 2004: 79). Birlik bu ülkelere gıda yardımı, insani yardım ve STK'lara yardım şeklinde yardımlarda bulunmaktadır. Bu yardımların toplam AKP yardımları içerisindeki payı 1986-1998 döneminde %43 iken bu yardımların içindeki en yüksek payı (%51) ile proje yardımları kapsamıştır. Proje yardımlarını meydana getiren konuların dağılımı aşağıdaki gibidir (Gençkol, 2003: 56);

- Ulaşım ve haberleşme %12,1
- Sosyal altyapı %7,5
- Endüstri, madencilik ve inşaat %67
- Enerji %6,5
- Kırsal kalkınma %5,5
- Tarım %5,1

Tablo 2.2: Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkelerine Sağlanan Mali Yardımlar

(1964-1975) 20 Afrika Ülkesine	(1976-1980) 46 AKP Ülkesine	(1981-1985) 63 AKP Ülkesine	(1986-1990) 66 AKP Ülkesine	(1990-1995) 68 AKP Ülkesine	(2000-2007) 58 AKP Ülkesine
Yaounde I ve II Sözleşmeleri Kapsamında 1800 Milyon Avro Hibe 288,1 Milyon Avro Kredi	Lome I Sözleşmesi Kapsamında 3 559,5 Milyon Avro Hibe 498,5 Milyon Avro Kredi	Lome II Sözleşmesi Kapsamında 5 716 Milyon Avro Hibe 897,9 Milyon Avro Kredi	Lome III Sözleşmesi Kapsamında 8 500 Milyon Avro Hibe 2 300 Milyon Avro Kredi	Lome IV Sözleşmesi Kapsamında 12 000 Milyon Avro Hibe 2 025 Milyon Avro Kredi	Cotonou Antlaşması Kapsamında 13 500 Milyon Avro Hibe 1 700 Milyon Avro Kredi

Kaynak: Kösecik ve Akbaş (2009: 33).

2.2.2.1.2. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1989'da BDT ülkeleri ile AB arasında Ticaret ve İşbirliği Antlaşması'nın yerini alması için Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. İşbirliğine katılan ülkeler; Rusya Federasyonu, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova,

Türkmenistan ve Özbekistan'dır. Anlaşmaların ticari hükümleri tarafların birbirlerine "ticarete en fazla gözetilen ülke" muamelesi yapmasını içermektedir. AB, 1990 yılında BDT ülkelerine destek olmak için TACIS programını oluşturmuştur. Piyasa ekonomisi ve demokrasiye geçiş, her düzeyde ortaklığın ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve proje kapsamındaki ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonu programın üç temel hedefini oluşturmuştur. TACIS programı kapsamında 1991-1997 yılları arası 3 286 milyon ECU tutarında mali yardım sağlanmıştır. 2000-2006 yılları için ise yeni bir TACIS programı kabul edilmiştir. Yeni TACIS programı mevzuat, yapısal, hukuki ve idari reformlar, altyapı ağları, çevrenin korunması, ekonomi ve nükleer güvenlik gibi konuların üzerinde yoğunlaşmıştır (Karabacak, 2004: 80).

2.2.2.1.3. Akdeniz Ülkeleri

Dış faaliyetlere yönelik harcamalar kapsamında Akdeniz ülkelerine mali yardım sağlanmıştır. Akdeniz ülkeleri Türkiye, Fas, Cezayir, Tunus, Malta, Mısır, Ürdün, İsrail, Lübnan, Suriye, Eski Yugoslavya ve Güney Kıbrıs olmak üzere 12 ülkeden oluşturmaktadır. Günümüzde ise Eski Yugoslavya yerine Filistin Yönetimi dâhil edilmiştir. Ülkelere teknoloji transferi yapılması, teknik insan gücünün eğitilmesi, ortak araştırma projelerinin desteklenmesi yani Akdeniz ülkeleri kapsamındaki ülkelerde refah düzeyinin artırılması, istikrar ve barış içinde yaşanmasını sağlamayı amaçlar. Yardımlar çoğunlukla kredi şeklinde iken bağış şeklinde olması da mümkündür. Kredilerin vadesi çoğunlukla 15 yıl olarak belirlenmiştir (N. Bilici, 2007: 105).

1995 yılında 12 Akdeniz ülkesi, AB Komisyonu ve 15 AB üyesi ile Barcelona Bildirisi yayımlanmış ve Akdeniz ülkeleri için Avrupa-Akdeniz İşbirliği Programı (MEDA) uygulanmaya geçilmiştir (Gençkol, 2003: 83). Bu karar ile Akdeniz ülkelerine 1996-2000 yılları arasında kalan sürede 4 685 milyon ECU mali yardım yapılması planlanmıştır. Yardım alacak ülkeler arasında Türkiye'nin de bulunması nedeniyle uzun bir süre Yunanistan tarafından veto edilmiştir. Üye ve Akdeniz Ülkeleri'nin baskıları ile Yunanistan vetosunu kaldırmış ve yardımlar kullanılmıştır (N. Bilici, 2007: 110).

2.2.2.1.4. Asya ve Latin Amerika Ülkeleri (ALA)

Topluluk Asya ülkelerinde mali ve teknik işbirliği kapsamında 150'den fazla projeyi desteklerken, 1976-1991 yılları arasında 3,2 milyon ECU, 1996-2000 yılları arasında ise 550 milyon ECU mali destekte bulunmuştur. Bunun yanında Latin Amerika ülkelerine ise 1 076 milyon ECU tutarında yardım sağlanmıştır (Şahin, 2007: 10).

2.2.2.2. Katılım Öncesi Mali Yardımlar

2.2.2.2.1. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri

Merkezi Doğu Avrupa (MDA) Ülkelerinin (2004'te üye olan Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta ile beraber 2007 yılında üye olan Romanya ve Bulgaristan) AB'ye katılımına hazırlık için Katılım Öncesi Mali Yardımlar başlığı altında PHARE, ISPA ve SAPARD programları oluşturulmuştur. Programlar AYB kredilerinden oluşmaktadır (Köseçik ve Akbaş, 2009: 3).

Tablo 2.3: 2000-2006 Yılları Arasında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne Aktarılan Mali Yardımlar (1999 Fiyatlarıyla, Milyon Avro)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Toplam
PHARE	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	10 920
SAPARD	520	520	520	520	520	520	520	3 640
ISPA	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	7 280
Toplam	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	21 840

Kaynak: M. Can (2007: 26).

2000-2006 yılları arasında PHARE, ISPA ve SAPARD programları için tahsis edilen mali kaynaklar Tablo 2.3'te verilmiştir. En yüksek payı PHARE programı alırken onu sırasıyla ISPA ve SAPARD takip etmektedir. 2000-2006 yılları arası Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne aktarılan toplam fon tutarı 21 840 milyon avrodur.

2.2.2.2.1.1. PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies):

Bu program kurumsal kapasite ve topluluk programlarının geliştirilmesi, sanayinin yeniden yapılandırılması, bölgesel ve sosyal kalkınmayı amaçlamaktadır (Öncel, 2012: 14). PHARE programının iki tür önceliği mevcuttur. Bunlar (Karataş, 2010: 50):

- **Kurumsal Yapılanma:** PHARE bütçesinin %30'unu oluşturmakta ve aday ülkelere ekonomik, sosyal ve idari kapasitelerini güçlendirmeleri için gerekli yapı, strateji, insan kaynakları ve yönetim becerilerini geliştirmelerini sağlamayı hedefleyen süreçtir.
- **Topluluk Müktesebatı:** PHARE bütçesinin %70'ini oluşturur ve başlıca iki tür faaliyetten meydana gelmektedir. Birincisi, müktesebatın uygulanması için düzenleyici altyapıya yönelik yatırım veya mevzuat uyumuna ilişkin yatırımlardan oluşmaktadır. İkincisi ise ekonomik ve sosyal uyum sağlamaya yönelik yatırımlardan ibarettir.

2.2.2.2.1.2. ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession):

Katılım öncesi yapısal politika aracı olan ISPA, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin katılıma hazırlanmalarına yardımcı olması için oluşturulan AB'nin mali yardım aracıdır. Aday ülkelerin AB'nin çevre ve ulaşım alanındaki yasal düzenlemeleri ile uyumlarını hızlandırmak amacıyla çevre ve ulaşım sektörlerinde yapılan yatırımları desteklemeyi kapsamıştır. ISPA bütçesinin çevre ve ulaşım için %50 oranında paylaşımı öngörülmüştür. ISPA fonları proje faaliyetlerinin sadece %75'ini bazen %85'ini finanse ederken geri kalan kısım için ise ortak finansman sağlanması gerekmiştir (Çelikleş, 2006: 42).

2.2.2.2.1.3. SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development):

Aday ülkelerin tarım politikalarını birlik müktesebatı ile uyumlu hale getirirken tarım sektörü ile kırsal alandaki yapısal düzenlemelere kaynak aktarmayı amaçlar (Atak, 2009: 162). Programın iki temel amacı vardır. Birincisi, tarımsal sektöre yönelik

topluluk müktesebatının uygulanmasını sağlamak; ikincisi ise, tarımsal ve kırsal gelişim alanlarında belirli ve öncelikli problemleri çözmektir (Çelikaş, 2006: 42).

Tablo 2.4: Katılım Öncesi Fonların 2000-2006 Yılları Arası Tahsisleri (Ülke Bazında, 1999 Yılı Fiyatlarıyla, Milyon Avro)

Aday Ülke	PHARE	ISPA Min	ISPA Max	SAPARD
Bulgaristan	100	83,2	124,8	52,1
Çek Cumhuriyeti	79	57,2	83,2	22,1
Estonya	24	20,8	36,4	12,1
Macaristan	96	72,8	104,0	38,1
Letonya	30	36,4	57,2	21,8
Litvanya	42	41,6	62,4	29,8
Polonya	398	312,0	384,8	168,7
Romanya	242	208,0	270,4	150,6
Slovakya	49	36,4	57,2	18,3
Slovenya	25	10,4	20,8	6,3
Toplam	1 085	1 040		520

Kaynak: Gençkol (2003: 127).

2.2.2.2.2. Balkan Ülkelerine Sağlanan Katılım Öncesi Mali Yardımlar (CARDS)

CARDS, AB'nin 1991 yılında Balkan politikası kapsamında, Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, Sırbistan Karadağ ve Makedonya'da istikrar ve ortaklık sürecinin desteklenmesi, bölgenin yeniden yapılandırılması, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi, piyasa ekonomisine geçiş sürecinin hızlandırılması amacıyla oluşturulmuştur. Bu yardım programına 2000-2006 yılları arasında tahsis edilen bütçe 5,3 milyon avrodur. CARDS programı, bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla TACIS ve MEDA programlarında yer alan ülkeleri de kapsamaktadır. Fakat TACIS ve MEDA programlarında yer alan ülkelerin, Komisyon'un başvuru sahiplerini bireysel olarak değerlendirilmesi sonucu ihalelere katılımı mümkündür (Özcanlı, 2006: 21-22).

Tablo 2.5: CARDS Kapsamında Ülkelere Yapılan Yardımlar (2000-2007)

Ülkeler	Taahhütler	Sözleşmeler	Ödemeler
Arnavutluk	292	245	183
Bosna-Hersek	482	460	412
Hırvatistan	196	180	172
Karadağ	90	127	122
Kosova	1 030	1 025	978
Makedonya(FYROM)	299	288	264
Sırbistan*	1 391	1 354	1 192
Bölgesel Program**	457	421	375
Toplam	4 237	4 100	3 699

*2000-2001 yılları Karadağ'ı içerir. Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği için fonları içerir (2005).

**Geçici sivil yönetimleri içerir.

Kaynak: Karataş (2010: 68).

3. TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI

Türkiye, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile Türkiye AB mali yardımlarından yararlanmaya başlamıştır. 1987 yılında topluluğa tam üyelik için başvurmuştur. O dönem Türkiye'nin yapısı gereği uygun olmadığı gösterilerek bu başvuru reddedilmiştir. 1995 yılında ise AB ile Gümrük Birliği Anlaşması yapılmıştır. 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusu kabul edilmiştir ve 2005 yılında AB ile Türkiye arasında müzakereler başlamıştır (Akça ve Albeni, 2009: 319).

Türkiye-AB ilişkileri, Gümrük Birliği öncesi dönem (1964–1996), Gümrük Birliği sonrası dönem (1996–2000), Adaylık Dönemi (1999–2006), Katılım Öncesi Yardım Aracı Dönemi (IPA: 2007–2013 ve IPA II: 2014-2020) olarak açıklanacaktır.

3.1. Gümrük Birliği Öncesi Dönem (1964–1996)

Ankara Anlaşmasından Gümrük Birliği Anlaşması'na kadar geçen sürede (1964–1996 yılları arasında) Türkiye, kredi ve hibe şeklinde olmak üzere toplamda 1 005 milyon avro tutarında AB mali kaynaklarından yararlanmıştır (Yeğen, 2009: 66). Türkiye'nin Gümrük Birliği Anlaşması'na kadar olan sürede almış olduğu bu yardımlar sosyal ve ekonomik gelişim sağlanmasını amaçlayan niteliktedir (Köseçik ve Akbaş, 2009: 45).

Tablo 3.1: Gümrük Birliği Öncesi Mali Yardımlar (1963–1995) (Milyon Avro)

Mali Yardımın Kaynağı	Mali Yardımın Şekli	Dönem	Taahhüt	Fiili Kullanım
1. Mali Protokol	Kredi	1964–1969	175	175
2. Mali Protokol	Kredi	1971–1977	220	220
Tamamlayıcı Protokol		1971–1977	47	47
3. Mali Protokol	Kredi	1979–1982	310	310
Özel Yardım Paketi	Hibe	1982–1986	75	75
4. Mali Protokol	Kredi Hibe	1982–1986	600	Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılmadı
Körfez Savaşı	Kredi	1991	175	175
Özel Mali İşbirliği	Hibe	1993	3	3
Gümrük Birliği Öncesi Toplam			1605	1005

Kaynak: Süngü (2004: 100).

3.1.1. I. Mali Protokol (1964–1969)

I. Mali Protokol 1964–1969 yıllarını kapsamaktadır. Bu mali protokol ile kamu ve özel sektör projeleri finanse edilmiştir. Finanse edilen projeler çoğunlukla altyapı ve sanayi yatırımlarını içermektedir (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 87).

Bu protokol ile toplam 175 milyon ECU tutarında kredi alınmıştır. Alınan krediler, 11'i kamu, 33'ü özel sektör projeleri olmak üzere 44 adet proje finansmanında kullanılmıştır. Yani, alınan 175 milyon ECU'nun 145,1 milyon ECU'su kamu projelerini, 29,9 milyon ECU'su ise özel sektör projelerini finanse etmiştir (Karabacak, 2004: 94).

AB Türkiye'ye sağladığı bu krediyi genel bütçe kaynaklarıyla finanse etmiştir. Kredinin vadesini ilk 7 yıl ödemesiz olmak üzere 30 yıl olarak, faiz oranlarını ise alt yapı projeleri için %3, diğer projeler için ise %4,5 olarak belirlemiştir (N. Bilici, 1997: 130).

3.1.2. II. Mali Protokol (1971-1977)

II. Mali Protokol, Katma Protokolü ile beraber 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu mali protokol adına 220 milyon ECU kredi verilmesi öngörülmüştür. Kredilerin 195 milyon ECU'su topluluk bütçesinden karşılanmıştır. Bu tutarın 175 milyon ECU'su kamu projelerinde ve 20 milyon ECU'su özel sektör projelerinde kullanılmıştır. 220 milyon ECU'nun 25 milyon ECU'su ise AYB öz kaynaklarından özel sektörün normal karlılıktaki projelerini finanse etmek için karşılanmıştır. Kredilerin kullanılması açısından, altyapı projeleri (karlılığı yayılı uzun vadeli projeler) için 8 yıl ödemesiz 30 yıl vade ve %2,5 faiz oranı belirlenmiştir (Güngör, 2000). Sanayi vb. projeler (normal karlılıkta olan projeler) için ise vadeler ve ödemesiz dönemler projelerin özelliklerine göre tespit edilmiş ve faiz oranı %4,5 olarak belirlenmiştir (Karabacak, 2004: 94).

Bu dönemde İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın üyelik kazanmaları ve bu II. protokole katkı payı vermeleri nedeniyle tamamlayıcı bir protokol daha geliştirilmiştir. 1986 yılında yürürlüğe giren bu "*tamamlayıcı protokol*" 47 milyon

ECU'dan oluşmaktadır. İkinci protokol ile 16, tamamlayıcı protokol ile 2 projeye kredi verilmiştir (Gençkol, 2003: 157–158).

3.1.3. III. Mali Protokol (1979-1982)

12 Nisan 1977 tarihinde imzalanmış ve 1 Nisan 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Toplamda 310 milyon ECU tutarında krediden oluşmaktadır. 310 milyon ECU'nun 220 milyon ECU'su 10 yıl ödemesiz 40 yıl vadeli ve %2,5 faiz oranlı olmak üzere genel bütçe kaynaklarından tahsis edilmiştir. 90 milyon ECU'su ise AYB kaynaklarından piyasa koşulları ve Türk Hükümeti'nin garantisi dikkate alınarak finanse edilmeye karar verilmiştir. 60 milyon ECU'su özel sektör, 30 milyon ECU'su ise kamu sektörü tarafından altyapı projeleri için tahsis edilmiştir (Çokgezen ve Yıldırım, 2007: 155).

3.1.4. IV. Mali Protokol (1982–1986)

600 milyon ECU tutarında olan bu mali protokol Yunanistan'ın vetosuyla uygulanamamıştır (URL 6, 2014).

3.1.5. Özel İşbirliği Fonu (1980)

IV. mali protokolün Yunanistan'ın vetosu yüzünden yürürlüğe konulamamasıyla Türkiye'nin yaşadığı ekonomik sıkıntıları gidermek amacıyla oluşturulmuştur. Topluluk bütçesinden 75 milyon ECU hibe sağlanmıştır. 1980 yılındaki askeri müdahale nedeniyle fonun 25 milyonluk kısmı ancak 1987 yılında “*Özel Eylem Programı*” adı altında kullanılma fırsatı bulmuştur. 1989 yılında projelendirme faaliyetleri belirlenerek projeler uygulanmaya başlamıştır. Projeler genellikle sağlık, mesleki eğitim, enerji, çevre vb. konuları kapsamıştır (Gençkol, 2003: 160–161).

3.1.6. Körfez Savaşı Dolayısıyla Verilen Krediler (1991)

1991 yılında Körfez Savaşı'ndan en çok etkilenen ülkelere topluluk tarafından yardımlar yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda Türkiye 175 milyon ECU faizsiz krediden yararlandırılmıştır (Yeğen, 2009: 70).

3.1.7. İdari İşbirliği Fonu (1993–1995)

1993–1995 yılları arasında Türkiye’ye topluluk tarafından iki kez 3’er milyon avro tutarında mali yardım yapılmıştır. Bu yardımlar Jean Monnet bursları, gümrük görevlilerinin eğitimi, mini iş haftaları, AT ticaret politikası, ortak tarım politikaları konularında eğitim, sosyal konularda işbirliği projeleri ve mevzuat uyumunu içermiştir (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 88).

3.1.8. Demokrasi, İnsan Hakları ve Sivil Toplumun Güçlendirilmesi

1993 yılından itibaren Türkiye’de faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), farklı bütçe kalemlerinden yılda ortalama 500 milyon avro aldıkları yardımlardır (Gençkol, 2003: 161)

3.2. Gümrük Birliği Dönemi Mali Yardımlar (1996–1999)

6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklı Konseyi kararı ile yayınlanan AB tek taraflı Topluluk Deklarasyonu, Gümrük Birliği’nin kurulmasını amaçlamaktadır. 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği Anlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle Gümrük Birliği’nin olumsuz etkilerini (AB ülkeleri ile diğer ülkeler arası bölgesel/mali farklılıkların üçüncü ülkeleri mağdur etmesi) azaltmak amacıyla mali yardımlar yapılması kararı alınmıştır. Topluluk deklarasyonun amaçlarını (Yeğen, 2009: 70-71);

- Gümrük Birliği’nin etkilerine karşı rekabet şartlarına uyum sağlamak,
- Ülkelerarası ekonomik farklılıkları azaltmak,
- Ülkelerdeki altyapı (kara ulaştırma, limanlar, havaalanları, telekomünikasyon vb.) imkânlarını geliştirmek oluşturur.

Topluluğun kabul etmiş olduğu tek taraflı deklarasyonun taahhütlerinin bazıları Yunanistan’ın vetosu ile uygulanamamıştır. Uygulanmaya başlanan diğer yardımlar için ise diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye’ye kısıtlamalar konmuştur. Türkiye’ye ait projeler için Avrupa Parlamentosu onayı şartı konulmuştur. Bu ise Türkiye’ye ait projelerin uygulamalarında ve finanse edilmelerinde zorluklar meydana getirmiştir. Gümrük Birliği ile ortaya çıkabilecek sorunların azaltılması için yapılması planlanan

bu yardımlar Türkiye için tam manasıyla kullanılabilen yardımlar olmamıştır (Yeğen, 2009: 71).

Tablo 3.2: Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımlar (Milyon Avro)

Mali Yardımın Kaynağı	Mali Yardımın Şekli	Dönem	Taahhüt	Fiili Kullanım
Avrupa Akdeniz süreci (MEDA I)	Hibe	1995–1999	376*	181,3
Bütçe Kaynaklı	Hibe	1996–2000	375	Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılmadı
İdari İşbirliği	Hibe	1996–2000	3	3
Çeşitli Yardımlar (AIDS, uyuşturucuyla mücadele, çevre vs.)	Hibe	1992–1999	-	14
AYB	Kredi	1996–2000	750	Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılmadı
Yenileştirilmiş Akdeniz Programı	Kredi (AYB)	1992–1999	340	340
Avrupa Akdeniz Süreci (EUROMED)	Kredi (AYB)	1997–1999	205	205
Risk Sermayesi	Kredi (AYB)	1999	12	12
Makro Ekonomik Yardım	Kredi	İhtiyaç Halinde	200	İhtiyaç Duyulmadı
Gümrük Birliği Toplam			2 061	755,3

*12 milyon Euro Mayıs 2000'den itibaren idari işbirliği programına tahsis edilmiştir.

Kaynak: Süngü (2004: 102).

3.2.1. Bütçe Kaynaklarından Yapılan Yardımlar

3.2.1.1. Özel Eylem Programı

Bütçe kaynaklarından öngörülen bu yardım 750 milyon avro Özel Avrupa Yatırım Bankası Kredilerinden ve 375 milyon avro bütçe kaynaklı hibelerden oluşmaktadır. Hibe ile ilgili olan yönetmelik Yunanistan'ın vetosu nedeniyle uygulanamamıştır (URL 7, 2014). 1958 yılında kurulan Avrupa Yatırım Bankası (AYB), AB'nin hedeflerine ulaşması için yardımcı yatırımları finanse etmek için kurulmuştur. AYB ulaştırma, haberleşme, enerji, sanayi, çevre ve hizmet vb. sektörler için krediler sağlamaktadır. Bu krediler hem özel hem de kamu sektörü için kullanılabilir niteliktedir. 1996–2000 dönemi için Türkiye'ye 750 milyon avro tutarında kredi

tahsis edilmiş fakat Yunanistan'ın vetosuyla bu kredi kullanılmamıştır (Atak, 2009: 149).

3.2.1.2. Makro Ekonomik Yardım

Türkiye'nin ihtiyaç duyması halinde uluslararası bazı kuruluşların onayı ile 200 milyon avro yardım yapılması planlanmıştır fakat ihtiyaç duyulmadığı için bu yardım kullanılmamıştır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 89).

3.2.1.3. İdari İşbirliği Fonu (1996-2000)

Türkiye tarafından idari işbirliği fonu adı altında 6 milyon avro tutarında hibe kullanılmıştır. Kullanılan bu fon ile çeşitli alanlarda eğitim mevzuat uyumu ve sosyal konularda işbirliği nitelikli projeleri finanse edilmiştir (Özcanlı, 2006: 33).

3.2.2. Avrupa Akdeniz İşbirliği

Avrupa Yatırım Bankası kredileri ve Topluluğun Akdeniz ülkeleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi adına ayırmış olduğu bütçe kaynaklı hibelerden oluşmuştur (URL 7, 2014).

3.2.2.1. Kredi Şeklinde Yapılan Mali Yardımlar

3.2.2.1.1. Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (1992–1999)

AB'nin mali yardımlarını mali protokoller şeklinde vermekten vazgeçip proje temelli kredi-hibe sistemine geçmesinin ardından AB ile Akdeniz ülkeleri arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi amacıyla oluşturulmuştur (Şahin, 2007: 24). 1992–1996 dönemini kapsayan Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAP), Akdeniz ülkeleriyle ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesinin yanında Akdeniz ülkelerinin, yatırımlarının teşvikini, mallarının topluluk pazarına girişinin kolaylaştırılmasını, yatırımlarının ölçeklerinde genişleme yapılmasını, topluluğun gelişme süreciyle ilişkilendirilmesini kapsamaktadır. Türkiye'ye YAP adı altında 339,5 milyon avro tahsis edilmiştir (Süngü, 2004: 101).

3.2.2.1.2. Avrupa- Akdeniz Süreci (EUROMED) (1997–1999)

AB bütçesinden sağlanan hibe yardımlarının yanı sıra, Akdeniz ülkeleri için geliştirilen EUROMED adındaki düzenleme ile MEDA I kapsamında 1997-1999 dönemi için Türkiye'ye 205 milyon avroluk bir kredi tahsis edilmiş ve bu fon 5 projenin finansmanı için kullanılmıştır (Yeğen, 2009: 75).

3.2.2.2. Hibe Şeklinde Yapılan Yardımlar

3.2.2.2.1. MEDA I Programı (1995–1999)

26–27 Haziran 1995 tarihlerinde Cannes Zirvesi'nde Avrupa-Akdeniz ortaklığı kapsamında oluşan mali destek programıdır. Program, Akdeniz Bölgesi'nde istikrarı sağlayarak ticareti serbestleştirmeyi, sosyo-ekonomik kalkınmayı hızlandırmayı, yaşam koşullarını iyileştirmeyi, bölgesel işbirliğini ve sosyo-kültürel diyalogu artırmayı amaçlamaktadır. Cannes Zirvesi'nden sonra çalışma programını içeren Barselona Bildirgesi, AB ve Akdeniz ülkelerinden 27 Dışişleri Bakanı'nın bir araya gelmesiyle imzalanmıştır. Bildirge için imzayı, 15 üye ülke temsilcileri ile Cezayir, Güney Kıbrıs, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Malta, Suriye, Tunus, Türkiye ve Filistin temsilcileri atmıştır. MEDA kapsamında sağlanacak olan mali desteğin %90'ı ikili anlaşmalara göre Akdeniz ülkelerinde, %10'u ise YAP programındaki gibi bölgesel işbirliği projelerinde finanse edilecektir (Atak, 2009: 148). 1996–1999 yılları arasında MEDA I programı için Türkiye'ye 55 proje için 376 milyon avro taahhüt edilmiş ve yıllık ortalama 90 milyon avro hibe niteliğinde yardım alınmıştır (Karabacak, 2004: 95).

3.2.3. Diğer Yardımlar

Türkiye'ye 1992-1999 döneminde aşağıdaki konularla ilgili yardımlarda bulunulmuştur:

- Türkiye 1996-1999 döneminde uyuşturucuyla mücadele için 760 000 avro tutarında topluluk yardımından yararlanmış (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 91).

- Nüfus politikası ve aile planlaması yardımı kapsamında Türkiye AB'den 1992-1998 döneminde 3,3 milyon avro tutarında mali yardım alınmıştır (Karabacak, 2004: 96).
- Türkiye 1992-1999 dönemi için Life- Üçüncü Ülkeler ve Kalkınmakta Olan Ülkelerde Çevre programları kapsamında çevre projeleri için 4,92 milyon avro yardımdan faydalanmıştır (Özcanlı, 2006: 54).
- HIV/AIDS ile mücadele için 1994-1998 döneminde 682 000 avro yardım almıştır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 91).
- Şap hastalığına karşı aşılama için 230 000 avro tutarında mali yardım kullanılmıştır (Şahin, 2007: 22).

3.3. Avrupa Birliği'ne Adaylık Dönemi (1999–2006)

1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde adaylık statüsü kazanan Türkiye, bu dönemde diğer aday ülkelerin yararlandığı PHARE, ISPA ve SAPARD programlarına dâhil edilmemiştir. AB buna gerekçe olarak mevcut olan bu programların bütçelerinin daha önceden kesinleştiğini ve değişmesinin mümkün olmadığını göstermiştir (Köseçik ve Akbaş, 2009: 57). Helsinki Zirvesi ile aday ülke konumuna gelen Türkiye, 2001 yılı sonu itibarıyla tek bir çerçeve altında hibe nitelikli fonlardan yararlanmaya başlamıştır (URL 8, 2014).

Türkiye, bu dönemde MEDA II programından, deprem yardımları ve katılım stratejisi yardımlarından yararlanmıştır (Gençkol, 2003: 172). Adaylık sürecinde yasal ve kurumsal düzenlemeleri yapabilmesi için Türkiye'ye projeler yolu ile yıllık 177 milyon avro verilmesi öngörülmüştür. Türkiye 2002-2006 döneminde 164 proje finansmanı için 1,3 milyon avroluk fonu kullanmıştır. Fonlar, kurumsal yapılanma (%30), AB müktesebatına uyum (%35) ile ekonomik ve sosyal uyumun (%35) sağlanması için kullanılmıştır ve Türkiye'yi Topluluk programlarına katılım için hazırlamayı hedeflemiştir. MEDA-II Programı bu süreçte de devam etmiş olup, 2000–2006 dönemi için Türkiye'ye ayrılan miktar 890 milyon avro iken Türkiye, AB'ye adaylık statüsünü aldıktan sonra 2002 yılında MEDA programı dışına çıkarılmıştır (URL 8, 2014).

Tablo 3.3: 2002-2006 Döneminde Türkiye Tarafından Kullanılan AB Mali Yardımları (Milyon Avro)

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	Toplam
Bütçe	126	144	250	300	500	1 320
Proje Adedi	18	28	38	35	45	164

Kaynak: URL 8 (2014).

3.3.1. Hibe Şeklinde Olan Mali Yardımlar

3.3.1.1. MEDA II (2000–2006)

MEDA II Programı kapsamında Türkiye için 2000–2006 dönemini kapsayacak hibe yardımları öngörülmüştür. 2001 yılında AB konseyi tarafından kabul edilen “Türkiye için Katılım Öncesi Mali Yardıma İlişkin Tüzük” ile Türkiye’nin AB’den aldığı yardımların şekli düzenlenmiştir. Bu nedenle MEDA II kapsamında sağlanan proje destekleri 2002 yılından sonra kullanılabilinmiştir (Kösecik ve Akbaş, 2009: 57). 2000–2006 yılları arasında Türkiye’ye MEDA II kapsamında yıllık 127 milyon avro olmak üzere toplamda 890 milyon avro tutarında hibe taahhüt edilmiştir (Yeğen, 2009: 95).

3.3.1.2. Türkiye için Avrupa Stratejisi (2000–2002)

Türkiye için Avrupa Stratejisi kapsamında, toplamda 150 milyon avro olan hibe desteğinin iki ayrı tüzük ile verilmesi öngörülmüştür. Birinci tüzüğe göre AT-Türkiye Gümrük Birliği’ni güçlendirmek amacıyla 2000–2002 yılları arasında yılda 5 milyon avro olmak üzere 15 milyon avro yardım yapılması öngörülmüştür. 22 Ocak 2001 tarihinde kabul edilen İkinci tüzüğe göre ise, 2000–2002 yılları arasında Türkiye’ye ekonomik ve sosyal gelişimini sağlaması için yıllık 45 milyon avro olmak üzere toplam 135 milyon avro yardım verilmesi kararlaştırılmıştır (Gençkol, 2003: 178).

3.3.1.3. Deprem Yardımları (1999–2000)

1999 depreminin ardından Türkiye’ye Avrupa Komisyonu İnsani Yardım Ofisi (ECHO) tarafından hibe şeklinde olan deprem yardımları yapılmıştır. Acil yardım adı altında 30 milyon avro yardım alınmıştır. Aralık 2000’de ise deprem sonrası

zararların giderilmesi amacıyla 20 milyon avro tutarında bir yardım daha yapılmıştır (Gençkol, 2003: 178). Ayrıca deprem sonrası rehabilitasyon adı altında 1 milyon avro ve İnsani Yardım (ECHO) kapsamında da 4 milyon avro yardım yapılmıştır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 92–94).

3.3.2. Kredi Şeklinde Olan Mali Yardımlar

3.3.2.1. Avrupa- Akdeniz Kültürel Miras Programı-EUROMED II

Programın temel amacı, Akdeniz ülkelerinin kendi kültürel miraslarına sahip çıkıp ve bunları geliştirmelerini sağlamaktır (Özcanlı, 2006: 48). AYB kaynaklı kredi programından Türkiye’ye 2000–2006 döneminde 1 470 milyon avro tutarında kredi kullanılmıştır (Gençkol, 2003: 179).

3.3.2.2. Türkiye Deprem Rehabilitasyon ve Yeniden İmar Yardımı (TERRA)

AYB, Türkiye’ye 1999 Marmara depreminin ardından zararları karşılması için 600 milyon avro tutarında yardım paketi sunmuştur. Türkiye’ye sağlanan bu 600 milyon avro deprem kredisinin 450 milyon avrosunun altyapı, konut ve küçük işletmelerin rehabilitasyonunda, 150 milyon avrosunun ise KOBİ’lerde kullanılmasına karar verilmiştir (Özcanlı, 2006: 52–53).

3.3.2.3. Özel Eylem Programı

AYB’nin 2001–2004 döneminde Gümrük Birliği’ni güçlendirmek amacıyla Türkiye’ye yönelik 450 milyon avro tutarındaki kredi paketidir (Atak, 2009: 153).

3.3.2.4. Katılım Öncesi Kolaylığı

2000–2003 dönemi için tüm aday ülkelere Katılım Öncesi Kredi Kolaylığı adı altında 8,5 milyar avro tutarında kredi paketi sunulmuştur. Kredi paketi “ilk gelen, ilk faydalanır” esasına göre kullanıma sunulmuştur. Ancak Türkiye kredi yeterlilik kriterlerini (BBB reytingi) sağlayamadığı için bu kaynaktan yararlanamamıştır (Karabacak, 2004: 98).

3.3.2.5. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Kolaylığı (2001–2007)

2001 yılında Türkiye ve diğer Akdeniz ülkelerini Avrupa'ya bağlayan yatırım projelerinin hayata geçirilmesi için 1 milyar avro tahsis edilmiştir (E. Can, 2004: 199).

3.4. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Dönemi

3.4.1. IPA (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)

AB'nin aday ve potansiyel aday ülkelere PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS ve Türkiye için ise katılım öncesi mali yardımlar adı altında uyguladığı finansal yardım araçları, Ocak 2007'de Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) adı altında bir araya getirilmiştir (Akça, 2010: 334).

IPA AB'nin katılımcı ülkesini (Hırvatistan), aday statüsündeki ülkelerini (İzlanda, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye) ve potansiyel aday statüsündeki ülkelerini (Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova) kapsamaktadır (URL 8, 2014). IPA'nın düzenlendiği tarih itibariyle katılımcı ülkesi olan Hırvatistan 1 Temmuz 2013 tarihinde AB'nin tam üyesi olmuştur (URL 9, 2014). IPA'nın temel amacı; aday ülkenin AB'ye üye olma yolundaki ihtiyaç ve önceliklerine hizmet eden projelerin desteklemesi için projeler karşılığı fonları kullandırmak ve böylece aday ülkenin AB'ye uyumunu sağlamaktır (URL 8, 2014).

IPA beş bileşenden oluşmaktadır. İlk iki bileşen IPA'dan faydalanacak tüm ülkeleri, diğer 3 bileşen ise sadece aday ülkeleri kapsamaktadır (Akça, 2010: 334).

IPA bileşenlerinin kapsamaları ve bu yardım kalemlerinin dağıtımından sorumlu olan koordinatör kurumlar Tablo 3.4'te özetlenmektedir.

Tablo 3.4: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Bileşenleri Kapsamları ve Sorumlu Koordinatör Kurumlar (2007–2013)

Bileşenler	Kapsamı	Operasyonel Programların Hazırlanması için Koordinatör Kurum
I. Geçiş Dönemi Yardımı ve Kurumsal Yapılanma	Mevzuat uyumu, kamu yönetimi reformu, adalet ve içişleri reformu, sivil toplumun geliştirilmesi, mali kontrol, çevre politikaları, eğitim reformu	ABGS Koordinatörlüğünde Operasyonel Program hazırlanmaktadır.
II. Bölgesel ve Sınır ötesi İşbirliği	Sınır ötesi işbirliği, uluslararası ve bölgelerarası işbirliği	ABGS Koordinatörlüğünde Operasyonel Program hazırlanmaktadır.
II. Bölgesel Kalkınma	Çevre, Ulaştırma, Bölgesel Rekabet Edebilirlik	Operasyonel Programları sırasıyla Çevre Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde hazırlanmaktadır.
IV. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	İstihdamın artırılması, istihdam kalitesinin artırılması, sosyal dışlanmayla mücadele, mesleki eğitim	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Koordinatörlüğünde Operasyonel Program hazırlanmaktadır.
V. Kırsal Kalkınma	Tarımsal işletmelere destek, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve üretici birliklerine teknik destek	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koordinatörlüğünde Operasyonel Program hazırlanmaktadır.

Kaynak: URL 10 (2014).

3.4.1.1. Türkiye'nin IPA'dan Yararlanma Durumu

Türkiye'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'ndan yararlanma durumu giderek artmıştır. Örneğin, 2007 yılında toplamda 497,2 milyon avro olan yardım miktarı 2013 yılı itibariyle 903,0 milyon avroya yükselmiştir. Bileşenler açısından bakıldığında 2007 yılında en çok yardım tahsil edilen bileşen Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma iken, 2013 yılında Bölgesel Kalkınma'dır. Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma bileşeni kapsamında Türkiye'nin AB'den aldığı mali yardımlar yıllar itibariyle ortalama aynı seviyede iken; Bölgesel Kalkınma bileşeni adı altında verilen yardımlar ise hızlı bir artış göstererek beş yılda iki katından daha fazla bir miktara ulaşmıştır. En çok artışı ise Kırsal Kalkınma bileşeni adı altında yapılan yardımlar göstermiştir. Bunun nedeni ise son yıllarda Türkiye'de bir çok ilde TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu) il koordinatörlüklerinin kurularak proje bazlı AB hibe yardımlarının dağıtılmaya başlamasıdır (Tablo 3.5).

Tablo 3.5: IPA Dönemi (2007-2013) Türkiye Mali Yardım Miktarları (Milyon Avro)

Bileşenler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
Geçiş Dönemi Yardımı ve Kurumsal Yapılanma	256,7	256,1	239,6	217,8	231,3	227,5	238,5	1 667,5
Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği	2,1	2,9	3,0	3,1	5,1	2,2	2,2	20,6
Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	293,4	356,1	366,9	1.778,4
İnsan Kaynakları	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	83,2	91,2	474,1
Kırsal Kalkınma	20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	187,4	204,2	854,6
Toplam	497,2	538,7	566,4	653,7	779,9	856,3	903,0	4 795,2

Kaynak: URL 8 (2014).

IPA kapsamında Türkiye’de uygulanan projeler ile proje uygulamak için yeterli finansal kaynağı olmayan kurum/kuruluşlara fırsat sunulmaktadır. Ayrıca Türkiye ile diğer aday ülkeler arası bilgi transferi sağlanmaktadır (Akça, 2010: 338).

Tablo 3.6: IPA Kapsamında Sağlanan Yardımların Sektörel Dağılımı

Mali Yardımın Sektörel Dağılımı (Milyon Avro)		
	2007-2010	2011-2013
Yargı, İçişleri ve Temel Haklar	373,46	439,77
Özel Sektörün Gelişmesi	250,22	311,74
Çevre ve İklim Değişikliği	346,34	465,64
Ulaştırma	270,69	336,29
Enerji	3,85	129,35
Sosyal Kalkınma	546,61	310,42
Tarım ve Kırsal Kalkınma	405,63	593,69
Toplam	2196,80	2586,9

Kaynak: URL 11 (2014).

Mali yardımların sektörel dağılımlarına bakıldığında 2007-2010 yıllarında en yüksek payı sosyal kalkınma, 2011-2013 yılları arasında ise tarım ve kırsal kalkınma sektörlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Enerji sektörü IPA kapsamında sağlanan mali yardımlardan en az paya sahip olan sektör olmasına rağmen 2011-2013 döneminde oldukça büyük bir artış göstermiştir. Ayrıca 2011-2013 yılları arasında 2007-2010 dönemine göre alınan mali yardımlar tüm sektörlerde artış göstermiştir (Tablo 3.6).

3.4.1.2. Türkiye ile AB'ye Aday/Potansiyel Aday Ülkelerin IPA Kapsamında Aldıkları Yardımların Karşılaştırılması

Aday ve potansiyel aday ülkelerin IPA kapsamında tahsis edilen mali yardım tutarlarına bakıldığında birinci sırayı Türkiye, ikinci sırayı Sırbistan ve üçüncü sırayı ise Hırvatistan almaktadır. Aday ülkelerin IPA'nın beş bileşeninden de faydalanabilmesi, diğer potansiyel aday ülkelere daha fazla yardım almalarını sağlamaktadır. Fonların %48,2'sinin Türkiye'ye ayrıldığı görülse de 66,1 Avro ile en az kişi başına yardımı alan ülke olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte sağlanan fonun %10'u ve %6,6'sını alan Hırvatistan ve Kosova kişi başına en çok yardım alan ilk iki ülkeyi oluşturmaktadır. Buradan ülkelerin yüz ölçümleri dikkate alındığında Türkiye'nin diğer aday ülkelere kıyasla oldukça az yardım alabildiği görülmektedir. İzlanda'nın ise aday ülke konumunda olmasına rağmen 2011 yılı itibariyle IPA'dan yararlanmaya başladığı için aldığı yardım miktarı oldukça düşüktür. Hırvatistan ise 1 Temmuz 2013 tarihi itibariyle AB'nin 28. üye ülkesi olmuştur (Tablo 3.7).

Tablo 3.7: 2007–2013 IPA Dönemi AB Mali Yardımının Aday ve Potansiyel Aday Ülkelere Göre Dağılımı

	Yüz ölçümü (km ²)	Avro/ km ²	Nüfus (2006)	Avro / Kişi	Toplam (Milyon Avro) (2007-2013)	%
Hırvatistan*	56 594	17 634	4 443 000	224,6	998	10,0
Makedonya	25 713	23 918	2 039 000	301,6	615	6,2
Türkiye	783 562	6 119	72 520 000	66,1	4 795	48,2
Arnavutluk	2 875	206 957	3 149 000	188,9	595	6,0
Bosna Hersek	1 209	12 810	3 843 000	170,7	656	6,6
Karadağ	13 812	17 087	624 000	378,2	236	2,4
Sırbistan	77 474	17 890	7 425 000	186,7	1 386	13,9
Kosova	10 887	58 326	2 070 000	306,8	635	6,4
İzlanda**					30	0,3
TOPLAM	1 022 126	9 489	96 113 000	103,5	9 944	100,0

* Hırvatistan 1 Temmuz 2013 tarihinde AB'ye tam üye olmuştur.

** İzlanda yardımlardan 2011 yılında faydalanmaya başlamıştır

Kaynak: URL 8 (2014).

3.4.2. IPA II Dönemi (2014-2020)

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)'nın 2007-2013 yıllarını kapsayan ilk döneminde mali yardımların çerçevesinde yer alan beş bileşen korunarak mali yardımları yönlendirecek beş politika alanına dönüştürülmesiyle 2014-2020 yıllarını kapsaması planlanan AB'ye aday ülkelere yapılan yardım programıdır (URL 2, 2014).

IPA II, 16 Mart 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren geriye dönük uygulanabilir kabul edilmiştir. IPA II'de ki en önemli yenilik, stratejik odak noktasıdır. Ülke Strateji Belgeleri 7 yıllık dönemde her yararlanıcı için yapılan belirli bir stratejik planları kapsar. Böylece, yararlanıcıların kendi reform ve kalkınma gündemlerini entegre etmesiyle güçlü bir sahiplik sağlanacaktır. Çoklu-Ülke Strateji Belgesi ile bölgesel işbirliği ya da bölgesel işbirliği öncelikleri ele alınacaktır. IPA II önceden tanımlanmış sektörlerin çerçevesinde reform hedeflemektedir. Bu sektörler, demokrasi ve yönetim, kanun veya büyüme ve rekabet üstünlüğü gibi genişleme stratejisi ile yakından bağlantılı alanları kapsamaktadır. Bu sektör odaklı yaklaşım, AB standartlarını getirecek yapısal reformu teşvik etmektedir ve sektörlerin değişimini ve AB standartlarına ulaşmasını sağlayacaktır. IPA II ayrıca sektör bütçe desteğinin daha sistematik kullanıma fırsat vermektedir. Bununla birlikte, performans ölçümüne daha fazla ağırlık verir niteliktedir (URL 12, 2014).

IPA II Kapsamı'na giren beş politika alanı şunlardır:

- **AB Üyeliğine Geçiş Süreci ve Kapasite Geliştirme:** AB müktesebatının benimsenmesi, politik ve ekonomik ölçütlerin yerine getirilebilmesi için, kurumların kapasitelerinin artırılması, ilgili birimler arasında eşgüdüm ve işbirliğinin geliştirilmesi ile yararlanıcı ülkenin çeşitli müktesebat başlıkları altında müktesebatı uygulamaya yönelik kurumsal kapasitesini geliştirmesini amaçlamaktadır (URL 2, 2014).
- **Bölgesel Kalkınma:** Aday ülkelerin, bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklılıklarını ve özellikle ulaştırma ve çevre alanındaki sorunlarının

giderilmesi amaçlanmaktadır. Projeler aracılığıyla ulaştırma, çevre (su, atık su ve hava kalitesi konuları), enerji (yenilenebilir ve enerji verimliliği konuları), eğitim, sağlık altyapıları ve bilişim teknolojileri dâhil KOBİ'lerin desteklenmesini kapsamaktadır (URL 2, 2014).

- **İstihdam, Sosyal Politika ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi:** Aday ülkeleri Avrupa İstihdam Stratejisi ve Lizbon Stratejisi çerçevelerinde Avrupa Sosyal Fonuna hazırlamak, bu amaçla uygun yapıları ve sistemleri kurmaktır. Bunlar yapılırken Topluluğun istihdam, kadın-erkek eşitliği, sosyal içerme ve eğitim alanındaki ilkelerinin gözetilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda, istihdama erişim, sosyal içerme, insan sermayesine yatırım (eğitim-sağlık) gibi alanlardaki faaliyetler desteklenmektedir (URL 2, 2014).
- **Tarım ve Kırsal Kalkınma:** Bu politika ile tarımsal işletmelere destek vermek, tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve üretici birliklerine teknik destek verilmesi amaçlanmaktadır (URL 2, 2014).
- **Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği:** Yararlanıcı ülkenin diğer yararlanıcılar ile veya üye devletlerle bölgesel, bölgelerarası ve sınır ötesi işbirliği konularını desteklemeyi kapsamaktadır (URL 2, 2014).

3.4.3. Türkiye-AB Mali İşbirliği Sürecindeki Yapılanma

Türkiye'nin Helsinki Zirvesi ile adaylık statüsü kazandıktan sonra katılım öncesi süreci başlamıştır. Bunun üzerine AB, 2001 yılında Türkiye'de diğer aday ülkelerde olduğu gibi "Merkezi Olmayan Yapılanmanın" oluşturulmasını talep etmiştir. Bu yapı AB Komisyonu tarafından 8 Ocak 2003 tarihinde onaylanmıştır. Böylelikle AB'den finanse edilen projelerin yönetimi AB Komisyonu'ndan Türkiye'nin insiyatifine bırakılmıştır ve Türkiye yılda iki kez AB'ye rapor sunmaktadır (Şahin, 2007: 34). Merkezi olmayan yönetim sistemi için yararlanıcı ülkelerde bulunması gereken yapılar ve atanması gereken yetkililer aşağıda belirtilmiştir.

- **Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC):** IPA'nın genel koordinasyonunu sağlamak üzere Avrupa Birliği Müsteşarı görevlendirilmiştir. Koordinatörün sekretarya hizmetlerini AB Bakanlığı yapmaktadır (URL 13, 2014).
- **Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri için Stratejik Koordinatör:** Stratejik Uyum Çerçeve Belgesini hazırlaması için Kalkınma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı görevlendirilmiştir. Koordinatörün sekretaryasını Kalkınma Bakanlığı yapmaktadır (URL 8, 2014).
- **Yetkili Akreditasyon Görevlisi:** Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve Ulusal Fonun akredite edilmesi, izlenmesi, akreditasyonun askıya alınması ve kaldırılmasından Hazine Müsteşarlığı sorumludur. Yetkili akreditasyon görevlisi ise Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan'dır (URL 8, 2014).
- **Ulusal Yetkilendirme Görevlisi (NAO):** Ulusal Fon'un başı olarak Hazine Müsteşarlığı bu görevi yerine getirmektedir (Gençkol, 2003: 182).
- **Ulusal Fon:** AB tarafından finanse edilen program, alt program ve alt projenin uygulanması için yapılan tüm fon transferlerinin hesaplarının tutulduğu birimdir. Ulusal Fon, Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin (Hazine Müsteşarı) sorumluluğu altındadır (Karataş, 2010: 135).
- **IPA Bileşeni veya Programı İtibarıyla Bir Program Otoritesi:** IPA programlarının, sağlıklı mali yönetim prensibine uygun olarak yönetiminden ve uygulanmasından sorumludur. İhaleye çıkma, sözleşme yapma, ödeme ve raporlama yapmakla görevli olan otoritedir. Türkiye'de IPA'nın 3. bileşeni 'Bölgesel Kalkınma' alanında yetkili program otoriteleri Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'dır. IPA'nın 4. Bileşeni olan 'İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi' ile ilgili program otoritesi ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Beşinci bileşen olan Kırsal Kalkınma ile ilgili program otoriteleri olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) belirlenmiştir (URL 8, 2014).

- **Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) ve Program Yetkilendirme Görevlisi:** MFİB ihalelere ilişkin AB kural, düzenleme ve usullerine bağlı kalınmasını ve uygun bir raporlama sisteminin işlemlerini sağlayan birimdir. Başkanı Program Yetkilendirme Görevlisi'dir (URL 8, 2014).

MFİB, 2009/18 sayılı genelge ile katılım öncesi mali işbirliği ile IPA'nın Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma ve Sınır Ötesi İşbirliği bileşenleri ile Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri kapsamında program otoritelerinin gerekli yetki devrini vermeleri kaydıyla uygun projelerin Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun bir şekilde çalışmasını sağlayacak olan kurum kabul edilmiştir. Ayrıca IPA'nın ilk iki bileşeni olan Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma ve Sınır Ötesi İşbirliği'nin program yetkilendirme görevlisi olarak MFİB başkanı seçilmiştir (Karataş, 2010: 137).

- **Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK):** Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun temel amacı IPA'nın 5. bileşeni olan kırsal kalkınma kapsamında uygulanacak olan projeler için başvuru çağrı ilanlarına çıkmak, uygun proje seçimi, sözleşme, ödeme ve raporlama işlemlerinin yürütülmesinde görev almaktır (Karataş, 2010: 137). IPA'nın kırsal kalkınma bileşeni kapsamındaki fonların kullanımından tüm yetki AB tarafından TKDK'ya bırakılmıştır (URL 8, 2014).

TKDK'nın uygulama ve ödeme olmak üzere iki temel görevi bulunmaktadır. Adaylık döneminde bu fonksiyonlarla çalışacak olan TKDK adaylık sonrasında kırsal kalkınma için "Ödeme Ajansı" şekline gelmesi beklenmektedir (İ. Bilici, 2010: 79).

- **Denetim Otoritesi:** Denetim otoritesi olarak Hazine Kontrolörleri Kurulu görevlendirilmiştir. Mali yardım aracının yönetimini, kontrol sistemlerini ve faaliyetlerini denetlemek ve rapor etmekle sorumludur (URL 8, 2014).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Araştırmaya Konu Olan Bölge

Araştırma bölgesi olan TR82 Düzey 2 Bölgesi Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerini kapsamaktadır. Bu bölge toplam 745 525 nüfusu ile 26 adet Düzey 2 Bölgesi arasında, nüfusu 1 milyonun altında olan tek Düzey 2 Bölgesi'dir. 2012 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'nin oransal olarak en yaşlı nüfusa sahip 3 ili sırasıyla Sinop, Kastamonu ve Çankırı'dır. Bölgede Kastamonu Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sinop Üniversitesi yeni kurulmuş üniversiteler olmakla birlikte hızla büyümektedirler. İstihdam yaratacak iş kolları faaliyetlerinde artış beklentisi, erişim altyapısındaki iyileşmeler ve üniversite öğrenci kapasitelerinin artışı ile bölgedeki genç nüfusun artışı beklenmektedir. Bölgenin işletme ve imalat sanayi faaliyeti çeşitliliği, işyeri sayısı ve ihracat kapasitesi düşüktür. Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı bölgede yoğunlaşan sektör olarak göze çarpmaktadır. 2003 yılında DPT tarafından hazırlanan sosyoekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasında ise illeri Türkiye sıralamasında Kastamonu 51. Sinop 57. ve Çankırı 59. sırada yer alan bölgedir (URL 14, 2014).

4.2. Materyal

Çalışmada birincil ve ikincil veriler kullanılmıştır. Birincil veriler TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde MFİB ile sözleşme imzalayıp AB projesi yürüten kurum ve kuruluşlara anket uygulanmasıyla elde edilmiştir. İkincil veriler ise Avrupa Birliği Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Merkezi Finans ve İhale Birimi ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından hazırlanan raporlar ile bu alanda yapılmış bilimsel araştırma sonuçlarını kapsamaktadır.

Türkiye genelinde MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin illeri ve projeleri uygulayan kurum/kuruluşların yasal statüleri Tablo 4.1 ve Tablo 4.2'de verilmiştir. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde uygulanan projeler ise illeri, kapsadıkları program, uygulayan kurum/kuruluş ve hibe tutarları ile birlikte Tablo 4.3, Tablo 4.4, Tablo 4.5'te belirtilmiştir.

Tablo 4.1: Türkiye’de MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin İllere Göre Dağılımı

Sırası	İller	Sözleşme Sayısı	%	Hibe Tutarı (€)	%
1	Ankara	206	6,39	23 461 895,52	5,83
2	İstanbul	203	6,29	25 963 219,98	6,45
3	Van	201	6,23	19 986 564,89	4,96
4	Konya	178	5,52	17 729 256,86	4,40
5	Kayseri	149	4,62	20 562 490,74	5,11
6	Samsun	137	4,25	15 824 337,99	3,93
7	Trabzon	119	3,69	14 315 929,05	3,55
8	Sivas	98	3,04	12 456 226,94	3,09
9	Erzurum	80	2,48	6 268 282,34	1,56
10	Bitlis	63	1,95	5 531 460,61	1,37
11	Tokat	62	1,92	10 083 227,98	2,50
12	Muş	62	1,92	6 799 756,70	1,69
13	Kastamonu	61	1,89	8 410 203,05	2,09
14	Çorum	60	1,86	8 138 577,59	2,02
15	Amasya	55	1,70	6 532 467,09	1,62
16	Elazığ	55	1,70	10 329 212,95	2,56
17	Rize	54	1,67	6 270 103,95	1,56
18	Hakkari	53	1,64	5 110 337,08	1,27
19	Adana	53	1,64	3 773 401,23	0,94
20	Malatya	51	1,58	8 672 535,84	2,15
21	Diyarbakır	51	1,58	8 672 326,62	2,15
22	Bursa	49	1,52	4 447 049,81	1,10
23	Ordu	46	1,43	5 194 681,95	1,29
24	İzmir	46	1,43	4 747 394,21	1,18
25	Karaman	44	1,36	7 941 650,92	1,97
26	Bingöl	42	1,30	7 677 220,55	1,91
27	Hatay	41	1,27	7 563 452,82	1,88
28	Giresun	41	1,27	4 081 055,90	1,01
29	Erzincan	37	1,15	4 714 584,87	1,17
30	Gümüşhane	34	1,05	4 272 563,66	1,06
31	Kırklareli	34	1,05	1 484 851,70	0,37
32	Bayburt	33	1,02	5 082 823,55	1,26
33	Yozgat	33	1,02	5 905 026,35	1,47
34	Antalya	32	0,99	3 819 206,72	0,95
35	Şanlıurfa	30	0,93	6 721 980,63	1,67
36	Edirne	30	0,93	1 702 546,12	0,42
37	Çankırı	29	0,90	5 765 283,16	1,43
38	Sinop	29	0,90	3 094 709,63	0,77
39	Mardin	28	0,87	3 417 552,22	0,85
40	Gaziantep	26	0,81	2 985 029,51	0,74

Tablo 4.1: Türkiye’de MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin İllere Göre Dağılımı (Devamı)

Sırası	İller	Sözleşme Sayısı	%	Hibe Tutarı (€)	%
41	Kocaeli	26	0,81	2 973 211,54	0,74
42	Mersin	26	0,81	3 111 399,60	0,77
43	Kars	25	0,77	4 954 112,13	1,23
44	Ağrı	24	0,74	4 943 877,92	1,23
45	Artvin	23	0,71	2 609 344,93	0,65
46	Batman	23	0,71	3 892 004,82	0,97
47	Ardahan	20	0,62	3 962 531,15	0,98
48	Adıyaman	20	0,62	1 842 943,49	0,46
49	Kahramanmaraş	20	0,62	2 431 768,84	0,60
50	Tunceli	18	0,56	3 998 685,11	0,99
51	Eskişehir	16	0,50	1 122 680,25	0,28
52	Iğdır	15	0,46	5 408 031,26	1,34
53	Balıkesir	15	0,46	965 348,73	0,24
54	Denizli	14	0,43	1 285 991,27	0,32
55	Aydın	14	0,43	1 236 651,51	0,31
56	Manisa	13	0,40	1 263 810,46	0,31
57	Uşak	12	0,37	774 584,65	0,19
58	Tekirdağ	11	0,34	1 599 302,22	0,40
59	Siirt	10	0,31	3 178 419,31	0,79
60	Muğla	9	0,28	642 185,09	0,16
61	Zonguldak	9	0,28	1 076 628,40	0,27
62	Sakarya	9	0,28	1 138 462,93	0,28
63	Nevşehir	8	0,25	671 051,51	0,17
64	Burdur	8	0,25	1 086 993,35	0,27
65	Isparta	7	0,22	724 863,13	0,18
66	Yalova	7	0,22	553 568,00	0,14
67	Kırşehir	7	0,22	552 384,91	0,14
68	Düzce	7	0,22	735 696,23	0,18
69	Şırnak	6	0,19	2 129 102,98	0,53
70	Niğde	6	0,19	318 336,48	0,08
71	Kütahya	6	0,19	627 948,10	0,16
72	Çanakkale	6	0,19	558 585,57	0,14
73	Osmaniye	5	0,15	578 014,16	0,14
74	Aksaray	5	0,15	202 856,82	0,05
75	Kırıkkale	4	0,12	518 810,65	0,13
76	Bolu	4	0,12	89 817,00	0,02
77	Karabük	3	0,09	180 697,52	0,04
78	Bartın	2	0,06	118 024,44	0,03
79	Kilis	1	0,03	4 959,00	0,00
Toplam		3226	-	402 755 635,71	-

Kaynak: URL 3 (2014).

Türkiye’de en çok MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uygulayan iller Ankara, İstanbul ve Van’dır. En az proje uygulayan iller ise Kilis, Bartın ve Karabük’tür.

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde yer alan Çankırı 37., Kastamonu 13. ve Sinop 38. sıradadır (Tablo 4.1).

Türkiye genelinde 3 226 adet AB hibe destekli proje yürütülmüştür. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde yer alan Kastamonu ilinde 61, Çankırı ilinde 29 ve Sinop ilinde ise 29 adet olmak üzere toplamda 119 adet MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uygulanmıştır (Tablo 4.1). Türkiye'de uygulanan AB hibe destekli projeler toplam 402 755 635,71 avro hibe tutarına sahiptir. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde uygulanan projelerin toplam hibe tutarı ise 17 270 195,84 avrodur (Tablo 4.3, Tablo 4.4, Tablo 4.5).

Tablo 4.2: Türkiye'de MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin Kuruluşlara Göre Dağılımı

Sıra No	Kurum/Kuruluş	Sözleşme Adedi	%	Hibe Tutarı (€)	%
1	KOBİ	654	20,27	47 767 998,55	11,86
2	Dernek	640	19,84	51 835 422,90	12,87
3	Belediye	369	11,44	100 808 670,01	25,03
4	Oda	360	11,16	39 128 741,05	9,72
5	Vakıf	232	7,19	24 771 156,75	6,15
6	Üniversite-Yüksek Okul	169	5,24	24 263 782,30	6,02
7	Birlik	121	3,75	17 879 459,47	4,44
8	Köylere Hizmet Götürme Birliği	108	3,35	21 765 629,76	5,40
9	İl Özel İdaresi	78	2,42	19 613 276,07	4,87
10	Kooperatif	74	2,29	6 224 781,44	1,55
11	Meslek Lisesi	69	2,14	8 796 896,10	2,18
12	Çiftçi Grubu	65	2,01	5 311 118,70	1,32
13	Diğer	57	1,77	6 502 095,49	1,61
14	İlköğretim Okulu	56	1,74	4 353 001,52	1,08
15	Sendika	48	1,49	6 697 821,24	1,66
16	Kamu Kurumu	38	1,18	5 904 338,09	1,47
17	Muhtarlık	35	1,08	4 894 667,70	1,22
18	Halk Eğitim Merkezi	33	1,02	3 858 852,02	0,96
19	Lise	8	0,25	903 641,33	0,22
20	Rehberlik ve Araştırma Merkezi	4	0,12	314 857,43	0,08
21	Anaokulu	4	0,12	276 081,67	0,07
22	Kalkınma Ajansı	4	0,12	883 346,12	0,22
Toplam	-	3 226	-	402 755 635,71	-

Kaynak: URL 3 (2014).

Türkiye'de MFİB aracılığıyla desteklenen AB projelerini en çok KOBİ'ler ve dernekler yürütmüşlerdir. Bunları Belediyeler, Odalar, Vakıflar ve Üniversite/Yüksek Okullar takip etmektedir. En az proje uygulayan yasal statüdeki kuruluşlar ise Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Anaokulları ve Kalkınma Ajansları'dır (Tablo 4.2).

Tablo 4.3: Kastamonu İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
1	MEDTQ/12-02/012	Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi	11	84 223,80	0,00	84 223,80
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı “Bilgi Köprüleri”			11,00	84 223,80	0,00	84 223,80
1	TR0205.01-02/083	Kastamonu Yöresel El Sanatları Kültür ve Turizm Derneği	9	190 637,25	63 545,75	254 183,00
2	TR0205.01-02/114	Türkiye Avrupa Birliği Derneği	12	67 494,00	22 498,00	89 992,00
3	TR0205.01-02/084	Göznuru Küçük Sanat Kooperatifi	5	29 058,75	9 686,25	38 745,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı “ISKUR 2002”			8,67	287 190,00	95 730,00	382 920,00
1	TR0305.02-02/LDI/068	İnebolu Belediyesi	10	46 697,42	15 565,80	62 263,22
2	TR0305.02-04/SSI/005	Kastamonu Belediyesi	12	1 067 354,40	355 784,80	1 423 139,20
3	TR0305.02-04/SSI/006	Kastamonu Belediyesi	10	186 714,85	62 238,28	248 953,13
4	TR0305.02-04/SSI/019	Tosya Belediyesi	12	200 127,18	66 709,06	266 836,24
5	TR0305.02-04/SSI/026	Pınarbaşı Belediyesi	12	226 024,18	75 341,39	301 365,57
6	TR0305.02-02/LDI/044	Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	12	57 225,15	19 075,05	76 300,20
7	TR0305.02-02/LDI/069	Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	6	37 719,17	12 573,05	50 292,22
8	TR0305.02-02/LDI/111	Küre Dağları Milli Parkı Ekoturizm Derneği	12	58 346,48	19 448,82	77 795,30
9	TR0305.02-02/LDI/124	Sakatlar Derneği Kastamonu Şubesi	12	54 045,97	18 015,32	72 061,29
10	TR0305.02-02/LDI/136	Elsanatları Araştırma Enstitüsü	9	37 553,63	12 517,87	50 071,50
11	TR0305.02-02/LDI/144	Kastamonu El Sanatları Araştırma Enstitüsü	7	49 356,00	16 452,00	65 808,00
12	TR0305.02-04/SSI/031	Kastamonu İl Özel İdaresi	9	107 417,72	35 805,91	143 223,63
13	TR0305.02-04/SSI/032	Kastamonu İl Özel İdaresi	9	478 345,63	159 448,54	637 794,17
14	TR0305.02-03/SME/001	Kastamonu Motor	12	65 620,25	21 873,41	87 493,66
15	TR0305.02-03/SME/007	Taşköprü Tarım	11	42 512,58	14 170,86	56 683,44
16	TR0305.02-03/SME/010	Daday Atlı Turizm	12	21 000,00	7 000,00	28 000,00
17	TR0305.02-03/SME/023	Güven Sağlık	12	67 015,61	22 338,54	89 354,15
18	TR0305.02-03/SME/026	Matriks Kimya	11	37 567,05	12 522,35	50 089,40
19	TR0305.02-03/SME/044	İsmail Ekrem Tan	6	34 766,29	11 588,76	46 355,05
20	TR0305.02-03/SME/046	Kale Döküm	6	27 187,09	9 062,36	36 249,45
21	TR0305.02-03/SME/048	Yapıkur Mimarlık	7	74 985,77	24 995,25	99 981,02
22	TR0305.02-03/SME/052	Eltes Mühendislik	7	63 996,48	21 332,16	85 328,64
23	TR0305.02-03/SME/057	Onur Mermer	12	54 087,39	18 029,13	72 116,52
24	TR0305.02-03/SME/069	Süleyman Yücel Turizm	8	41 331,96	13 777,32	55 109,28
25	TR0305.02-03/SME/080	Eser Gıda	6	36 210,03	12 070,01	48 280,04
26	TR0305.02-03/SME/081	Üstün Tuğla	12	72 958,50	24 319,50	97 278,00
27	TR0305.02-03/SME/094	Kastamonu Taşköprü Germeç Sarımsak Zirai Ürünler	12	71 250,00	23 750,00	95 000,00
28	TR0305.02-03/SME/124	Üstün Blok Tuğla	12	73 706,25	24 568,75	98 275,00

Tablo 4.3: Kastamonu İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler (Devamı)

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
29	TR0305.02-03/SME/137	Abanoz Orman Ürünleri	4	52 497,38	17 499,13	69 996,51
No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
30	TR0305.02-03/SME/160	Bah Cem Hipermarket	12	63 195,00	21 065,00	84 260,00
31	TR0305.02-03/SME/163	Kartaş Kontrplak	2	21 598,20	7 199,40	28 797,60
32	TR0305.02-03/SME/170	Kartaş Kontrplak	2	39 015,90	13 005,30	52 021,20
33	TR0305.02-03/SME/205	Şahbaz Çikolata	7	36 715,50	12 238,50	48 954,00
34	TR0305.02-03/SME/211	A Müjgan Alagöz	12	63 287,93	21 095,98	84 383,91
35	TR0305.02-02/LDI/122	Kastamonu Tosya Akbük Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	12	65 080,13	21 693,37	86 773,50
36	TR0305.02-02/LDI/125	Göznuru Küçük Sanat Kooperatifi	7	38 123,33	12 707,77	50 831,10
37	TR0305.02-02/LDI/135	Aşağı Emerce Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	9	49 557,15	16 519,05	66 076,20
38	TR0305.02-04/SSI/008	Tosya Köylere Hizmet Götürme Birliği	12	850 011,90	283 337,30	1 133 349,20
39	TR0305.02-02/LDI/099	Aşağı Emerce Muhtarlığı	9	39 255,20	13 085,07	52 340,27
40	TR0305.02-04/SSI/033	Kızılcaören Muhtarlığı	9	60 981,74	20 327,24	81 308,98
41	TR0305.02-02/LDI/034	Kastamonu Ticaret Borsası	8	42 470,28	14 156,76	56 627,04
42	TR0305.02-02/LDI/066	Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası	10	50 885,55	16 961,85	67 847,40
43	TR0305.02-02/LDI/083	Kastamonu Veteriner Hekimleri Odası	10	51 611,81	17 203,94	68 815,75
44	TR0305.02-02/LDI/091	Kastamonu Ziraat Odası	8	41 605,58	13 868,53	55 474,11
45	TR0305.02-02/LDI/119	Mimarlar Odası Kastamonu Şubesi	12	51 501,48	17 167,16	68 668,64
46	TR0305.02-02/LDI/080	Kastamonu Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	12	50 593,28	16 864,42	67 457,70
47	TR0305.02-02/LDI/142	Kastamonu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	12	52 241,81	17 413,94	69 655,75
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "SKE"			9,51	5 111 352,18	1 703 784,00	6 815 136,18
1	TR07H2.01-02/129	Kastamonu Üniversitesi	12	81 449,55	14 373,45	95 823,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi"			12,00	81 449,55	14 373,45	95 823,00
1	TR07H1.01-001/167	Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası	12	168 651,90	29 762,10	198 414,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Kayıtlı İstihdamın Teşviki"			12,00	168 651,90	29 762,10	198 414,00
1	TR0703.01-03/02-282	Tosya Gençlik Gündemi Derneği	4	4 877,00	0,00	4 877,00
2	TR0703.01-03/54	Kastamonu Kültür ve Sanat Derneği	4	5 000,00	0,00	5 000,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Sivil Toplum Diyalogu-II-Mikro Hibe"			4,00	9 877,00	0,00	9 877,00
1	TR08H1.01-01/222	Taşköprü Ticaret ve Sanayi Odası	12	103 789,79	18 315,84	122 105,63
2	TR08H1.01-01/611	Kastamonu Üniversitesi	11	202 692,79	35 769,31	238 462,10
3	TR08H1.01-01/734	Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı	12	107 571,51	18 983,21	126 554,72
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Genç İstihdamının Desteklenmesi"			11,67	414 054,09	73 068,36	487 122,45

Tablo 4.3: Kastamonu İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler (Devamı)

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
1	TR08H2.01-02/657	Kastamonu Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu	12	104 439,75	18 430,54	122 870,29
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması"			12,00	104 439,75	18 430,54	122 870,29
1	TR11C1.01-02/232	Kastamonu İl Özel İdaresi	12	111 955,95	12 439,55	124 395,50
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı (2007-2013) "			12,00	111 955,95	12 439,55	124 395,50
1	TR2009/0135.01-04/440	Küre Dağları Ekoturizm Derneği	12	77 635,16	11 785,67	89 420,83
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı "Özürlülerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Hibe Programı"			12,00	77 635,16	11 785,67	89 420,83
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı:			9,62	6 450 829,38	1 959 373,67	8 410 203,05
Toplam			61 adet proje bulunmaktadır.			

Kaynak: URL 3 (2014).

Tablo 4.4: Çankırı İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
1	TR0205.01-02/068	Ankara Üniversitesi Çankırı Meslek Yüksekokulu	12	125 076,00	41 692,00	166 768,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " ISKUR 2002 "			12,00	125 076,00	41 692,00	166 768,00
1	TR0604.05-02/009	Ahi Yaran Meclisi Gençlik Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği	8	19 674,09	0,00	19 674,09
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Sivil Toplumun Güçlendirilmesi-2006 "			8,00	19 674,09	0,00	19 674,09
1	TR0305.02-02/LDI/082	Çankırı Belediyesi	12	67 277,59	22 425,86	89 703,45
2	TR0305.02-04/SSI/030	Şabanözü Belediyesi	12	1 337 437,64	445 812,55	1 783 250,19
3	TR0305.02-02/LDI/021	Çankırı Arı Yetiştiricileri Birliği	10	55 258,88	18 419,62	73 678,50
4	TR0305.02-04/SSI/044	Çankırı İl Özel İdaresi	12	1 270 905,82	423 635,27	1 694 541,09
5	TR0305.02-03/SME/011	Karadayı Tarım	12	54 028,13	18 009,37	72 037,50
6	TR0305.02-03/SME/021	Med-Mar Sağlık Hizmetleri	12	62 298,71	20 766,23	83 064,94
7	TR0305.02-03/SME/022	Hasanpaşa Gıda	12	36 065,86	12 021,95	48 087,81
8	TR0305.02-03/SME/028	Gerçekler Tekstil	12	74 986,26	24 995,42	99 981,68
9	TR0305.02-03/SME/042	Ağa Mobilya	12	74 680,65	24 893,55	99 574,20
10	TR0305.02-03/SME/091	Çobanoğlu Mobilya	12	55 697,51	18 565,84	74 263,35
11	TR0305.02-03/SME/136	İmf Koç Gıda	6	52 162,50	17 387,50	69 550,00
12	TR0305.02-03/SME/179	Geylan Oto	7	33 110,63	11 036,87	44 147,50
13	TR0305.02-03/SME/184	Çerkeş Besicilik	12	63 373,33	21 124,44	84 497,77
14	TR0305.02-03/SME/191	Güven Çay Bahçesi	12	32 717,25	10 905,75	43 623,00
15	TR0305.02-03/SME/202	Eren Un	12	74 998,15	24 999,38	99 997,53

Tablo 4.4: Çankırı İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler (Devamı)

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutar (€)
16	TR0305.02-02/LDI/067	Çankırı Merkez İlçe Köylerine Hizmet Götürme Birliği	10	53 081,77	17 693,92	70 775,69
17	TR0305.02-02/LDI/096	Çankırı Köylere Hizmet Götürme Birliği	8	41 412,11	13 804,03	55 216,14
18	TR0305.02-02/LDI/070	Çankırı Ticaret ve Sanayi Odası	9	52 944,54	17 648,18	70 592,72
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " SKE "			10,78	3 492 437,33	1 164 145,73	4 656 583,06
1	TR07H2.01-02/064	Nurettin Ok Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu	12	52 761,03	9 310,77	62 071,80
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi "			12,00	52 761,03	9 310,77	62 071,80
1	TR07H1.01-001/14	Çankırı Ticaret ve Sanayi Odası	12	121 365,12	21 417,37	142 782,49
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Kayıtlı İstihdamın Teşviki "			12,00	121 365,12	21 417,37	142 782,49
1	TR07H1.02-001/477	Çankırı İl Özel İdaresi	12	78 862,95	13 916,99	92 779,94
2	TR07H1.02-001/945	Yapraklı Köylere Hizmet Götürme Birliği	12	202 552,15	35 744,50	238 296,65
3	TR07H1.02-001/746	Çerkeş Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	12	107 362,02	18 946,24	126 308,26
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Kadın İstihdamının Desteklenmesi "			12,00	388 777,12	68 607,73	457 384,85
1	TR08H2.01-02/082	Çankırı Karatekin Üniversitesi	12	100 644,76	17 760,84	118 405,60
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması "			12,00	100 644,76	17 760,84	118 405,60
1	TR0801.08-03/190	Çankırı Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği	7	8 895,83	419,18	9 315,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Güçlendirilmesi "			7,00	8 895,83	419,18	9 315,00
1	TR2009/0136.01-02/015	Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı İlkokulu	12	37 416,64	4 157,40	41 574,04
2	TR2009/0136.01-02/582	Çankırı Karatekin Üniversitesi	12	81 651,81	9 072,42	90 724,23
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Hibe Programı "			12,00	119 068,45	13 229,82	132 298,27
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı			10,93	4 428 699,73	1 336 583,44	5 765 283,16
Toplam			29 adet proje bulunmaktadır.			

Kaynak: URL 3 (2014).

Tablo 4.5: Sinop İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
1	TR0205.01-02/027	Sinop İl Özel İdaresi	12	133 440,90	44 480,30	177 921,20
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " ISKUR 2002 "			12,00	133 440,90	44 480,30	177 921,20
1	TR0604.01-01/195	Durağan Belediyesi	14	146 559,10	0,00	146 559,10
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Sivil Toplum Diyalogu "			14,00	146 559,10	0,00	146 559,10
1	TR0305.02-04/SSI/020	Güzelkent Belediyesi	12	247 443,65	82 481,21	329 924,86
2	TR0305.02-04/SSI/027	Boyabat Belediyesi	11	286 670,06	95 556,68	382 226,74
3	TR0305.02-02/LDI/097	Sinop Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	6	36 532,61	12 177,54	48 710,15
4	TR0305.02-02/LDI/013	Sinop Karadeniz Yelken İhtisas Kulübü Derneği	12	63 824,37	21 274,79	85 099,16
5	TR0305.02-02/LDI/146	Türk Spastik Çocuklar Derneği Sinop Şubesi	8	43 553,90	14 517,96	58 071,86
6	TR0305.02-03/SME/018	Sinde Kimyevi Maddeler	12	48 360,00	16 120,00	64 480,00
7	TR0305.02-03/SME/030	BetareksMetalize İplik	12	50 244,34	16 748,11	66 992,45
8	TR0305.02-03/SME/031	Tacıroğlu Orman Ürünleri	12	74 985,75	24 995,25	99 981,00
9	TR0305.02-03/SME/059	Ayyıldız Bisiklet	6	74 371,88	24 790,62	99 162,50
10	TR0305.02-03/SME/068	Kaya-Pen Plastik	9	57 501,75	19 167,25	76 669,00
11	TR0305.02-03/SME/108	İmamoğlu Çivi	7	49 432,13	16 477,37	65 909,50
12	TR0305.02-03/SME/153	Doğruöz Un	8	56 046,00	18 682,00	74 728,00
13	TR0305.02-03/SME/206	Cansızoğlu Ticaret	10	59 580,00	19 860,00	79 440,00
14	TR0305.02-02/LDI/077	Kabalı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	12	55 569,92	18 523,30	74 093,22
15	TR0305.02-02/LDI/117	Kabalı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	12	66 562,43	22 187,47	88 749,90
16	TR0305.02-02/LDI/004	Sinop Ziraat Odası	10	37 448,33	12 482,77	49 931,10
17	TR0305.02-02/LDI/039	Türkeli Ziraat Odası	6	64 814,25	21 604,75	86 419,00
18	TR0305.02-02/LDI/147	Ayancık Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu	6	47 132,87	15 710,96	62 843,83
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " SKE "			9,50	1 420 074,24	473 358,03	1 893 432,27
1	TR0501.02-01/108	Or-Koop Sinop Birliği	12	56 605,50	0,00	56.605,50
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " STK_2005"			12,00	56 605,50	0,00	56 605,50
1	TR0703.01-03\43	Sinop Genç İşadamları Derneği	4	4 860,00	0,00	4.860,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Sivil Toplum Diyalogu-II-Mikro Hibe "			4,00	4 860,00	0,00	4 860,00
1	TR08H2.01-02/056	Sinop İl Özel İdaresi	12	111 896,55	19.746,45	131.643,00
2	TR08H2.01-02/660	Karapınar Şehit Ertan Yılmaztürk Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	12	101 733,14	17.952,91	119.686,05
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması "			12,00	213 629,69	37 699,36	251 329,05
1	TR0703.01-02/199	Güzelkent Belediyesi	18	139 305,65	0,00	139.305,65
2	TR0703.01-02/329	Sınırlı Sorumlu AbalıKöyü Su Ürünleri Kooperatifi	12	117 856,76	0,00	117.856,76
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Sivil Toplum Diyalogu II-Balıkçılık ve Tarım Hibe Programı "			15,00	257 162,41	0,00	257 162,41

Tablo 4.5: Sinop İlinde MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projeler (Devamı)

No	Proje Numarası	Faydalancı	Süre	AB Katkısı (€)	TR Katkısı (€)	Hibe Tutarı (€)
1	TR09C1.01-02/238	Sinop İl Özel İdaresi	24	110 955,60	12.328,40	123.284,00
2	TR10C1.01-02/212	Sinop İl Özel İdaresi	24	77 906,70	8.656,30	86.563,00
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı (2007-2013) "			24,00	188 862,30	20 984,70	209 847,00
1	TR2009/0135.01-04/408	Sinop Spastik Çocuklar Derneği	12	87 225,89	9.767,21	96.993,10
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı " Özürlülerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Hibe Programı "			12,00	87 225,89	9 767,21	96 993,10
Ortalama Proje Süresi ve Toplam Hibe Tutarı:			11,28	2 508 420,03	586 289,60	3 094 709,63
Toplam			29 adet proje bulunmaktadır.			

Kaynak: URL 3 (2014).

4. 3. Yöntem

4.3.1. Anketlerin Oluşturulması

Uygulanan anket formunda 75 adet soru yer almaktadır. Anket hazırlanırken kullanılan soru tipleri aşağıda verilmiştir.

- **Liste:** Cevaplayanlara, bir listeden kendilerine uygun olanlarını seçmeleri söylenerek yapılan ve cevaplayıcıların bir veya daha fazla seçeneği işaretleyebildiği soru tipidir (Altunışık vd., 2007: 76).
- **Kategori:** Cevaplayanın, belirlenen kategorilerden sadece birini seçebildikleri soru tipidir (Altunışık vd., 2007: 76).
- **Sıralama:** Şıkların cevaplayıcı için ifade ettikleri önem derecesine göre sıralanmasını öngören soru tipidir (Altunışık vd., 2007: 77).
- **Nicelik:** Özellikler hakkında tam-yaklaşık bir sayıyı ifade eden cevapları isteyen soru biçimidir (Altunışık vd., 2007: 77).
- **Likert Ölçeği:** Bu ölçekte deneğe çeşitli ifadeler ve yargılar yöneltilir ve denekten bu yargılara ya da ifadelere katılıp katılmama derecesini belirtmesi istenir (Altunışık vd., 2007: 107).

Anket çalışmasında;

- Kurum/kuruluşların proje uygularken veya sonrasında yaşadıkları "Memnuniyet" ve "Sorunlarını",
- Projelerin bölgesel kalkınmaya katkısını,
- Projelerin kurumsal kapasite gelişimine katkısını,

- MFİB aracılığıyla AB hibe projeleri yürüten kurum/kuruluşların proje hazırlayacak kişilere önerilerini,
- Kurum/kuruluşların MFİB’den beklentilerini belirlemeye çalışan sorular 5’li Likert ölçeği ile hazırlanmıştır.

4.3.2. Örneklemenin Seçilmesi

MFİB Veri Tabanına göre TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde AB Hibe destekli uygulanan proje sayısı 119 olarak belirlenmiştir (URL 3, 2014). Zaman kısıtı ve yüksek maliyet açısından bölgede AB projesi yürüten tüm kurum/kuruluşlar ile anket yapma olasılığı zor olduğu için “*Gayeli Örnekleme Yöntemi*” kullanılarak popülasyonun %50’si ile çalışılmaya karar verilmiş ve örnek büyüklüğü 60 olarak belirlenmiştir. Bölgede 62 adet kurum/kuruluş ile anket yapılmıştır. Anket yapılacak deneklerin belirlenmesinde hibe verilen kurum/kuruluşların özellikleri ve illerin yapısı dikkate alınmıştır.

Tablo 4.6: TR82 Düzey 2 Bölgesinde Yürütülen AB Projelerinin Kapsadığı Programlar

Programın Adı	Uygulanan Proje Sayısı				Örneğe Çıkan Proje Sayısı			
	Çankırı	Kastamonu	Sinop	Toplam	Çankırı	Kastamonu	Sinop	Toplam
Bilgi Köprüleri	0	1	0	1	0	1	0	1
İşkur_2002	1	3	1	5	1	1	1	3
SKE (Samsun Kastamonu Erzurum)	18	47	18	83	9	23	11	43
Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi	1	1	0	2	1	1	0	2
STK_2005	0	0	1	1	0	0	1	1
Kayıtlı İstihdamın Teşviki	1	1	0	2	1	1	0	2
Sivil Toplum Diyalogu-II- Mikro Hibe	0	2	1	3	0	1	0	1
Kadın İstihdamının Desteklenmesi	3	0	0	3	3	0	0	3
Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Artırılması	1	1	2	4	1	1	1	3
Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Güçlendirilmesi	1	0	0	1	0	0	0	0
Sivil Toplum Diyalogu II-Balıkçılık ve Tarım Hibe Programı	0	0	2	2	0	0	1	1
Genç İstihdamının Desteklenmesi	0	3	0	3	0	2	0	2
Sivil Toplumun Güçlendirilmesi-2006	1	0	0	1	0	0	0	0
Sivil Toplum Diyalogu	0	0	1	1	0	0	0	0
Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı (2007-2013)	0	1	2	3	0	0	0	0
Özürülerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Hibe Programı	0	1	1	2	0	0	0	0
Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Hibe Programı	2	0	0	2	0	0	0	0
Toplam	29	61	29	119	16	31	15	62

Anket kapsamına alınan projeler, hem buldukları ildeki proje sayıları hem de kapsadıkları program türleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Her bir program kapsamından örnek bir anket alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca son sıralarda yer alan programlardan örnekleme alınmamasının sebebi, anket uygulama aşaması bittikten sonra tamamlanmış olmalarıdır (Tablo 4.6).

4.3.3. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Anket sonuçları soru türlerine göre çeşitli analizlerle değerlendirilmiştir. İlk aşamada anket sorularının tamamının frekans ve yüzdelik oranları ile dağılımları verilmiş ve yorumlanmıştır. İkinci aşamada ise;

- Proje uygularken veya sonrasında yaşanan memnuniyet ve sorun ifadeleri,
- AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınmaya katkısı,
- AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimine katkısı,
- AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların proje hazırlayacak kişilere önerileri,
- Kurum/kuruluşların MFİB'den beklentileri ile kurum/kuruluşların illeri, yasal statüleri ve daha önceden proje deneyimine sahip olma durumları arasında bir ilişki olup olmadığı *ki-kare (χ^2) testiyle* sınanmıştır.

Ki-kare analizi formülü aşağıda verilmiştir (Gujarati, 1995; Mirer, 1995):

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

Formülde;

χ^2 = Ki-kare değerini,

O_i = Gözlenen frekans değerini,

E_i = Beklenen frekans değerini ifade etmektedir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşlara Ait Anket Sonuçlarının İncelenmesi

5.1.1. Kurum/Kuruluşların ve Yürütülen Projelerin Genel Özellikleri

Bu bölümde, TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde yer alan Çankırı, Kastamonu ve Sinop illerinde MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların ve uygulanan projelerin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 5.1: Kurum/Kuruluşun İllere Göre Dağılımı

Anketin Yapıldığı İl	Bölgede Uygulanan Proje Adedi	Örnekleme Alınan Proje Sayısı	%
Çankırı	29	16	25,80
Kastamonu	61	31	50,00
Sinop	29	15	24,20
Toplam	119	62	100,00

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde şimdiye kadar 119 adet MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uygulanmıştır. Bu projelerin 29'u Çankırı, 61'i Kastamonu ve 29'u Sinop ilinde uygulanmıştır (URL 3, 2014). *Gayeli örnekleme yöntemi* ile ana kitleden 62 proje çalışma kapsamına alınmıştır (Tablo 5.1).

Tablo 5.2: Anket Yapılan Kişinin AB Hibe Destekli Projede Görev Alma Durumu

	Frekans	%
Görev Aldı	47	75,81
Görev Almadı	15	24,19
Toplam	62	100,00

Anket uygulanan kişilerin %75,81'i daha önce MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projede görev almışken, %24,19'u ise görev almamıştır (Tablo 5.2). Ankete cevap veren kişilerin büyük bir kısmının AB hibe destekli projede görev almış olması araştırmada daha sağlıklı bilgi alınmasına olanak sağlamıştır. Ankete cevap veren fakat yürütülen projede görev almamış olan kişiler ise o dönemde kurum/kuruluşlarda çalışan ve proje hakkında bilgi sahibi olan (projenin hazırlanmasına ve sonucuna tanıklık etmiş) kişilerden oluşmaktadır. Bu uygulama ile anket yapılan bireylerden proje hakkında doğru cevap alınması sağlanmıştır. Ayrıca,

çalışmada kurum/kuruluşların proje sonucunda MFİB'ye sunmuş oldukları Mali ve Teknik Raporlardan yararlanılmıştır.

Tablo 5.3: Anket Yapılan Kişinin AB Hibe Destekli Projedeki Görevi/Pozisyonu

Görev/Pozisyonlar	Frekans	%
Proje Yürütücüsü	20	42,55
Proje Koordinatörü	13	27,66
Proje Koordinatör Yardımcısı	1	2,13
Proje Danışmanı	1	2,13
Teknik Eleman (Mühendis vb)	5	10,64
Ofis Sekreteri	2	4,26
Muhasebeci	5	10,64
Yararlanıcı (Hedef Kitle)	1	2,13
Eğitici	2	4,26
İzlemeci	2	4,26
Komisyon Üyesi	1	2,13
Yönetici Asistanı	1	2,13

*Uygulanan projede görev almış 47 adet kişiden cevap alınmıştır.

**Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Anket yapılan kişilerin %42,55'i proje yürütücüsü, %27,66'sı proje koordinatörü olarak MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projede görev almışlardır. Aynı zamanda anket yapılan kişilerin uygulanan projede koordinatör yardımcısı, teknik eleman, muhasebeci, eğitici gibi çeşitli pozisyonlarda görev aldığı belirlenmiştir (Tablo 5.3).

Tablo 5.4: Proje Yürüten Kurum/Kuruluşun Yasal Statüsü

Yasal Statü	Frekans	%
Belediye	8	12,91
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	3	4,84
Üniversite	5	8,06
Ziraat Odası	3	4,84
Dernek	5	8,06
Diğer Sivil Toplum Kuruluşları	2	3,23
İl Özel İdaresi	6	9,68
KOBİ	11	17,74
Kooperatif Üst Birlikleri	4	6,45
Köylere Hizmet Götürme Birliği	4	6,45
Araştırma Enstitüsü	2	3,23
Üretici Birliği/Yetiştirici Birliği	1	1,61
Ticaret ve Sanayi Odası	5	8,06
Resmi Kurum (Eğitim MEB)	3	4,84
Toplam	62	100,00

Anket yapılan kurum/kuruluşların %17,74'ünü KOBİ'ler, %12,91'ini Belediyeler, %9,68'ini İl Özel İdareleri ve %8,06'sını ise Üniversiteler oluşturmaktadır (Tablo 5.4). Bu sonuç TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde birçok KOBİ'nin kapasite artışı ve kurumsal gelişim için AB hibe destekli projelerden yararlandığını göstermektedir.

KOBİ'leri Yerel Yönetim ve Üniversite projeleri takip etmektedir. Bölgede aynı zamanda Ziraat Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Dernekler ve diğer yasal statüdeki kurum/kuruluşların MFİB aracılığıyla AB hibe destekli projeleri yürüttükleri anlaşılmaktadır (Tablo 5.4).

Anket yapılan kurum/kuruluşların birden fazla faaliyet alanı ile uğraştıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle kurum/kuruluşlar faaliyet alanlarını belirten soruya birden fazla cevap vermişlerdir. Bu şekilde olan bir değerlendirmede toplam anket uygulanan kurum/kuruluşların (62 adet kurum/kuruluş) faaliyet alanlarına ait en yüksek payı %41,94 ile kamu hizmeti alırken, bunu %29,03 ile yerel yönetim ve %20,97 ile tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetleri takip etmektedir (Tablo 5.5). Anket yapılacak kurum/kuruluşlar belirlenirken her faaliyet alanından örnekler belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 5.5: Proje Uygulayan Kurum/Kuruluşların Faaliyet Alanı

Faaliyet Alanları	Frekans	%
Eğitim (Yükseköğretim)	5	8,06
Eğitim (Halk Eğitim)	4	6,45
Eğitim (Akşam Sanat Okulu)	2	3,23
Eğitim (El Sanatları)	2	3,23
Yerel Yönetimler (Belediyeler, İl Özel İdaresi, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri)	18	29,03
Sağlık Hizmetleri	1	1,61
Sosyal Hizmetler	4	6,45
Özürlü/Engelli Hizmeti	2	3,23
Diğer Sosyal, Toplumsal Hizmetler	4	6,45
Kamu Hizmeti (Belediye, İl Özel İdaresi, Köylere Hizmet Götürme Birliği, SYDV, Ticaret ve Sanayi Odası)	26	41,94
Turizm ve Konaklama	4	6,45
Tarımsal Üretim ve Hayvancılık	13	20,97
Gıda İşleme (Un, Helva, Tuz vb)	2	3,23
Orman Ürünleri Yetiştiriciliği	4	6,45
Orman Ürünleri İşleme Sanayi	1	1,61
Lokanta, Pastane, Kahvehane	1	1,61
Kırsal Altyapı ve İçme Suyu	4	6,45
Araştırma Faaliyetleri	1	1,61
İnşaat	4	6,45
İmalat Sanayi	5	8,06
Toptan Ticaret	4	6,45
Perakende Ticaret	3	4,84
Ulaştırma ve Haberleşme	1	1,61
Tekstil (ara ürün)	1	1,61
Spor	1	1,61
Gençlik Faaliyetleri Organize	1	1,61
Süt Ürünleri Yapımı	1	1,61
Ürün Borsası	1	1,61
Hizmet Sektörü(Motorlu Taşıt Bakım/Onarım)	1	1,61
Kimya Ürünleri /Laboratuar Analiz	1	1,61

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 5.6: Kurum/Kuruluşun Aynı Alandaki Faaliyet Süresi

Faaliyet Süresi	Frekans	%
1-5 Yıl	1	1,61
6-10 Yıl	8	12,90
11-15 Yıl	10	16,13
16 yıl ve üzeri	43	69,36
Toplam	62	100,00

Anket yapılan kurum/kuruluşların %69,36'sının 16 yıl ve üzeri, %16,13'ünün 11-15 yıl arası, %12,90'nun 6-10 yıl arası ve %1,61'inin ise 1-5 yıl arası aynı alanda

faaliyet gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 5.6). Bu verilerden daha uzun süre faaliyet gösteren kurum/kuruluşların daha çok MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uyguladıkları bilgisi elde edilmiştir. Ayrıca MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmüş olan bazı kurum/kuruluşların faaliyetlerine son verdikleri, proje sahasında yapılan incelemeler sırasında belirlenmiştir.

Tablo 5.7: Kurum/Kuruluşların Geçmişte Başka Kurum/Kuruluşların Desteklediği Projelerden Faydalanma Durumları

	Frekans	%
Proje Yürüttü	42	67,74
Proje Yürütmedi	20	32,26
Toplam	62	100,00

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde anket uygulanan kurum/kuruluşların %67,74'ünün daha önce başka kurum/kuruluşların finanse ettiği projelerden faydalandıkları, %32,26'sının ise yararlanmadıkları belirlenmiştir (Tablo 5.7). Bölgedeki kurum/kuruluşların çoğunun proje fikirlerini hayata geçirmek için kendilerine uygun proje fırsatlarını değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca geçmiş proje tecrübesinin, MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin kabul olmasında önemli rol oynayan bir etken olduğu anlaşılmıştır.

Bölgede MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uygulayan kurum/kuruluşların çoğunun diğer kurum/kuruluşların sağladığı proje olanaklarından yararlandıkları ve kendilerini geliştirme fırsatı buldukları gözlemlenmiştir. Anket uygulanan kurum/kuruluşlar MFİB aracılığıyla uyguladıkları AB projeleri hariç şimdiye kadar 28 farklı türde olmak üzere 126 adet proje yürütmüşlerdir. Bölgede diğer kurum/kuruluşların finanse ettiği projelerden yararlananların tercih ettiği proje türlerinden en yüksek payı %29,03 ile KUZKA projeleri almaktadır. Bunu %19,35 ile İŞKUR projeleri ve %14,52 ile KOSGEB projeleri izlemektedir (Tablo 5.8). Bu oranlar, bölgedeki kurum/kuruluşların çoğunlukla istihdamı artırmak ve yeni iş olanakları sağlamak için proje yürüttükleri bilgisini vermektedir.

Ayrıca Dünya Bankası, KÖYDES, Ulusal Ajans, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi kurum/kuruluşların desteklediği proje olanaklarından da yararlanıldığı kurum/kuruluşlar tarafından belirtilmiştir (Tablo 5.8).

Tablo 5.8: Kurum/Kuruluşların Şimdiye Kadar Uyguladıkları Proje Türleri

Proje Türleri	Frekans	%
Merkezi Finans ve İhale Birimi	62	100
Kalkınma Ajansı (KUZKA)	18	29,03
TÜBİTAK	5	8,06
KOSGEB	9	14,52
Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı	3	4,84
Devlet Planlama Teşkilatı	8	12,90
TİKA	2	3,23
İŞKUR	12	19,35
KÖYDES	7	11,29
Dünya Bankası	4	6,45
AB 7. Çerçeve	2	3,23
Kırsal Kalkınma (IPARD)	2	3,23
Ulusal Ajans (ERASMUS)	7	11,29
Ulusal Ajans (Comenius)	8	12,90
Ulusal Ajans (Grundtvig)	5	8,06
Ulusal Ajans (Ortaklık)	6	9,68
Ulusal Ajans (VETPRO)	3	4,84
Ulusal Ajans (IVT)	3	4,84
Ulusal Ajans (PLM)	2	3,23
Ulusal Ajans (Teknoloji Transferi)	5	8,06
Ulusal Ajans (Gençlik)	6	9,68
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	3	4,84
Kültür ve Turizm Bakanlığı	4	6,45
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	4	6,45
SANTEZ	1	1,61
Özel İdare	1	1,61
Hazine Müsteşarlığı	1	1,61
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	2	3,23
UNDP	2	3,23

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

5.1.2. Projelerin Hazırlık Aşaması Hakkında Elde Edilen Bilgiler

Bu bölümde, bölgede MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmüş olan kurum/kuruluşların projelerini hazırlarken projeleri hakkında aldıkları kararlara ve hazırlama yöntemlerine yer verilmiştir.

Tablo 5.9: AB Projesinin Kapsadığı Program

Programlar	Frekans	%
İş Kur 2002	3	4,84
Bilgi Köprüleri	1	1,61
STK 2005	2	3,23
Sivil Toplum Diyalogu II: Mikro Hibe	1	1,61
Sivil Toplum Diyalogu II: Balıkçılık ve Tarım Hibe Programı	1	1,61
SKE (Samsun, Kastamonu, Erzurum) Bölgesel Kalkınma	42	67,73
Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi	2	3,23
Kadın İstihdamının Desteklenmesi	3	4,84
Genç İstihdamının Desteklenmesi	2	3,23
Kayıtlı İstihdamın Teşviki	2	3,23
Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması	3	4,84
Toplam	62	100,00

Anket uygulanan kurum/kuruluşların projelerinin %67,73'ü “SKE (Samsun, Kastamonu, Erzurum) Bölgesel Kalkınma” Programı kapsamında yürütülmüştür. Bunu “İş-Kur 2002 (%4,84)”, “Kadın İstihdamının Desteklenmesi (%4,84)”, “Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması (%4,84)” gibi programlar kapsamında uygulanan projeler izlemektedir (Tablo 5.9). Bu programlar yardımıyla kurum/kuruluşlar; işsizler için yeni iş fırsatları sunmayı, istihdamda bulunanların yaptıkları iş konusunda daha eğitimli çalışanlar olmalarını, özürülülerin eğitimi ve barındırılmasını, kadınların istihdamını ve KOBİ’lerde kapasite artışı sağlamak gibi amaçları gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Tablo 5.10: AB Hibe Destekli Projelerin Süreleri

Proje Süresi	Frekans	%
4-6 Ay	4	6,45
7-9 Ay	10	16,13
10-12 Ay	45	72,58
13-15 Ay	1	1,61
16-18 Ay	2	3,23
Toplam	62	100,00

Anket kapsamına alınan kurum/kuruluşların yürüttüğü projelerin %72,58'i 10-12 ay, %16,13'ü 7-9 ay, %6,45'i 4-6 ay, %3,23'ü 16-18 ay ve 1,61'i ise 13-18 ay proje süresine sahiptir (Tablo 5.10). Bu verilere göre yürütülen projelerin büyük bir kısmı 7-12 ay süreye sahip olup özellikle 12 aydan fazla süren projelerin tercih edilmediği görülmektedir.

Tablo 5.11: Uygulanan Projelerin Ana Teması

Ana Tema	Frekans	%
Altyapı (İçme Suyu)	3	4,84
Altyapı (Kanalizasyon)	3	4,84
Altyapı (Dere Islahı)	2	3,23
Altyapı (Yol Yapımı)	3	4,84
Altyapı (Çevre Düzenleme)	2	1,61
Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi	1	1,61
Tarımsal Üretimi Arttırma	8	12,90
Hayvancılığı Geliştirme	5	8,06
Su Ürünlerini Geliştirme	1	1,61
Ormancılığı Geliştirme	1	1,61
Kültür ve Sanat Faaliyetleri	5	8,06
STK'ların Güçlendirilmesi	2	3,23
Çevrenin Korunması	2	3,23
Bölge Turizminin Geliştirilmesi	9	14,52
Mesleki Edindirme Kursları	19	30,65
Özürülülerin Eğitimi	2	3,23
Uluslararası İşbirliğini Geliştirme	4	6,45
Kadınların İş Dünyasına Katılımı	14	22,58
Eğitimde Kaliteyi Arttırma	9	14,52
Okullaşma Oranının Arttırılması	3	4,84
Yerel Yönetimin Geliştirilmesi	2	3,23
İstihdamın Arttırılması	19	30,65
KOBİ'lerde Kapasite Artışı	6	9,68
Bölge Ekonomisine Katkı	9	14,52
Kadına Şiddetin Azaltılması	2	3,23
Ailenin Korunması	1	1,61
Kurumlar arası İşbirliği	7	11,29
Sporu Özendirme	2	3,23
Yöresel Ürünleri Geliştirmek	1	1,61
Özürülülere Barınak Sağlamak	1	1,61
Arıcılığı Geliştirmek	2	3,23
Bölgesel Yemekleri Yapmak /Sunmak	1	1,61
Genç İstihdamı Arttırmak	1	1,61
Kaybolmaya Yüz Tutmuş Yerel İşleri Geliştirmek	1	1,61
Tarihi ve Kültürel Değerleri Yaşatmak	1	1,61
Makine İmalat/Alım	2	3,23
Gençlik Çalışmalarına Uluslararası Pay Kazandırmak	1	1,61
Altyapı (Tarımsal)	1	1,61
Engellilerin Okuldan İş Hayatına Geçişindeki Problemleri Gidermek	1	1,61
Üretim Kapasitesinde Artış Yapmak	1	1,61
Kayıt Dışı İstihdamı Azaltmak	1	1,61
Süt Ürünlerinin Hijyenini ve Kalitesini Arttırmak	1	1,61
Kimya sektörü için AR GE Laboratuvarı Kazandırmak	3	4,84

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde anket yapılan kurum/kuruluşların çoğunun projeleri birden fazla temaya sahiptir. Anket yapılan 62 adet kurum/kuruluşun yürüttüğü projelerin ana temalarına bakıldığında en yüksek payı %30,65 ile “*mesleki edindirme kursları*” ve “*istihdamın artırılması*” temaları almaktadır. Bunları %22,58 ile “*kadınların iş dünyasına katılımı*”, %14,52 ile “*eğitimde kaliteyi artırma*” ve “*bölge ekonomisine katkı sağlama*” temaları takip etmektedir (Tablo 5.11). Yürütülmüş olan projelerin büyük bir kısmının amacının, mesleki eğitimler ile istihdamı artırmak ya da istihdamda bulunanların eğitimini sağlamak, özellikle kadınların istihdam oranlarını artırarak onlara mesleki eğitim kurslarıyla meslek edindirmek olduğu sonucuna varılabilir. Böylece bölge ekonomisine katkı sağlamayı amaçladıkları görülmektedir.

Ayrıca yürütülen projelerin, %14,52'si “*bölge turizminin geliştirilmesi*”, %12,90'ı “*tarımsal üretimi artırma*” ve %9,68'i “*KOBİ'lerde kapasite artışı*” gibi ana temalara sahiptirler (Tablo 5.11).

Tablo 5.12: AB Hibe Destekli Projelerin Ortağa Sahip Olma Durumları

	Frekans	%
Ortağı Var	38	61,29
Ortağa Sahip Değil	24	38,71
Toplam	62	100,00

Kurum/kuruluşların %61,29'u projelerinde bir ortağa sahip iken, %38,71'inde ise herhangi bir ortak bulunmamaktadır (Tablo 5.12). Projeleri kapsamlı ve faaliyet sayısı fazla olan kurum/kuruluşlar ortağa gereksinim duyarken; KOBİ'ler gibi üretim ve satış kapasitesinde artış yapmak isteyen proje sahipleri ortak bulundurmamışlardır. Ayrıca, bazı yerel yönetim projelerinde kurallar gereği ortak bulundurulmasına gerek duyulmamıştır.

Tablo 5.13: AB Hibe Destekli Projede Ortağı Bulunanların Ortaklarından Yardım Alabilme Durumları

Destek Durumu	Frekans	%
Tam Destek Alındı	33	86,84
Kısmi Destek Alındı	5	13,16
Toplam	38	100,00

*Projede ortağı olan 38 adet kurum/kuruluş dikkate alınmıştır.

MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların %86,84'ü ortaklarından tam destek aldıklarını, %13,16'sı ise kısmi destek alabildiklerini ifade etmişlerdir. Ortaklarından destek alamadığını belirten kurum/kuruluş mevcut değildir (Tablo 5.13). Bu oranlar, uygulanan projelerde proje ortaklarının doğru seçildiğinin ve istenen desteklerin alınabildiğinin göstergesidir.

Tablo 5.14: AB Hibe Destekli Projede Ortağı Bulunanların Ortaklarından Aldığı Yardım Konuları

Yardım Konuları	Frekans	%
Katkı payını ödeme	6	15,79
Eğitimci desteği sağlama	23	60,53
İdari Personel desteği	11	28,95
Proje ofisi sağlama	10	26,32
Proje faaliyetlerini organize etme	19	50,00
Araç sağlama	4	10,52
Malzeme desteği sağlama	4	10,52
Tecrübe paylaşımı	2	5,26

*Projede ortağı olan 38 adet kurum/kuruluş dikkate alınmıştır.

**Proje ortaklarından birden fazla konuda yardım alınmıştır.

Proje yürüten kurum/kuruluşlar en fazla “*eğitimci desteği sağlama (%60,53)*” ve “*proje faaliyetlerini organize etme (%50,00)*” gibi konularda ortaklarından yardım almışlardır (Tablo 5.14). Ana temaları mesleki eğitim, kadınların eğitimi ve iş dünyasına katılımını sağlama, özürülülerin eğitimi gibi projelerin çoğunlukla ortağa gerek duyduğu ve böylece gerekli eğitimcileri sağlayabildiği görülmektedir.

Kurum/kuruluşların ortaklarından aldıkları diğer yardımlar ise, “*idari personel desteği (%28,95)*”, “*proje ofisi sağlama (%26,32)*”, “*katkı payını ödeme (%15,79)*”, “*araç sağlama (%10,52)*”, “*malzeme desteği sağlama (%10,52)*” ve “*tecrübe paylaşımı (%5,26)*” olarak sıralanabilir (Tablo 5.14).

5.1.3. Proje Hazırlama Düşüncesinin Ortaya Çıkması

Bu bölümde, TR 82 Düzey 2 Bölgesi’nde anket uygulanmış olan kurum/kuruluşların MFİB aracılığıyla uyguladıkları AB hibe destekli projelerinin oluşumu ve proje başvuru aşamaları hakkında verdikleri cevaplara yer verilmiştir.

Tablo 5.15: Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlama Düşüncesinin Oluşmasına Neden Olan Faktörler

Faktörler	Frekans	%
Özel Danışmanlık Firmasının tavsiyesi	6	9,68
Üniversite'nin ortak proje yapma teklifinde bulunması	4	6,45
Sivil Toplum Kuruluşlarının ortak proje yapma teklifinde bulunması	8	12,90
Kurum personelinin proje hazırlama konusunda eğitim almış olması	14	22,58
Başka kurumların proje yürütmesi ilgili kurum/kuruluşu proje hazırlamaya motive etti	10	16,13
Proje Koordinatörünün tavsiyesi	10	16,13
Kurum/kuruluşun bağlı olduğu merkezin proje hazırlanmasını önermesi	7	11,29
Proje tanıtım toplantılarında proje fikrinin ortaya çıkması	22	35,48
Kurum/kuruluşun proje hazırlama yeteneğini geliştirme isteği	19	30,64
Kurum/kuruluşların yapmayı düşündükleri proje için mali kaynak bulmuş olmak	28	45,16
Kurum/kuruluşun üretim kapasitesini arttırmak için fırsat bulmuş olmak	18	29,03
Valilik/Kaymakamlık tavsiyesi	9	14,52
Kurum amirinin kararı	18	29,03
Kurum/Kuruluş üyelerinin isteği	1	1,61

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Kurum/kuruluşların %45,16'sı proje hazırlamalarına etki eden faktör olarak "yapmayı düşündükleri bir proje için mali kaynak bulmuş olmak," %30,64'ü "kurum/kuruluşun proje hazırlama yeteneğini geliştirme isteği" ve %29,03'ü "kurum/kuruluşun üretim kapasitesini arttırmak için fırsat bulmuş olmak" cevaplarını vermişlerdir (Tablo 5.15). Bölgedeki kurum/kuruluşların, proje fikirlerinin olmasına rağmen bunları yürütebilecek ve üretim kapasitelerini artırabilecek gerekli maddi imkânlarla sahip olmadıkları görülmüştür. Bu yetersizliklerini gidermek için kurum/kuruluşlar AB hibe destekli projeler uygulamaya yönelmişlerdir. Böylece AB hibe destekli projelerin, kurum/kuruluşlara proje fikirlerini hayata geçirebilmeleri ve kurumsal olarak kapasite arttırabilmelerine fırsat tanıdığını gösteren bir örnek olmuştur.

Kurum/kuruluşların %35,48'i "proje tanıtım toplantılarında proje fikrinin ortaya çıkması", %9,68'i "özel danışmanlık firmasının tavsiyesi", %6,45'i "üniversitelerin ortak proje yapma teklifinde bulunması", %12,90'ı "STK'ların ortak proje yapma teklifinde bulunması" ve %14,52'si ise "Valilik/Kaymakamlık tavsiyesi" gibi nedenlerle proje hazırlamaya karar verdiklerini belirtmişlerdir (Tablo 5.15). Bu cevaplardan kurum/kuruluşlara yöneltilen proje önerilerinin, tekliflerinin ve

tanıtımlarının kurum/kuruluşların proje hazırlama eğilimini etkilediği sonucuna varılabilir.

Kurum/kuruluşların %29,03'ü “*kurum amirinin kararı*”, %11,29'u “*kurumun bağlı olduğu genel merkezin proje hazırlanmasını önermesi*” ve %1,61'i ise “*kurum/kuruluş üyelerinin isteği*” olarak ilgili soruya cevap vermişlerdir (Tablo 5.15).

Tablo 5.16: Kurum/Kuruluşların MFİB Aracılığıyla Yürütülen AB Mali Destek Programına Başvuru Yapmasındaki En Önemli Neden

	Frekans	%
Hibe miktarının uygun olması	7	11,29
Mali desteğin karşılıksız olması	19	30,65
Proje tecrübesi edinme isteği	1	1,61
AB projesi yürütmüş olma prestiji sağlama	2	3,23
Hayata geçirmek istediğimiz bir proje fikrimizin olması	27	43,55
Proje fikrimizin olmasına karşın yeterli mali kaynağın olmayışı	5	8,06
Örnek bir proje yürütme isteği	1	1,61
Toplam	62	100,00

Kurum/kuruluşların %43,55'i “*hayata geçirmek istediğimiz bir proje fikrimizin olması*” ve %8,06'sı “*proje fikrimizin olmasına karşın yeterli mali kaynağın olmayışı*” seçeneklerini mali destek programına başvuru kararlarındaki en önemli neden olarak belirtmişlerdir (Tablo 5.16).

Kurum/kuruluşların %30,65'i için “*mali desteğin karşılıksız olması*”, %11,29'u ise “*hibe miktarının uygun olması*” seçenekleri MFİB'ye proje başvuruları için en önemli nedendir (Tablo 5.16).

Ayrıca, kurum/kuruluşların %1,61'i “*proje tecrübesi edinme isteği*”, %3,23'ü “*AB projesi yürütmüş olma prestiji sağlama*”, %1,61'i ise “*örnek bir proje yürütme isteği*” yanıtlarını vermiştir (Tablo 5.16). Bazı kurum/kuruluşlar için proje hazırlarken verilen destekten ziyade azda olsa prestij ve tecrübe kazanımının daha önemli olduğu görülmüştür.

Tablo 5.17: AB Hibe Destekli Projeyi Hazırlayan Kişi/Kurum/Kuruluş

	Frekans	%
Danışmanlık Şirketi	12	19,35
Proje Ortağı	6	9,68
Üniversite Öğretim Elemanı	2	3,23
Proje İştirakçisi	1	1,61
Kurum/Kuruluşun Kendi Elemanı	35	56,45
Valilik AB Proje Ofisi	5	8,06
Bağımsız Kişi	5	8,06
İl Özel İdaresi Görevlendirilme	1	1,61

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Uygulanan projeleri kimlerin hazırladığı konusunda kurum/kuruluşlardan birden fazla cevap alınmıştır. Projelerin %56,45’inde “kurum/kuruluşun kendi elemanları” projeleri hazırlayan ekip içerisinde yer almaktadır (Tablo 5.17). Bu oran, bölgede proje uygulayan kurum/kuruluşların yarıdan fazlasının bünyesinde proje hazırlayabilecek kapasitede personel varlığının olduğunu göstermektedir.

Projelerin %19,35’inin “danışmanlık şirketleri” ve %9,68’inin “proje ortağı” tarafından hazırlandığı sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 5.17).

Ayrıca, kurum/kuruluşların %3,23’ü projelerinin “üniversite öğretim elemanı” tarafından hazırlandığını ifade etmişlerdir (Tablo 5.17). Anket uygulanan kurum/kuruluşlarla yapılan görüşmelerde, bölgedeki üniversite öğretim elemanlarının üniversitelerin uygulamış olduğu projelerin yanı sıra diğer yasal statüdeki kurum/kuruluşların projelerinde de aktif rol aldıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 5.18: MFİB'ye Sunulan Projeyi Hazırlarken Kurum/Kuruluşları En Fazla Zorlayan Faktörler

Konular	1. Seçim		2. Seçim		3. Seçim	
	f	%	f	%	f	%
Başvuru rehberinin karmaşıklığı	10	16,13	4	6,80	13	22,41
Başvuru süresinin kısalığı	6	9,68	5	8,47	8	13,79
MFİB'ye erişim zorluğu	7	11,29	8	13,55	2	3,45
Bazı dokümanların İngilizce istenmesi	19	30,64	18	30,51	6	10,34
Başvuru formu eklerinin fazla olması	11	17,74	12	20,34	9	15,52
Proje tanıtım toplantılarının yeterince bilgilendirici olmaması	3	4,84	2	3,39	12	20,69
Proje için kaliteli ortak bulamama	1	1,61	2	3,39	2	3,45
Proje hazırlayan ekibin yeterince bilgi sahibi olmaması	2	3,23	8	13,55	4	6,90
Prosedürlerin ve kriterlerin fazla olması	1	1,61	0	0	2	3,45
Herhangi bir zorluk çekilmedi	2	3,23	0	0	0	0
Toplam	62	100,00	59	100,00	58	100,00

*Kurum/kuruluşlardan proje hazırlarken karşılaştıkları faktörleri zorluk derecesine göre 1,2,3 şeklinde sıralanması istenmiştir.

Anket sonucunda kurum /kuruluşların bazılarının projeyi hazırlarken en fazla bir veya iki faktörde zorlandıkları görülmektedir (Tablo 5.18).

“Bazı dokümanların İngilizce istenmesi” kurum/kuruluşların %30,64’ü için zorluk derecesine göre birinci faktör, %30,51’i için ikinci, %10,34’ü için ise üçüncü faktör olarak cevaplanmıştır (Tablo 5.18).

“Başvuru formu eklerinin fazla olması” seçeneğini kurum/kuruluşların %17,74’ü ilk, %20,34’ü ikinci, %15,52’si ise üçüncü zor faktör olarak belirtmişlerdir (Tablo 5.18).

“Başvuru rehberinin karmaşıklığı” kurum/kuruluşların %16,13’ünün proje hazırlarken zorlandıkları ilk faktör, %6,80’inin ikinci faktör ve %22,41’inin ise üçüncü zor faktör olarak cevapladıkları seçenek olmuştur (Tablo 5.18). Kurum/kuruluşların yaklaşık yarısı başvuru rehberinin karmaşık olduğunu düşünmektedir. Bu açıdan MFİB’nin başvuru rehberini kolaylaştırması ya da proje başvurusunda bulunmak isteyen kurum/kuruluşlara bu konuda bilgi ve eğitim desteği sağlaması gerektiği sonucuna varılabilir.

Bunların yanında kurum/kuruluşların %3,23'ü ise projelerini hazırlarken “*Herhangi bir zorluk çekmediklerini*” ifade etmiştir (Tablo 5.18). Bu durum bölgede MFİB hibe destekli proje hazırlama konusunda yeterli donanımına sahip kurum/kuruluşların mevcut olduğunu göstermektedir.

Kurum/kuruluşların %28,92'si “*Proje tanıtım toplantılarının yeterince bilgilendirici olmaması*”, %28,29'u “*MFİB'ye erişim zorluğu*” ve %31,94'ü “*Başvuru süresinin kısalığı*” gibi faktörlerinde proje hazırlama aşamasında zorlanılan konular arasında yer aldığını belirtmişlerdir (Tablo 5.18).

Tablo 5.19: AB Hibe Destekli Projeyi Hazırlarken Kurum/Kuruluşların En Fazla Zorlandıkları Konular

Konular	1.Seçim		2.Seçim		3.seçim	
	f	%	f	%	f	%
Başvuru Formu	7	11,29	7	11,87	5	8,93
Başvuru Formunun İngilizceye tercüme edilmesi	22	35,48	9	15,25	6	10,72
Ön Başvuru Formu (Concept Note)	0	0	2	3,39	3	5,36
Mantıksal Çerçeve	9	14,52	11	18,64	8	14,29
Bütçe	13	20,97	15	25,42	8	14,29
İş Planı	4	6,45	3	5,08	12	21,43
Özgeçmiş (Kilit Personel İçin)	0	0	2	3,39	1	1,78
Destekleyici Belge (Vergi Borcu olmadığına dair belge)	2	3,23	3	5,08	2	3,56
Destekleyici Belge (SGK Borcu olmadığına dair belge)	3	4,84	1	1,69	6	10,72
Destekleyici Belge (Son yıla ait Gelir-Gider Tablosu)	1	1,61	4	6,80	3	5,36
Ortak(ların) Beyanı	0	0	0	0	2	3,56
Yabancı ortaklar için gerekli belgelerin temini	1	1,61	0	0	0	0
Proje ile ilgili kurumlardan alınan belgelerin temini	0	0	2	3,39	0	0
Toplam	62	100,00	59	100,00	56	100,00

*Kurum/kuruluşlardan proje hazırlarken karşılaştıkları konuları zorluk derecesine göre 1,2,3 şeklinde sıralanması istenmiştir.

Kurum/kuruluşların %35,48'i “*başvuru formunun İngilizceye tercüme edilmesi*” seçeneğini projeyi hazırlarken en fazla zorlandıkları ilk konu olarak belirtmişlerdir. Toplamda ise kurum/kuruluşların %61,45'inin başvuru forumunun İngilizceye tercüme edilmesinde zorlandıkları görülmüştür (Tablo 5.19).

“Bütçe” kurum/kuruluşların proje hazırlarken zorlandıkları konuların sıralamasında birinci seçenek olarak belirtilen cevapların %20,97’sini, ikinci seçenek olarak belirtilen cevapların %25,42’sini ve üçüncü seçenek olarak verilen cevaplarında %14,29’unu oluşturmaktadır. Yani toplamda kurum/kuruluşların %60,68’inin bütçe konusunda zorlandıkları görülmüştür (Tablo 5.19).

“Mantıksal Çerçeve” kurum/kuruluşların projeyi hazırlarken en fazla zorlandıkları konular hakkındaki sıralamada ikinci seçenek (%18,64) ve üçüncü seçeneklerin (%14,29) en yüksek paya sahip ikinci konusunu, ilk seçenek olarak belirtilenlerin ise en yüksek paya sahip üçüncü konusunu (%14,52) oluşturmaktadır. Toplamda kurum/kuruluşların %47,45’i mantıksal çerçeveyi oluştururken zorlandıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5.19). Mantıksal çerçevenin oluşturulmasında zorlanması, kurum/kuruluşlarda proje hazırlayan ekibin proje hazırlama konusunda yeterli bilgi ve eğitime sahip olmadıklarını gösterir. Bu sorun, proje çalışanları için “Proje Döngüsü Eğitimi (PCM)”nin önemini ortaya koymaktadır.

“İş planı” kurum/kuruluşların proje hazırlarken zorlandıkları konuların sıralamasında üçüncü seçenek olarak belirttiği ifadelerin en yüksek paya (%21,43) sahip konusudur. Kurum/kuruluşların %32,96’sının iş planı yapılmasında zorluk çektiği görülmüştür (Tablo 5.19). Proje çalışanlarının iş planını hazırlamakta zorlanmaları daha önce bu gibi çalışmalar konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını gösterir. Proje hazırlayacak kurum/kuruluşların proje çalışanlarına sağlayacakları yeni bilgiler, eğitimler ve alabilecekleri tecrübe yardımları ile bu eksiklik giderilebilir.

“Destekleyici belgeler” ise az olsa da kurum/kuruluşların proje hazırlarken zorladıkları diğer konuların içerisinde yer almaktadır. Özellikle bazı kurum/kuruluşların faaliyet alanları sebebiyle, son yıla ait gelir-gider tablosu ve SGK borcu olmadığına dair belgelerin temininde zorlanmaları bunlara örnek olarak gösterilebilir (Tablo 5.19). Ayrıca sıralama içerisinde ilk üç seçenek olarak işaretlenen diğer konular Tablo 5.19’da belirtilmiştir.

Tablo 5.20: Kurum/Kuruluşların AB Hibe Destekli Proje Hazırlarken Değişiklik Yapılması Halinde Daha Kaliteli Proje Hazırlanabileceğini Düşündüğü Konular

Konular	1.Seçim		2.Seçim		3.seçim	
	f	%	f	%	f	%
Başvuru Rehberinin daha anlaşılır hale getirilmesi	26	41,93	4	6,45	4	6,45
Başvuru Formların basitleştirilmesi	6	9,68	16	25,81	6	9,68
Teknik Destek Ekibinin daha profesyonel olması	10	16,13	11	17,74	7	11,29
Bilgilendirme Toplantılarının daha çok sorunları çözmeye yönelik olması	3	4,84	9	14,52	16	25,81
Karşılaşılan sorunların ilgili birimlerce hızlı çözülmesi	4	6,45	11	17,74	7	11,29
Personele Proje Döngüsü Yönetiminin (PCM) daha önceden öğretilmesi	7	11,29	5	8,06	14	22,57
Geçmişte uygulanmış örnek projelerin detaylı incelenmesi	2	3,23	2	3,23	3	4,84
Proje çağrısı hakkında geniş bilgilendirme yapılması	3	4,84	3	4,84	3	4,84
Proje faaliyetlerinin konu ile tutarlı olması	1	1,61	1	1,61	2	3,23
Toplam	62	100,00	62	100,00	62	100,00

*Konuların önem derecesine göre 1,2,3 şeklinde sıralanması istenmiştir.

Bölgedeki kurum/kuruluşlardan MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli proje hazırlarken değişiklik yapılması halinde daha kaliteli proje hazırlanabileceğini düşündükleri konuları önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir.

Kurum/kuruluşların %41,93'ü için en önemli konu “başvuru rehberinin daha anlaşılır hale getirilmesi” olmuştur. Toplamda kurum/kuruluşların %54,83'ü başvuru rehberinin daha basit hale getirilmesiyle daha kaliteli projeler hazırlanmasının mümkün olabileceğini belirtmişlerdir. Bu ise kurum/kuruluşların yarıdan fazlasının başvuru rehberinin anlaşılmasının zor olduğu kanısında olduklarını gösterir (Tablo 5.20).

“Başvuru formlarının basitleştirilmesi” kurum/kuruluşların değişiklik yapılması halinde daha iyi proje hazırlayabileceklerini ifade ettikleri ikinci seçeneklerinin en yüksek paya (%25,81) sahip konusunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda ilk ve üçüncü seçeneklerin %9,68'lik oranlarını kapsamaktadır (Tablo 5.20).

“Teknik destek ekibinin daha profesyonel olması” kurum/kuruluşların değişiklik yapılması halinde daha iyi proje hazırlanabileceğini düşündükleri ilk konu olarak belirttiği maddelerin en yüksek ikinci paya (%16,13) sahip konusunu

oluşturmaktadır. Aynı zamanda kurum/kuruluşların %17,74'ünün ikinci konu olarak belirttiği seçeneklerin en yüksek paya sahip ikinci maddesini ve %11,29'unun üçüncü konu olarak belirttiği ifadelerin üçüncü en yüksek oranlı maddesini temsil etmektedir. Toplamda kurum/kuruluşların %45,16'sı teknik destek ekibinin yeterli düzeyde profesyonel olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 5.20). Araştırma bölgesinde uygulanan projelerin önemli bir kısmı AB projelerinin Türkiye'de uygulandığı ilk yıllar olduğu için teknik destek ekiplerinin profesyonelliklerinin az olması gayet doğaldır.

“Bilgilendirme toplantılarının daha çok sorunları çözmeye yönelik olması” konusu değişiklik yapılması halinde kurum/kuruluşların daha iyi proje hazırlanabileceğini düşündükleri konuların sıralamasında üçüncü seçenek olarak belirtilen ifadelerin en yüksek oranına (%25,81) sahiptir. Toplamda kurum/kuruluşların %45,17'si bilgilendirme toplantılarının sorunları çözmeye yönelik olmadığını düşünmektedir (Tablo 5.20). Bu nedenle bilgilendirme toplantılarının daha önemle ve dikkatle yapılması böylece kurum/kuruluşların kafalarındaki soru işaretlerinin giderilmesi gerekmektedir.

Değişiklik yapılması halinde daha iyi proje hazırlanabileceği düşünülen *“Karşılaşılan sorunların ilgili birimlerce hızlı çözülmesi”* ifadesi kurum/kuruluşların ikinci konu olarak belirttiği şıkların en yüksek ikinci oranından birini oluşturmaktadır. Kurum/kuruluşların %35,48'inin karşılaşılan sorunların ilgili birimlerce hızlı çözülmediği konusunda fikirleri mevcuttur (Tablo 5.20).

“Personele Proje Döngüsü Yönetiminin (PCM) daha önceden öğretilmesi” kurum/kuruluşların değiştirilmesi halinde daha iyi proje hazırlanabileceğini düşündüğü konuların sıralamasında üçüncü faktör olarak belirttikleri ifadelerin en yüksek oranına (%22,57) sahip maddesini oluşturur. Kurum/kuruluşların toplamda %41,92'si projede görev alacak personele proje döngüsü yönetiminin daha önceden öğretilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır (Tablo 5.20). Kurum/kuruluşlarla yapılan görüşmelerde istihdamda bulunan çoğu proje personelinin daha önceden hiçbir projede görev almadıkları ve aynı zamanda bu kişilerin herhangi bir proje eğitimi almadığı gözlemlenmiştir. Bu kişiler, MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli

projelerde görev aldıkları zaman zorlanmışlar ve görevlerini layıkıyla yerine getirememişlerdir. Bu şekilde görevlendirilen kişilerin çoğu, görevlerini yerine getirebilmek için PCM kitapları satın alarak bilgiler elde etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

5.1.4. Projelerin Uygulama Aşaması Hakkındaki Bilgiler

Bu kısımda, TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde proje uygulamış olan kurum/kuruluşların projelerini uygularken yaşadıkları zorluklara ve sağladıkları fırsatlara değinilmiştir.

Tablo 5.21: Kurum/Kuruluşları AB Hibe Destekli Projelerini Uygulama Aşamasında En Fazla Zorlayan Konular

Konular	Frekans	%
Hiçbir zorluk çekilmedi	7	11,29
Görünürlük ve Tanıtım Faaliyetleri	2	3,23
Projeyi süresinde bitirmek	9	14,52
Eş Finansman sağlamayı bilmemek	5	8,06
Sık sık Zeyilname (Büyük Değişiklik) yapmak	13	20,97
Sık sık Bildirim Mektubu (Küçük Değişiklik) yapmak	5	8,06
Zeyilname ve Bildirim Mektubu Onayındaki gecikmeler	14	22,58
Proje bütçesini uygulamadaki zorluk	13	20,97
AB Satın Alma Kurallarının zorluğu	30	48,39
Projelerin uygun olmayan zamanda başlaması	5	8,06
Kalifiye Eğitimci Eksikliği	11	17,74
Ara Rapor (6 Aylık) hazırlama	9	14,52
Teknik Rapor (Proje Bitiminde) hazırlama	12	19,35
Mali Rapor (Proje Bitiminde) hazırlama	10	16,13
Hedef Kitlenin proje faaliyetlerine yeterince ilgi göstermemesi	11	17,74
Yeminli Mali Müşavir Raporunun hazırlanması	12	19,35
Proje başlangıcında hibenin geç hesaba yatırılması	11	17,74
Proje bittikten sonra hibenin %20'lik kısmının geç ödenmesi	25	40,32
Uygun olmayan maliyetlerin fazlalığı	15	24,19
Kurumun Katkı Payını bütçeye koymada zorluk çekmek	17	27,42
Proje ekibinin kalifiyeli kişilerden oluşmaması	12	19,35
Euro (Avro) Döviz Kurunun düşüp çıkması	16	25,81
Sorunlara MFİB'den zamanında çözüm önerisi gelmemesi	14	22,58
Sorunlara Teknik Destek Ekibinden zamanında çözüm önerisi gelmemesi	9	14,52
Yurt dışı seyahatleri organize etmedeki zorluk	2	3,23
Proje ekibinden istifaların olması	1	1,61
Proje faaliyetleri için uygun mekan bulamama	4	6,45

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Bölgedeki kurum/kuruluşlardan projelerini uygulama aşamasında en fazla zorlayan konular için birden fazla cevap alınmıştır. Kurum/kuruluşların %11,29'u "*hiç bir zorluk çekmediklerini*" ifade ederken geri kalan %88,7'i projelerini uygulama aşamasında zorluk çektikleri konuların olduğunu belirtmiştir (Tablo 5.21).

Zorluk çekilen en önemli 3 konu **i)** "*AB satın alma kurallarının zorluğu (%48,39)*", **ii)** "*Proje bittikten sonra hibenin %20'lik kısmının geç ödenmesi (%40,32)*", **iii)** "*kurumun katkı payını bütçeye koymada zorluk çekilmesi (%27,42)*" şeklinde sıralanmıştır (Tablo 5.21).

Yapılan görüşmelerde proje uygulayan kurum/kuruluşların ¼'ünden fazlasının yasal statülerinden ya da finansal olarak yeterli olamamalarından dolayı *katkı paylarını yerini getirmelerinde zorluk yaşadıkları* bilgisine ulaşılmıştır (Tablo 5.21).

Kurum/kuruluşların proje uygulama aşamasında karşılaştıkları diğer zorluklar aşağıda açıklanmıştır.

"*Avro döviz kurunun düşüp çıkması*" seçeneği kurum/kuruluşların %25,81'inin proje uygulama aşamasında zorlandıkları konular arasındadır (Tablo 5.21). Proje uygulayan kurum/kuruluşlardan edinilen bilgilere göre özellikle Türk Lirası cinsinden yapılan mali işlerin kendileri için sürekli sorun olduğu, döviz kurunun hareketleri doğrultusunda bazen zarara uğradıkları ve alım-satım için bu döviz kuru üzerinden belgelendirmede zorluklar yaşadıkları öğrenilmiştir. Özellikle bölgede uygulanan ilk projelerde bütçe kalemlerindeki bazı malzeme ve hizmeti alırken bölge esnafının Avro cinsinden fatura kesme yerine TL cinsinden fatura kesme isteği bu sonucu doğurmuştur.

Kurum/kuruluşların %22,58'i "*Sorunlara MFİB'den zamanında çözüm önerisi gelmemesi*"ni, %14,52'si ise "*Sorunlara Teknik Destek Ekibi (TDE)'nden zamanında çözüm önerisi gelmemesi*"ni projelerini uygulama aşamasında karşılaştıkları sorunlardan biri olarak belirtmişlerdir (Tablo 5.21). Bu yanıtların MFİB ve TDE tarafından dikkate alınmasıyla ileride bu konuda yaşanabilecek sorunlar engellenebilir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların %24,19’unda “*uygun olmayan maliyetlerin fazlalığı*” ve %20,97’sinde “*proje bütçesini uygulamadaki zorluk*” uygulama aşamasında ortaya çıkan zorluklar arasında yer almaktadır (Tablo 5.21). Bu durumun ortaya çıkması tamamen MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin harcama kapsamındaki kalemler hakkında proje ekibinin yetersiz bilgiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan kurum/kuruluşların proje harcama kalemlerini iyi öğrenmesi gerekmektedir.

Kurum/kuruluşların %20,97’si “*sık sık zeyilname (büyük değişiklik) yapmak*”, %8,06’sı ise “*sık sık bildirim mektubu (küçük değişiklik) yapmak*” konularında zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, kurum/kuruluşların %22,58’i “*zeyilname ve bildirim mektubu onayında gecikmeler*” yaşadıklarını belirtmiştir (Tablo 5.21).

Tablo 5.22: Kurum/Kuruluşların Projeyi Uygularken Karşılaştığı Sorunların Çözümünde Kullandıkları En Etkili İletişim Yolları

	Frekans	%
Teknik Destek Ekibinin izleme ziyaretleri	17	30,91
MFİB elemanlarının izleme ziyaretleri	15	27,27
Teknik Destek Ekibinin e-posta yoluyla yaptığı bilgilendirmeler	25	45,45
MFİB’nin e-posta yoluyla yaptığı bilgilendirmeler	17	30,91
Teknik Destek Ekibinden telefon ile görüş alma	27	49,09
Bölgede uygulanan diğer projeler ile olan koordinasyon	6	10,90
Proje tecrübesi olan kişilerden bilgi alma	19	34,55
Proje bilgilerinin izlendiği bilgisayar sistemi (BİS/MİS)	12	21,82
MFİB’nin web sayfasında yer alan dokümanlar	15	27,27

*Proje uygularken zorluk çeken 55 kurum/kuruluş dikkate alınmıştır.

**Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

“*Teknik destek ekibinden telefon ile görüş alma*” seçeneği proje uygulama aşamasında karşılaşılan sorunların çözümünde en çok kullanılan yöntem (%49,09) olmuştur. “*Teknik destek ekibinin e-posta yoluyla yaptığı bilgilendirmeler*” seçeneği ise projeyi uygulama aşamasında yaşanan sorunların çözümünde kurum/kuruluşların en çok kullandıkları ikinci yöntemdir (%45,4). Deneklerin %30,91’i ise “*teknik destek ekibinin izleme ziyaretlerini*” proje uygulama aşamasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi için değerlendirdiklerini belirtmişlerdir (Tablo 5.22). Bu

oranlar, teknik destek ekiplerinin kurum/kuruluşların proje uygularken karşılaştıkları sorunların çözümünde etkin rol aldıklarını ve aktif bir şekilde çalışmalarını gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

“MFİB’nin e-posta yoluyla yaptığı bilgilendirmeler” kurum/kuruluşların %30,91’inin, “MFİB elemanlarının izleme ziyaretleri” kurum/kuruluşların %27,27’sinin ve “MFİB’nin web sayfasında yer alan dokümanlar” ise kurum/kuruluşların %27,27’sinin projeyi uygulama aşamasında yaşadıkları zorlukları gidermek için kullandıkları yöntemler olarak ifade edilmiştir. MFİB’den bilgi ve yardım sağlamak için en çok kullanılan yöntem ise e-posta yoluyla yapılan bilgilendirmeler olmuştur. Genel olarak kurum/kuruluşların yaklaşık %30’unun proje uygulama aşamasında zorlandıklarında MFİB’den çeşitli yollar ile yardımlar aldıkları görülmüştür (Tablo 5.22).

Kurum/kuruluşların %34,55’i “proje tecrübesi olan kişilerden bilgi alma”, %10,90’ı ise “bölgede uygulanan diğer projeler ile olan koordinasyon” yöntemini proje uygulama aşamasında yaşadıkları zorlukları gidermek için kullanmışlardır (Tablo 5.22). Böylece bölge içerisinde daha önce proje uygulamış veya uygulamakta olan kurum/kuruluşlar arasında yardımlaşmanın (bilgi ve tecrübe paylaşımının) mevcut olduğu kanısına varılabilir.

“Proje bilgilerinin izlendiği bilgisayar sistemi (BİS/MİS)” kurum/kuruluşların %21,82’sinin proje uygulama aşamasında karşılaştıkları sorunların çözümünde kullandıkları yöntemlerin arasında yer almıştır (Tablo 5.22).

Tablo 5.23: Yürütülen Projenin Tam Süresinde Bitirilip Bitirilememe Durumu

	Frekans	%
Bitirildi	55	88,71
Bitirilmedi	7	11,29
Toplam	62	100,00

Bölgede anket kapsamına alınan kurum/kuruluşların %88,71’i yürüttükleri projelerini süresi içinde bitirdiklerini, %11,29’u ise bitiremediklerini ve ek süre

aldıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5.23). Bu oran kurum/kuruluşların proje için özenle çalıştığının bir göstergesidir.

Tablo 5.24: Yürütülen Projelerin Sürelerinde Bitirilememe Nedenleri

Nedenler	Frekans	%
Projenin uygun olmayan zamanda başlaması	6	85,71
Koordinatörün projeden ayrılması	2	28,57
Proje ekibinin proje hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması	2	28,57
Proje Koordinatörünün proje yönetme tecrübesinin yeterli olmaması	2	28,57

*Projesini zamanında bitiremeyen 7 adet kurum/kuruluş dikkate alınmıştır.

** Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Projelerini zamanında bitiremediğini söyleyen kurum/kuruluşların %85,71'i neden olarak "*projelerinin uygun olmayan zamanda başlamasını*" belirtmişlerdir (Tablo 5.24). Yapılan görüşmelerde kurum/kuruluşlar bu durumu, proje başlangıcının projede yer almasını düşündükleri kişilerin çalışma dönemlerine ve üretmeyi düşündükleri ürünün mevsimsel uygun olmayan bir zamana denk gelmesi ayrıca mevsim şartlarının nasıl geçeceğinin bilemedikleri için planladıkları ürünleri üretmediklerine dayandırmaktadırlar.

Kurum/kuruluşlar %28,57'lik oranlar ile "*koordinatörün projeden ayrılması*", "*Proje ekibinin proje hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması*" ve "*Proje Koordinatörünün proje yönetme tecrübesinin yeterli olmaması*" durumlarını projelerini sürelerinde bitirememe nedenleri olarak göstermişlerdir (Tablo 5.24). Proje koordinatörünün projeden ayrılmasının proje faaliyetlerini organize etmede zorluklar ortaya çıkardığını ve sonuçta projenin süresinde bitirilemediği ifade edilmiştir. Bu ise projenin başarısı için proje ekibinin projenin uygulanması sürecinde değişmemesinin önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca proje uygulama safhasında proje ekibinin proje hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından ya da proje koordinatörünün proje yönetme tecrübesi eksikliğinden kaynaklanacak proje süresindeki uzamanın önlenmesi için proje ekibini oluştururken proje uygulama ve yönetme konusunda yeterli eğitim ve tecrübeye sahip kişilere görev ve yetkilerin verilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Tablo 5.25: AB Hibe Destekli Projenin Uygulama Aşamasında Kurum/Kuruluşlardaki İstihdama Etkisi

Projenizi uygulama aşamasında Kurumunuzda/Kuruluşunuzda istihdam artışı oldu mu?				
	Frekans	%	Evet ⇒	Ne kadar?(kişi)
İstihdam Artışı Sağladı	25	40,32		227
İstihdam Artışı Sağlamadı	37	59,68		
Toplam	62	100,00		

Anket kapsamına alınan kurum/kuruluşların %40,32'si proje uygulanmasının bünyesinde istihdam artışına neden olduğunu ve uyguladıkları proje ile toplam 227 kişinin istihdam edildiğini belirtmiştir. Kurum/kuruluşların %59,68'inde ise herhangi bir istihdam artışı olmamıştır (Tablo 5.25). İstihdam artışı, proje ekibi içindeki eleman ihtiyacına ve proje ile büyüyen ve genişleyen kurum/kuruluşlarda yeni istihdam edilecek kişilere olan ihtiyacına dayanmaktadır.

Tablo 5.26: AB Hibe Destekli Projenin Bittikten Sonra Kurum/Kuruluşlardaki İstihdama Etkisi

Proje bittikten sonra Kurumunuzda/Kuruluşunuzda istihdam artışı oldu mu?				
	Frekans	%	Evet ⇒	Ne kadar?(kişi)
İstihdam Artışı Sağladı	22	35,48		410
İstihdam Artışı Sağlamadı	40	64,52		
Toplam	62	100,00		

Kurum/kuruluşların %35,48'inin bünyesinde proje bittikten sonra istihdam artışı olmuş ve istihdam edilen kişi sayısı 410 olarak belirlenmiştir. Kurum/kuruluşların %64,52'sinde ise proje sonrası herhangi bir istihdam artışı olmamıştır (Tablo 5.26). Kurum/kuruluşlarda projelerin uygulanıp bitirildikten sonra istihdam artışı meydana gelmesi projenin başarısını göstermektedir. Bazı projelerde herhangi bir istihdam artışı olmazken bazı kurum/kuruluşların yürüttüğü projeler sayesinde istihdam edilen kişi sayısı çok sayıdadır. Bu nedenle proje uygulama aşamasında istihdam artışı sağlanan kurum/kuruluşların oranı ile proje bittikten sonra istihdam artışı sağlanan kurum/kuruluş sayısı oransal olarak farklılık göstermektedir (Tablo 5.25, Tablo 5.26).

Proje bittikten sonra kurum/kuruluşta istihdamda artış olmaması projenin genel istihdama katkı sağlayıp sağlamadığı konusunda bir fikir vermeyebilir. Örneğin

mesleki eğitimi amaçlayan bir kurumda istihdam artışı olmamasına rağmen eğitim alan kişilerin başka kurum/kuruluşlarda istihdam edilmesi gerçekleşmiş olabilir. Kurum/kuruluşlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler de bu görüşü destekler niteliktedir.

Tablo 5.27: AB Hibe Destekli Projelerin Kurum/Kuruluşlarda Üretim Artışı Sağlama Durumu

Proje sonucunda Kurumunuzda/Kuruluşunuzda üretim artışı sağlandı mı?	Frekans	%
Evet	22	35,48
Hayır	14	22,58
Projemiz üretim artışına yönelik değildir.	26	41,94
Toplam	62	100,00

Kurum/kuruluşların %41,94'üne göre yürütülen projenin üretim artışına yönelik olmadığı ifade edilmiştir. Anket yapılan kurum/kuruluşların %35,48'i uygulanan projenin üretim artışına neden olduğunu, %22,58'i ise üretim artışı gerçekleştiremediğini açıklamıştır. Elde edilen bulgulara göre üretim artışına yönelik projelerin %61,11'inde üretim artışının sağlandığı buna karşılık %38,89'unda bir artış olmadığı söylenebilir (Tablo 5.27).

Tablo 5.28: AB Hibe Destekli Projelerin Kurum/Kuruluşlarda Brüt Satış Artışı Sağlama Durumu

Proje sonucunda Kurumunuzda/Kuruluşunuzda brüt satış artışı oldu mu?	Frekans	%
Evet	22	35,48
Hayır	14	22,58
Projemiz satış artışına yönelik değildir.	26	41,94
Toplam	62	100,00

“Proje sonucunda kurum/kuruluşunuzda brüt satış artışı oldu mu?” sorusuna kurum/kuruluşların %35,48'i evet, %22,58'i hayır ve %41,94'ü ise projemiz satış artışına yönelik değildir cevabını vermiştir (Tablo 5.28).

Tablo 5.27 ve Tablo 5.28'e göre projesi üretim/brüt satış artışına yönelik olan kurum/kuruluşların yarıdan fazlasının üretim/brüt satış artışı sağlaması iyi bir sonuç gibi görünse de, yaklaşık %40'ının üretim/brüt artışı sağlayamaması projelerin hedeflerinin gerisinde gerçekleşmiş olduğu kanısını uyandırabilir.

5.1.5. Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Projelerini Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları “Memnuniyet” ve “Sorunlar”

Bu kısımda, TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde proje uygulamış olan kurum/kuruluşların projelerini uygularken veya sonrasında karşılaştıkları sorunlara ve yaşadıkları memnuniyetlerine karşı vermiş oldukları cevaplar irdelenmiştir.

“Projenizi uygularken sorunlar MFİB tarafından her zaman çözüldü” ifadesine kurum/kuruluşların toplamda %64,51’i olumlu cevap verirken, %20,97’si bu görüşe katılmadıklarını ve %14,52’si ise kararsız olduklarını belirtmiştir (Tablo 5.29). Bu sonuca göre, proje uygulanırken ve sonrasında MFİB’nin sorunların çözümünde aktif bir rol aldığı söylenebilir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların %72,58’i *“Proje uygulanırken sorunlar Teknik Destek Ekibi tarafından her zaman çözüldü”* görüşüne katıldıklarını ifade ederken, %17,74’ü TDE’nin sorun çözümünde etkili olmadığını belirtmiştir. Yaklaşık olarak %10’luk bir kısım ise kararsız kalmıştır. Bu sonuç ile Tablo 5.29 ve Tablo 5.22’deki verilerin birbirini desteklediği görülmektedir.

“MFİB’nin web sitesindeki proje dokümanları yeterli düzeydeydi” ifadesine kurum/kuruluşların %16,13’ü kesinlikle katılıyorum, %48,39’u katılıyorum, %24,19’u kararsızım ve %11,29’u katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Bununla birlikte kesinlikle katılmadığını ifade eden herhangi bir kurum/kuruluş mevcut değildir (Tablo 5.29). Katılmayanların oranlarının toplam içerisindeki payının katılanlara kıyasla az olması olumlu olarak algılansa da kurum/kuruluşların yaklaşık ¼’ünün kararsız kalması MFİB’nin web sayfasındaki dokümanların yeterliliği konusunda net bir yargı belirtmeyi zorlaştırmaktadır.

“Uyguladığınız proje ile kurumunuzun/kuruluşunuzun proje hazırlama kapasitesi artmıştır” ifadesine kurum/kuruluşların büyük bir kısmı (kesinlikle katılıyorum %50, katılıyorum %33,87) olumlu cevap verirken, %6,45’i kararsızım, %8,06’sı katılmıyorum ve %1,61’i kesinlikle katılmıyorum şeklinde görüş belirtmiştir (Tablo 5.29).

Anket yapılan kurum/kuruluşların %87,1'i "*uygulanan proje ile ilgili organizasyonlarda proje yönetme kapasitelerinin artışına*" yol açtığına inanmaktadırlar. Geriye kalan %8,06'sı kararsız ve %4,84'ü ise bu görüşe katılmadıkları şeklinde değerlendirmede bulunmuştur (Tablo 5.29). Bu cevaplar ile MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin kurumların proje hazırlama ve yönetme kapasitelerini artıracak özelliğe sahip olduğu kanısına varılabilir.

"Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki fikirleriniz olumlu yönde gelişmiştir" ifadesine kurum/kuruluşların %33,87'si kesinlikle katılmakta, %33,87'si katılmakta, %25,81'i kararsız kalmakta ve %6,45'i katılmamaktadır (Tablo 5.29). TR82 Düzey 2 bölgesinde uygulanmış olan projelerin, AB hakkındaki fikirlerin olumlu yönde gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte dikkat çeken diğer bir husus ise kurum/kuruluşların ¼'ünün kararsız oldukları sonucudur. Bu sonuç ile, kurum/kuruluşların AB hakkındaki fikirlerinin ya önceden belli olduğu ve uygulanan projenin bu fikre etki etmediğine ya da bu konu hakkında cevap vermekten kaçındıkları düşüncesine ulaşılabilir.

"Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır" ifadesine anket yapılan kurum/kuruluşların verdikleri yanıtlardan projelere aktarılması gereken hibe tutarlarının MFİB tarafından zamanında proje hesabına yatırıldığı sonucuna ulaşılabilir (Tablo 5.29). Bu durum kurum/kuruluşların proje yapma arzu ve isteklerini artırmaktadır.

Anket yapılan kurum/kuruluşların yarısından fazlası "*Fazla evrak isteme ve bürokratik engeller yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır*" ifadesini desteklerken, %20,97'si ise bu görüşe katılmamaktadır. Kararsız olanların oranı ise %22,58 olarak belirlenmiştir (Tablo 5.29). Bu oranlar ile AB projeleri hazırlanırken ve uygulanırken fazla evrak isteme ve bürokratik engellerin mevcut olduğu görülürken, bu mevcudiyetin, kurum/kuruluşların yarısından fazlasında yeni proje hazırlama isteklerini kırdığı, ortalama 1/5'inde kırmadığı ve 1/5'inde ise yeni proje hazırlama isteklerinin evraklar ve bürokratik engeller dolayısıyla değişmesi durumunun olmadığı anlaşılmaktadır.

“Projenin yürütülmesi aşamasında denetimin çok fazladır” görüşünü kurum/kuruluşların 1/5’ten biraz fazlası (kesinlikle katılıyorum %8,06 ve katılıyorum %14,52) desteklemektedir. Geri kalan kısım ise, bu görüşü ya desteklememekte ya da bu fikre yönelik kararsız olduğunu ifade etmiştir (Tablo 5.29). Oranlara bakıldığında MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projeler yürütülürken yapılan denetimlerin, çoğu kurum/kuruluşa göre gerektiği kadar yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kurum/kuruluşların ortalama 1/5’inin bu denetimleri çok fazla gördüğü ve proje yürütülmesini zorluğa soktuğunu düşünmeleri dikkate alınmalıdır.

“Proje bütçesini hatasız uygulamak zordur” ifadesini kurum/kuruluşların %16,13’ü kesinlikle katılıyorum, %51,61’i katılıyorum, %19,36’sı katılmıyorum, %4,84’ü kesinlikle katılmıyorum ve %8,06’sı kararsızım şeklinde cevaplamışlardır (Tablo 5.29). MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli proje bütçelerinin zor olduğunu düşünen kurum/kuruluş sayısı, zor olmadığını düşünen kurum/kuruluş sayısının üç katına yakındır. Bu açıdan AB projelerinin yürütülmesi sırasında bütçe hatası ile karşılaşılması doğaldır.

“AB projesi proje ekibi tarafından hazırlanıp yürütülmelidir” ifadesine kurum/kuruluşların %40,32’si kesinlikle katılıyorum, %30,65’i katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Bu ifadeyi desteklemeyenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%11,29’u katılmıyorum ve %1,61’i kesinlikle katılmıyorum) (Tablo 5.29). Bu oranlar, AB projesi hazırlama ve uygulama için kurum/kuruluşlarda proje ekibinin gerekliliğini, proje hazırlama ve uygulamanın bir ekip işi olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.29: Kurum/Kuruluşların Proje Uygulanırken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyetleri ve Sorunları

Yaşanan Memnuniyet ve Sorunlar	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Proje uygularken sorunlar MFİB tarafından her zaman çözüldü.	11	17,74	29	46,77	9	14,52	10	16,13	3	4,84	62	100,00
Proje uygulanırken sorunlar Teknik Destek Ekibi tarafından her zaman çözüldü.	14	22,58	31	50,00	6	9,68	10	16,13	1	1,61	62	100,00
MFİB'nin web sitesindeki proje dokümanları yeterli düzeydeydi.	10	16,13	30	48,39	15	24,19	7	11,29	0	0	62	100,00
Uyguladığımız proje ile kurumunuzun/kuruluşunuzun proje hazırlama kapasitesi artmıştır.	31	50,00	21	33,87	4	6,45	5	8,06	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje ile kurumunuzun/kuruluşunuzun proje yönetme kapasitesi artmıştır.	26	41,94	28	45,16	5	8,06	2	3,23	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir.	21	33,87	21	33,87	16	25,81	4	6,45	0	0	62	100,00
Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır.	12	19,35	2	3,23	9	14,52	29	46,77	10	16,13	62	100,00
Fazla evrak isteme ve bürokratik engeller yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır.	15	24,19	20	32,26	14	22,58	12	19,36	1	1,61	62	100,00
Projenin yürütülmesi aşamasında yapılan denetim çok fazladır.	5	8,06	9	14,52	11	17,74	34	54,84	3	4,84	62	100,00
Proje bütçesini hatasız uygulamak zordur.	10	16,13	32	51,61	5	8,06	12	19,36	3	4,84	62	100,00
AB projesi proje ekibi tarafından hazırlanıp yürütülmelidir.	25	40,32	19	30,65	10	16,13	7	11,29	1	1,61	62	100,00

5.1.6. Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi

Bu bölümde, TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde proje uygulamış olan kurum/kuruluşların verdikleri cevaplar yardımıyla MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınma üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Tablo 5.30: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri

Bölgesel Kalkınmaya Etkiler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Uyguladığımız proje bölgesel rekabeti artırdı.	10	16,13	19	30,65	19	30,65	13	20,96	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje bölgesel sorunların çözümüne yardımcı oldu.	15	24,19	29	46,77	14	22,58	3	4,84	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje bölge halkına yeni istihdam olanakları sağladı.	18	29,03	25	40,32	5	8,06	10	16,13	4	6,45	62	100,00
Uyguladığımız proje yaşadığımız kentte sosyal yaşamın gelişmesine katkı sağladı.	14	22,58	27	43,55	11	17,74	8	12,90	2	3,23	62	100,00
Uyguladığımız proje ile atıl kapasite değerlendirilerek ürün/alan /materyal vs. daha verimli kullanılabilir hale geldi.	13	20,97	29	46,77	10	16,13	9	14,52	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje ile bölgede yeni fikir ve düşüncelerin hayata geçirilmesi sağlandı.	18	29,03	32	51,61	7	11,29	4	6,45	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje ile yurt dışındaki kurum/kuruluşlar arası işbirliği arttı.	9	14,52	16	25,81	13	20,97	16	25,81	8	12,90	62	100,00
Proje kapsamında bölge halkının bir kısmı belirli konularda eğitilerek beşeri sermaye geliştirildi.	17	27,42	19	30,65	8	12,90	16	25,81	2	3,23	62	100,00
Bölgede gelişimini sağlayamayan bir üretim/girişim/hizmete katkı sağlamış olduk.	14	22,58	26	41,94	8	12,90	9	14,52	5	8,06	62	100,00

“Uyguladığımız proje bölgesel rekabeti arttırdı” ifadesine kurum/kuruluşların %16,13’ü kesinlikle katılıyorum, %30,65’i katılıyorum, %20,97’si katılmıyorum ve %1,61’i kesinlikle katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca kurum/kuruluşların %30,65’i ise projelerinin bölgesel rekabeti artırıp artırmadığı konusunda kesin bir yargılarının olmadığını ifade etmiştir (Tablo 5.30). Bu sonucun çıkması doğal karşılanmalıdır. Kurum/kuruluşların projelerinin ana temalarına bakıldığında en yüksek payları “mesleki edindirme kursları”, “istihdamın artırılması”, “kadınların iş dünyasına katılımı” ve “eğitimde kaliteyi artırma” konuları oluşturmaktadır. “Bölge ekonomisine katkı sağlama” teması ise bunları takip etmektedir (Tablo 5.11). Bu

açından bakıldığında bölge ekonomisine katkı sağlamayı amaçlayan kurum/kuruluşların hedeflerine ulaştığı söylenebilir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların 2/3'ünden fazlası “*Uyguladığınız proje bölgesel sorunların çözümüne yardımcı oldu*” ifadesini desteklemektedir. Desteklemeyenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%4,84'ü katılmıyorum ve %1,61'i kesinlikle katılmıyorum). Deneklerin 1/5'inden biraz fazlası ise kararsızım cevabını vermişlerdir (Tablo 5.30). Bu oranlara bakıldığında proje uygulamış olan kurum/kuruluşların %6,45'i gibi küçük bir oranı dışında, diğer projelerin büyük bir kısmının bölgesel sorunların çözümüne katkı sağladığı söylenebilir. MFİB aracılığıyla hibe destekli AB projesi uygulayan kurum/kuruluşların bölgedeki işsizlik, eğitim eksikliği, alt yapı bozukluğu gibi konularda bölgede yaşanan sorunların çözümü için proje yürüttükleri ve bunları başarıyla sonuçlandırdıkları gözlemlenmektedir.

“*Uyguladığınız proje bölge halkına yeni istihdam olanakları sağladı*” ifadesine kurum/kuruluşların toplamda %69,35'inin destekler nitelikte cevaplar verdikleri görülmektedir (Kesinlikle Katılıyorum:%29,03; Katılıyorum:%40,32; Katılmıyorum:%16,13; Kesinlikle Katılmıyorum:%6,45; Kararsızım:%8,06) (Tablo 5.30). Kurum/kuruluşların daha önce belirtmiş olduğu bilgilere bakıldığında, uygulanan projelerin toplamda %35,48'inin kendi bünyelerinde proje bittikten sonra istihdam artışı sağladığı dikkate alınır ise diğer %33,87'sinin ise başka kurum/kuruluş bünyelerinde istihdam artışı sağladığı düşünülebilir (Tablo 5.26, Tablo 5.30). Ayrıca, bazı projelerin istihdamı artırmaya yönelik olmadığını göz önüne alırsak istihdamı artırmayı amaçlayan kurum/kuruluşların çoğunun bu amaca ulaştıkları sonucuna varılabilir.

“*Uyguladığınız proje yaşadığınız kentte sosyal yaşamın gelişmesine katkı sağladı*” seçeneğini kurum/kuruluşların %22,58'i kesinlikle katılıyorum, %43,55'i katılıyorum, %12,90'ı katılmıyorum, %3,23'ü kesinlikle katılmıyorum ve %17,74'ü ise kararsızım şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo 5.30). Bölgede MFİB aracılığıyla desteklenen AB projelerinin belli bir kısmı tarihi ve kültürel değerleri yaşatmak, alt yapı çalışmaları, dere ıslahı, çevre düzenleme ve eğitim gibi konuları amaçlamıştır.

Bu kapsamda yürütülen projeler ile kişiler arasında sosyalleşme imkânı sağlanmış, kişilerin beraber zaman geçirebileceği bölgedeki mekânların düzenlenmesi ve rehabilitasyonu ile sosyal yaşamın gelişmesi yönünde çalışmalar yürütülmüştür. Bu durumda MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin uygulandıkları bölgede sosyal yaşama katkı sağladıkları söylenebilir.

“Uyguladığımız proje ile atıl kapasite değerlendirilerek ürün/alan/materyal vs. daha verimli kullanılır hale geldi” seçeneğine kurum/kuruluşların toplamda %67,74’ü olumlu cevap verirken (%20,97’si kesinlikle katılıyorum; %46,77’si katılıyorum), çok az bir kısmı (%14,52’si katılmıyorum, %1,61’i kesinlikle katılmıyorum) bu görüşü desteklememektedir. Geriye kalan %16,13’ü ise kararsızım cevabını işaretlemişlerdir (Tablo 5.30). Bu oranlar ile AB projelerinin atıl kapasite olarak kullanılan üretim faktörlerinin etkinleşmesinde önemli bir rol aldığı düşünülebilir.

“Uyguladığımız proje ile bölgede yeni fikir ve düşüncelerin hayata geçirilmesi sağlandı” ifadesine kurum/kuruluşların %29,03’ü kesinlikle katılıyorum, %51,61’i katılıyorum, %6,45’i katılmıyorum, %1,61’i kesinlikle katılmıyorum ve %11,29’u ise kararsızım şeklinde görüş belirtmişlerdir (Tablo 5.30). Bu oranlar dikkate alınırsa bölgede MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin, yeni fikir ve düşüncelerin hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bir başka ifade ile AB hibe desteği ile bölgedeki kurum/kuruluşların maddi yetersizlikler nedeniyle hayata geçiremedikleri projeleri uygulama fırsatı yakaladıkları anlaşılmaktadır.

“Uyguladığımız proje ile yurt dışındaki kurum/kuruluşlar arası işbirliği arttı” fikrine kurum/kuruluşların %14,52’si kesinlikle katılıyorum, %25,81’i katılıyorum, %25,81’i katılmıyorum, %12,90’ı kesinlikle katılmıyorum, %20,97’si ise kararsızım şeklinde yanıt vermişlerdir (Tablo 5.30). Araştırma bölgesinde geçmişte uygulanan bazı proje çağrılarında proje uygulayan kurum/kuruluşların yabancı ortak bulma zorunluluğunun olmaması nedeniyle uluslar arası işbirliğinin düşük oranda (%40,33) olduğu sonucuna varılabilir.

“Proje kapsamında bölge halkının bir kısmı belirli konularda eğitilerek beşeri sermaye geliştirildi” ifadesini kurum/kuruluşların yarısından fazlası olumlu cevaplar (%27,42’si kesinlikle katılıyorum, %30,65’i katılıyorum), %25,81’i katılmıyorum, %3,23’ü kesinlikle katılmıyorum, % 12,90’ı ise kararsızım olarak yanıtlamışlardır (Tablo 5.30). Mesleki edindirme kurslarını ana teması olarak belirleyen proje sahipleri anket yapılan kurum/kuruluşların %30,65’ini ve kadınların iş dünyasına katılımını sağlamak adına onların eğitimini ana tema olarak belirleyen proje sahipleri ise kurum/kuruluşların %22,58’ini oluşturmaktadır. Yani toplamda kurum/kuruluşların %53,23’ü beşeri sermayeyi artırmayı amaçlayan ana temalara sahiptir (Tablo 5.11). İfadeyi destekleyen %58,07’lik oran, beşeri sermayeyi artırmayı amaçlayan kurum/kuruluşların amaçlarını gerçekleştirdiklerinin bir göstergesidir.

“Bölgede gelişimini sağlayamayan bir üretim/girişim/hizmete katkı sağlamış olduk” seçeneğini ise kurum/kuruluşların %22,58’i kesinlikle katılıyorum, %41,94’ü katılıyorum, %14,52’si katılmıyorum, %8,06’sı kesinlikle katılmıyorum ve %12,90’ı ise kararsızım şeklinde cevaplandırmışlardır (Tablo 5.30). Bu oranlar bölgede MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin yarından fazlasının bölgede gelişimi sağlanamayan üretim/girişim/hizmete katkısını göstermekle birlikte bu açıdan projelerin gerekliliğini de vurgulamaktadır.

5.1.7. Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı

Bu bölümde, TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde ankete katılan kurum/kuruluşlardan alınan cevaplar yardımıyla, MFİB yoluyla uygulanan AB hibe destekli projelerin ilgili organizasyonların kapasite gelişimleri üzerine katkıları belirlenmiştir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların büyük bir kısmı (%37,10’u kesinlikle katılıyorum, %58,06’sı katılıyorum) *“Uyguladıkları projenin kurumların proje hazırlama ve uygulama yeteneklerini geliştirdiği”* fikrine sahiptirler. Karşıt görüş belirtenlerin oranı (%3,23’ü katılmıyorum, %1,61’i kesinlikle katılmıyorum) ise oldukça düşüktür. Bu seçenek için kararsız olduğunu ifade eden kurum/kuruluş mevcut değildir (Tablo 5.31). Bu verilere göre MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli

projelerin, kurum/kuruluşların proje hazırlama ve uygulama yeteneklerini geliştirdiği söylenebilir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların %72,58'i proje uygulama ve raporlama esnasında *“MFİB'nin belli bir sistematik düzen istemesi ilgili kurum/kuruluşlarda sistemli çalışma ve resmi yazışmada dikkatli olma özelliğinizi artırdı”* görüşünü destekler şekilde cevap vermişlerdir. Bu görüşe deneklerin %16,13'ü katılmamakta, %3,23'ü kesinlikle katılmamakta iken %8,06'sı ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5.31). Bu fikre katılmayan kurum/kuruluşların bazılarını faaliyetleri ve yasal statüleri gereği hatasız işlem yapması gereken kamu kurum/kuruluşları gibi hizmet veren proje sahipleri, bazılarını ise uyguladıkları projeden bu gibi bir tecrübe kazanmadıklarını düşünen kurum/kuruluşlar oluşturmaktadır.

“Uyguladığınız proje kurum/kuruluşunuzda yeni istihdam olanağı sağladı” ifadesi için kurum/kuruluşların %19,35'i kesinlikle katılıyorum, %38,71'i katılıyorum, %25,81'i katılmıyorum, %14,52'si kesinlikle katılmıyorum ve %1,61'i ise kararsızım cevaplarını vermişlerdir (Tablo5.31). Bunun yanında kurum/kuruluşların %40,32'si projeyi uygularken, %35,48'i ise proje bittikten sonra kurum/kuruluşlarında istihdam artışı olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 5.25, Tablo 5.26). Bu ise kurum/kuruluşların toplamda %75,80'inde proje uygulama ve bittikten sonra istihdam artışı olduğunu gösterir. Aradaki %17,74'lük eksiklik ise proje uygulama aşaması için gerekli bilgi ve deneyime sahip kişilerin istihdamının proje bittikten sonra sonlandırılmasından kaynaklanmıştır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, AB projelerinin, kurum/kuruluşların %58,06'sında sonuç itibarıyla istihdam artışı sağladığı gerçeğidir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların 4/5'i *“Kazandığınız tecrübe yeni proje hazırlama ve yürütme isteğinizi artırmıştır”* ifadesini destekler (%35,48'i kesinlikle katılıyorum, %45,16'sı katılıyorum) nitelikte cevap vermişlerdir. Yukarıdaki ifadeye olumsuz cevap verenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%4,84'ü katılmıyorum, %1,61'i kesinlikle katılmıyorum). Geriye kalan %12,91'i ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5.31). MFİB aracılığıyla AB projesi yürütmüş ve anket kapsamına alınan kurum/kuruluşların %80,64'ünün uyguladıkları proje sayesinde

kazandıkları tecrübelerin başka proje hazırlama ve yürütme isteklerini artırdığını ifade etmesi, MFİB aracılığıyla desteklenen AB hibe projelerinin Türkiye’de proje kavramının kamuoyuna yerleştiğini ve projelerin başarılı şekilde uygulandığı zaman istenilen sonuçların elde edilebildiğini göstermektedir.

Anket yapılan kurum/kuruluşların %64,51’i “*eğer uyguladıkları projeler başarısız olsaydı kurum/kuruluşlarının prestij kaybedeceğini*” ifade ederken, %11,29’u kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Kurum/kuruluşların %24,2’si (%14,52’si katılmıyorum, %9,68’i kesinlikle katılmıyorum) ise prestij kaybetmeyeceklerini düşünmüşlerdir (Tablo 5.31). Projelerinin başarısız olmasının kurum/kuruluşlarının prestiji üzerinde bir etkide bulunmayacağını düşünen kurum/kuruluşlar kendi statüleri gereği zaten belirli bir prestije sahip ve sağlam bir yapıda kurum/kuruluş olduklarını düşünmekte ve bu nedenle bir projenin uygulanmasında yaşanılacak olumsuz durumun kurum/kuruluşunun prestijinde herhangi bir olumsuz etkiye neden olamayacağını vurgulamışlardır. Kurum/kuruluşların %64,51’lik kısmı ise AB hibe destekli projeleri uygulayacak olan kurum/kuruluş için birçok avantajının bulunduğunu belirtmişlerdir. Özellikle MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin hazırlanmasını ve uygulanmasını her kurum/kuruluşun yapamayacağını düşündükleri için bu projeleri yürütmenin kurum/kuruluşları açısından bir başarı göstergesi olacağını kabul etmektedir.

“MFİB aracılığıyla yürütülen AB projeleri kendi kaynaklarıyla yatırım/kapasite/kalite artışı sağlayamayan kurum/kuruluşlar için önemli bir fırsattır” seçeneğine anket yapılan kurum/kuruluşların %98,39’u olumlu görüş belirtmişlerdir (%37,10’u kesinlikle katılıyorum, %61,29’u katılıyorum). Geriye kalan %1,61’i ise katılmıyorum cevabını vermiştir (Tablo 5.31). Bu veriler, MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin kesinlikle kendi kaynaklarıyla yatırım/kapasite veya kalite artışı sağlayamayan kurum/kuruluşlar için önemli bir fırsat olduğunu göstermektedir.

“MFİB aracılığıyla yürütülen AB projeleri bölgedeki çeşitli Kurum/Kuruluşlar (Üniversite, STK, Yerel Yönetimler) arasında ortak çalışma ve işbirliği anlayışını geliştirmektedir” ifadesini kurum/kuruluşların %33,87’si kesinlikle katılıyorum,

%56,45'i katılıyorum, %6,45'i katılmıyorum ve %3,23'ü ise kararsızım şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo 5.31). Uyguladıkları projede genelde ortağı bulunmayan kurum/kuruluşlar kararsız oldukları ya da katılmadıkları cevabını vermişlerdir. Katıldıklarını ifade eden kurum/kuruluşlar ise bir veya birden fazla ortağa sahip, ortaklarıyla beraber projelerini hazırlayan, uygulayan ve faaliyetleri birlikte üstlenen proje sahiplerinden oluşmaktadır. Bu oranlar, MFİB aracılığıyla yürütülen AB projelerinin kurum/kuruluşlar arası ortak çalışma ve işbirliği kurulmasını ve böylece bölgedeki çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kurum/kuruluşların bir arada çalışmasını sağladığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tablo 5.31: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkıları

Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkılar	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kurumsal olarak proje hazırlama ve uygulama yeteneğiniz gelişmiştir.	23	37,10	36	58,06	0	0	2	3,23	1	1,61	62	100,00
MFİB'nin yazışma ve evraklarda belli bir düzen istemesi kurumunuzda/kuruluşunuzda sistemli çalışma ve resmi yazışmada dikkatli olma özelliğinizi artırdı.	12	19,35	33	53,23	5	8,06	10	16,13	2	3,23	62	100,00
Uyguladığımız proje kurumunuzda/kuruluşunuzda yeni istihdam olanağı sağladı.	12	19,35	24	38,71	1	1,61	16	25,81	9	14,52	62	100,00
Kazandığınız tecrübe yeni proje hazırlama ve yürütme isteğinizi artırmıştır.	22	35,48	28	45,16	8	12,91	3	4,84	1	1,61	62	100,00
Uyguladığımız proje eğer başarısız olsaydı kurumunuz/kuruluşunuz prestij kaybederdi.	15	24,19	25	40,32	7	11,29	9	14,52	6	9,68	62	100,00
MFİB aracılığıyla yürütülen AB projeleri kendi kaynaklarıyla yatırım/kapasite/kalite artışı sağlayamayan kurum/kuruluşlar için önemli bir fırsattır.	23	37,10	38	61,29	0	0	1	1,61	0	0	62	100,00
MFİB aracılığıyla yürütülen AB projeleri bölgedeki çeşitli Kurum/Kuruluşlar (Üniversite, STK, Yerel Yönetimler) arasında ortak çalışma ve işbirliği anlayışını geliştirmektedir.	21	33,87	35	56,45	2	3,23	4	6,45	0	0	62	100,00

5.1.8. Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri

Bu bölümde, TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde AB projesi uygulamış olan kurum/kuruluşların yeni proje hazırlamayı planlayan kurum/kuruluşlara önerilerine yer verilmiştir.

Tablo 5.32: AB Hibe Destekli Projeleri Yürüten Kurum/Kuruluşların Yeni Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri

Öneriler	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kurumlar proje hazırlama, başvuru yapma ve uygulama aşamaları için personel eğitimine önem vermelidir.	38	61,29	23	37,10	1	1,61	0	0	0	0	62	100,00
Kurumlar proje hazırlama ve uygulama birimlerinde nitelikli personel istihdam edilmesine dikkat etmelidir.	42	67,74	18	29,03	2	3,23	0	0	0	0	62	100,00
Kurum personeli arasında proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır.	36	58,06	24	38,71	0	0	2	3,23	0	0	62	100,00
Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir.	21	33,88	31	50,00	8	12,90	1	1,61	1	1,61	62	100,00
Proje hazırlama ve başvuru işlemleri önceden iyice öğrenilmelidir.	31	50,00	28	45,16	2	3,23	1	1,61	0	0	62	100,00
Proje bütçesini hazırlanmadan önce pazar araştırması yapılmalıdır.	32	51,62	24	38,71	5	8,06	1	1,61	0	0	62	100,00
Daha önce başka kurum/kuruluşların yürüttüğü projelerden sağlanan bilgilerden yararlanılmalıdır.	29	46,77	31	50,00	2	3,23	0	0	0	0	62	100,00
Proje hazırlarken danışmanlık firmalarından yardım alınmalıdır.	10	16,13	16	25,80	17	27,42	16	25,80	3	4,84	62	100,00
Proje hazırlarken üniversitelerden yardım alınmalıdır.	10	16,13	38	61,29	6	9,68	7	11,29	1	1,61	62	100,00
Kurum/kuruluş projesini kendisi hazırlamalıdır.	24	38,71	23	37,10	8	12,90	7	11,29	0	0	62	100,00

“Kurumlar proje hazırlama, başvuru yapma ve uygulama aşamaları için personel eğitimine önem vermelidir” ifadesine kurum/kuruluşların büyük bir kısmı (%61,29’u kesinlikle katılıyorum, %37,10’u katılıyorum) pozitif yönde cevap vermişlerdir. Yalnızca %1,61’i kararsızım yanıtını vermiştir. Bu fikre katılmadığını ifade eden kurum/kuruluş bulunmamaktadır (Tablo 5.32). Kurum/kuruluşların neredeyse tamamına yakını proje hazırlamadan önce proje personellerinin “Proje Döngüsü Yönetimi (PCM)” eğitimi alması gerektiğini ifade etmesi gelecekte TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde yürütülmesi planlanan projeler için olumlu bir durumdur.

“Kurumlar proje hazırlama ve uygulama birimlerinde nitelikli personel istihdam edilmesine dikkat etmelidir” önerisine kurum/kuruluşların %67,74’ü kesinlikle katılıyorum, %29,03’ü katılıyorum, %3,23’ü kararsızım cevabını verirken, katılmadığını belirten hiçbir kurum/kuruluş bulunmamaktadır (Tablo 5.32). Bu sonuç proje uygulama birimlerinde liyakatlı ve proje konusuna hâkim kişilerin istihdam edilmesinin ne kadar gerekli olduğunu destekler niteliktedir.

“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır” önerisi kurum/kuruluşların büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir. (%58,06’sı kesinlikle katılıyorum, %38,71’i katılıyorum). Geriye kalan %3,23’ü ise katılmıyorum şeklinde cevaplamışlardır (Tablo 5.32). MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmüş olan kurum/kuruluşların neredeyse hepsi, yeni proje hazırlayacak kurum/kuruluşlara proje hazırlama ve uygulama birimlerinde nitelikli personel istihdam etmenin ve kurum personeli arasından da proje konusuna uygun proje ekibi oluşturmanın, iyi bir proje hazırlamak için kesinlikle gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

“Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir” önerisine kurum/kuruluşların %33,87’si kesinlikle katılıyorum, %50,00’si katılıyorum, %12,90’ı kararsızım ve %3,23’ü ise gerek olmadığı şeklinde cevaplar vermiştir (Tablo 5.32). Bu veriler ışığında, projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcıların medya yoluyla sürekli bilgilendirilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Anket yapılan kurum/kuruluşların %95,16'sı "*Proje hazırlama ve başvuru işlemleri önceden iyice öğrenilmelidir*" ifadesini desteklerken, %3,23'ü kararsızım ve %1,61'i ise katılmıyorum şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo 5.32). MFİB'nin yaptığı proje çağrılarında çok sayıda başvuru yapılmakta ve sonuçta çok az proje destek alabilmektedir. Rekabetin fazla olduğu bir ortamda uygulanmak istenen projenin, desteklenecek projeler arasında yer alması için proje başvuru ve hazırlama aşamasında hatasız ve istenilen özellikte proje sunmak gerekmektedir.

"*Proje bütçesini hazırlanmadan önce pazar araştırması yapılmalıdır*" fikrine kurum/kuruluşların %51,62'i kesinlikle katılmakta, %38,71'i katılmakta, %8,06'ü kararsız kalmakta ve %1,61'i ise katılmamaktadır (Tablo 5.32). Gerek projelerin ön değerlendirilmesi aşamasında ve gerekse proje bitiminde bütçe önem taşımaktadır. Pazar araştırması yapılmadan hazırlanan proje bütçesi, uygulama aşamasında büyük sıkıntılar oluşturmaktadır.

"*Daha önce başka kurum/kuruluşların yürüttüğü projelerden sağlanan bilgilerden yararlanılmalıdır*" önerisini kurum/kuruluşların %46,77'si kesinlikle katılıyorum, %50,00'si katılıyorum, %3,23'ü ise kararsızım şeklinde cevaplamıştır. Bu öneriye katılmadığını belirten hiçbir kurum/kuruluş bulunmamıştır (Tablo 5.32). Katılmadığını ifade eden kurum/kuruluşun olmaması ve katılanların sayısının neredeyse anket uygulanan kurum/kuruluşların tamamına yakın olması, yeni proje hazırlayacak kurum/kuruluşların bu öneriyi dikkate almaları gerektiğini göstermektedir.

"*Proje hazırlanırken danışmanlık firmalarından yardım alınmalıdır*" ifadesi için kurum/kuruluşların çok az bir kısmı (%16,13'ü kesinlikle katılıyorum, %25,80'i katılıyorum) olumlu görüş belirtirken; deneklerin %27,42'si herhangi bir fikre sahip değildir. Geriye kalan %30,64'ü ise danışmanlık firmalarına gerek olmadığını ifade etmişlerdir (Tablo 5.32).

Anket yapılan kurum/kuruluşların %77,42'si "*Proje hazırlanırken üniversitelerden yardım alınmalıdır*" fikrini desteklemektedir. Proje hazırlanırken üniversitelerden

destek alınmasına gerek olmadığını ifade eden kurum/kuruluşların oranı %12,90'dır. Kararsızım yanıtını veren kurum/kuruluşların oranı ise %9,68'dir (Tablo 5.32).

“Kurum/kuruluş projesini kendisi hazırlamalıdır” fikri anket yapılan deneklerin ¾'ü tarafından desteklenirken, %11,29'u bu fikri desteklememekte ve %12,90'ı ise bu fikre kararsız kalmaktadır (Tablo 5.32). Bazı proje konuları teknik bilgi ve profesyonellik gerektirdiği veya kurum/kuruluşun proje hazırlama eğitimi almış elemanının olması böyle bir sonucun doğmasına neden olmuştur.

Anket yapılan kurum/kuruluşlara projeyi hazırlama konusunda nereden destek alınması gerektiği ile ilgili ifadeler değerlendirildiği zaman, %77,42'si üniversiteler, %75,8'i kurum/kuruluşun kendisi, %41,93'ü ise danışmanlık firmaları cevabını vermiştir (Tablo 5.32). Bu durum TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde AB hibe destekli proje yürütmüş olan kurum/kuruluşların bu projelerin hazırlanması aşamasında en çok üniversitelerden yardım almayı tercih ettiklerinin, daha sonra yardım almadan kurum/kuruluşların kendi elemanlarının projeyi hazırlaması gerektiğini düşündüklerinin ve en son ise danışmanlık firmalarından yardım almayı tercih ettiklerinin göstergesidir.

5.1.9. Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri

Bu bölümde, MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların daha iyi proje sunmak için MFİB tarafından yapılmasını istedikleri düzenlemelere yer verilmiştir.

“Projelerin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmelidir” önerisine kurum/kuruluşların %61,29'u kesinlikle katılıyorum, %37,10'u katılıyorum şeklinde cevaplar verirken; kurum/kuruluşların %1,61'i kararsız kalmakta; bu fikre katılmayan kurum/kuruluş ise bulunmamaktadır (Tablo 5.33). Bu oranlarla MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje uygulayan kurum/kuruluşların nerdeyse hepsinin projelerin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunların MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmesini istedikleri sonucu çıkmaktadır.

“MFİB mal alım-satım ihalesi için daha geniş etkiye sahip duyuru araçlarını kullanmalıdır” ifadesine kesinlikle katılıyorum (%33,87) ve katılıyorum (%45,16) şeklinde cevap verenlerin toplam oranı %79,03’tür. Kurum/kuruluşların %1,61’i kesinlikle katılmıyorum, %8,06’sı katılmıyorum cevaplarını verirken, %11,29’u ise bu konu hakkında kararsız olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 5.33).

“Yeminli mali müşavirler proje sonuç raporunu inceleme ve onaylama konusunda eğitilmelidir” ifadesi için kurum/kuruluşların $\frac{3}{4}$ ’ünden fazlası (%38,71’i kesinlikle katılıyorum, %38,71’i katılıyorum) iyi bir fikir olduğunu belirtmiştir. Bu öneriye deneklerin %16,12’si kararsızım, %3,23’ü katılmıyorum ve %3,23’ü kesinlikle katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir (Tablo 5.33). Elde edilen sonuçlar ve yapılan görüşmelerde proje uygulayan kurum/kuruluşların çoğunda proje sonuç raporunu inceleme ve onaylama konusunda yeminli mali müşavir bulma sıkıntısı yaşandığı ve bulunan mali müşavirlerin bazılarının proje konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasına bağlı olarak bazı sıkıntıların doğduğu gözlemlenmiştir. Proje uygulayan kurum/kuruluşlar, yeminli mali müşavirlerdeki bu bilgi eksikliğini gidermek için çok fazla uğraş verdiklerini ve zaman kaybı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kurum/kuruluşların çoğunun MFİB’den beklentisi, yeminli mali müşavirlerin proje raporları konusunda eğitim almalarının sağlanmasıdır. Kararsız olanlar ise projelerinde yeminli mali müşavire gerek olmadığından dolayı böyle bir cevap vermiştir.

“MFİB proje çağrılarının ve başarılı örnek proje uygulamalarının MFİB, Avrupa Birliği Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları web sitelerinde ilan edilmelidir” önerisine kurum/kuruluşların %35,48’i kesinlikle katılıyorum ve %58,07’si katılıyorum cevaplarını vermiştir. Kurum/kuruluşların %4,84’ü bu uygulama için kararsız olduklarını, %1,61’i ise katılmadıklarını ifade etmiştir (Tablo 5.33). Oranlara bakıldığında kurum/kuruluşların büyük bir kısmının MFİB proje çağrılarının ve başarılı örnek proje uygulamalarının MFİB, Avrupa Birliği Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları web sitelerinde ilan edilmesini istedikleri görülmektedir. Böylece şimdiye kadar hangi konularda başarılı proje yürütüldüğü görülecek ve gelecekte hangi alanda ve ne tür projelere gereksinim olduğu kolayca anlaşılacaktır.

Tablo 5.33: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri

Beklentiler	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Kesinlikle Katılmıyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Projelerin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmelidir.	38	61,29	23	37,10	1	1,61	0	0	0	0	62	100,00
MFİB Mal Alım-Satım İhalesi için daha geniş etkiye sahip duyuru araçlarını kullanmalıdır.	21	33,87	28	45,16	7	11,29	5	8,06	1	1,61	62	100,00
Yeminli Mali Müşavirler Proje Sonuç Raporunu İnceleme ve Onaylama konusunda eğitilmelidir.	24	38,71	24	38,71	10	16,12	2	3,23	2	3,23	62	100,00
MFİB Proje Çağruları, Başarılı Örnek Proje Uygulamaları MFİB, Avrupa Birliği Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları web sitelerinde ilan edilmelidir.	22	35,48	36	58,07	3	4,84	1	1,61	0	0	62	100,00

5.1.10. Kurum/Kuruluşların Projelerin Sürdürülebilirliği ve MFİB'ye Tekrar Proje Sunma Hakkındaki Düşünceleri

Bu bölümde MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin kurum/kuruluşlar açısından sürdürülebilir olup olmadığına, projelerin neden sürdürülebilir olmadığını düşünme nedenlerine ve ileride kendilerine uygun proje çağrısı olursa tekrar proje uygulama fikrine verdikleri cevaplar irdelenmiştir.

Tablo 5.34: Kurum/Kuruluşların MFİB Aracılığıyla Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin Sürdürülebilirliği Hakkındaki Düşünceleri

Size AB Projeleri sürdürülebilir mi?	Frekans	%
Evet	51	82,26
Hayır	11	17,74
Toplam	62	100,00

Anket yapılan kurum/kuruluşların %82,26'sı MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin sürdürülebilir olduğu kanısındadır (Tablo 5.34).

Tablo 5.35: MFİB Aracılığıyla AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşlara Projelerin Sürdürülebilir Olmadığını Düşündüren Nedenler

AB Projelerinin Sürdürülebilir Olmamasının Nedenleri	Frekans	%
Denetim mekanizmasının zayıf olması	1	9,09
Proje ekibinin dağılmış olması	3	27,27
Projelerin Kurum/Kuruluşların sorunlarını çözememesi	3	27,27
Kurum/Kuruluşların anlık sorunlara yönelik çalışma yapması	1	9,09
Projelerin sorun çözmeye yönelik değil prestij amaçlı hazırlanması	4	36,36
Proje bittikten sonra Yürütücü ile Ortak arasında işbirliğinin sona ermesi	3	27,27
Projelerin çoğunun yatırım amaçlı değil eğitim amaçlı olması	1	9,09
Prosedürlerin fazla olması	2	18,18
Maddi imkânların yetersizliği	1	9,09
Ülke yasalarının imkân sağlamaması	1	9,09

*AB projelerinin sürdürülebilir olmadığını düşünen 11 adet kurum/kuruluş dikkate alınmıştır.

**Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Anket uygulanan kurum/kuruluşların %17,74'ü MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin sürdürülebilir olmadığı fikrindedir. Bu kurum/kuruluşlara, projelerin sürdürülebilir olmamasını düşündüren nedenler sorulduğunda kurum/kuruluşlar bunun birden fazla nedene dayandığını ifade etmişlerdir (Tablo 5.34, Tablo 5.35).

AB projelerinin sürdürülebilir olmadığını ifade eden 11 adet kurum/kuruluşun verdiği cevaplar incelenmiş ve dört nedenin ön plana çıktığı belirlenmiştir. *“Projelerin sorun çözmeye yönelik değil prestij amaçlı hazırlanması (%36,36)”* en önemli seçenek olarak belirtilmiştir. Diğer nedenler, *“Proje ekibinin dağılmış olması (%27,27)”* ve *“Proje yürütücüsü ile proje ortağı arasındaki işbirliğinin sona ermesi (%27,27)”*, *“Projelerin kurum/kuruluşların sorunlarını çözememesi (%27,27)”* olarak sıralanmıştır (Tablo 5.35).

MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin sürdürülebilir olmadığını düşünen kurum/kuruluşların %9,09'u *“Projelerin çoğunun yatırım amaçlı değil eğitim amaçlı yapılmasını”* projelerin sürdürülebilirliğini engelleyen faktör olarak belirtmiştir (Tablo 5.35). Yapılan görüşmelerde bazı kurum/kuruluşlar çoğu eğitim projelerinin eğitimlerine proje faaliyet süresince devam ettirildiği ve proje bittikten

sonra eğitimlere devam edilmediğini söylemişlerdir. Ve bu yüzden sadece proje süresince kısıtlı bir faaliyet olmaktan öteye geçemediğini vurgulamışlardır.

“Prosedürlerin fazla olması (%18,18)” “denetim mekanizmasının zayıf olması (%9,09)”, ve “maddi imkânların yetersizliği (%9,09)” kurum/kuruluşlara projelerin sürdürülebilir olmamasını düşündüren diğer nedenlerdir (Tablo 5.35). Yapılan görüşmelerde kurum/kuruluşlar proje bittikten sonra denetim azlığından bazı kurum/kuruluşların proje faaliyetlerini devam ettirmediklerine dikkat çekmektedirler. Maddi imkânların yetersiz olduğu kurum/kuruluşların ise proje bittikten sonra proje faaliyetlerini finanse etmekte zorlanmaları proje faaliyetlerine devam edememelerine neden olarak gösterilmiştir. Bunların yanında prosedürlerin fazla olması, kurum/kuruluşların proje bittikten sonra proje faaliyetlerinin sürekliliğini sağlama isteklerinin azalmasına ve kurum/kuruluşların proje faaliyetlerini sonlandırmasına neden olmaktadır.

Tablo 5.36: Kurum/Kuruluşların Tekrar MFİB’ye Proje Sunma İsteme Durumları

Gelecek yıllarda uygun proje çağrısı olursa MFİB’ye tekrar proje sunmayı düşünür müsünüz?	Frekans	%
Evet	55	88,71
Hayır	7	11,29
Toplam	62	100,00

TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmüş ve anket kapsamına alınan kurum/kuruluşların %88,71’i kendilerine uygun proje çağrısı bulunursa tekrar MFİB’ye proje sunmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir (Tablo 5.36). Proje amaçlarını gerçekleştiremeyen, proje hazırlarken ve uygularken çok fazla sorun yaşayan ve MFİB proje uygulama kurallarını yerine getirmekte zorlanan kurum/kuruluşlar MFİB’ye tekrar proje sunmayı düşünmemektedirler. Bunun yanında kendilerine uygun proje çağrısı olursa tekrar MFİB’ye proje sunmayı düşünen kurum/kuruluş sayısı, sunmayı düşünmeyen kurum/kuruluş sayısının yaklaşık sekiz katı olması kurum/kuruluşların büyük bir çoğunluğunun MFİB’ye proje sunmaktan memnun kaldıklarını göstermektedir.

5.2. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde AB Hibe Destekli Projelerdeki Verilerin Kurum/Kuruluşların Yasal Statüleri, İlleri ve Proje Deneyimleri ile Arasında İlişki Analizi

5.2.1. Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, kurum/kuruluşların projelerini uygularken veya sonrasında yaşadıkları memnuniyet ve sorunları ile yasal statüleri, buldukları illeri ve proje yürütme deneyimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı ki-kare (χ^2) yardımıyla incelenmiştir.

Tablo 5.37: Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Yasal Statü Arasındaki İlişki

Durumlar	Yasal Statü	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Sonuçlar
“Uyguladığınız proje ile kurumunuzun/ kuruluşunuzun proje hazırlama kapasitesi artmıştır.”	Resmi Kurum	4	7	0	0	0	χ^2 : 19,319, df: 8, p:0.013** CC: 0.487
	STK	19	13	3	1	0	
	KOBİ	8	1	1	4	1	
	Toplam	31	21	4	5	1	
“Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir.”	Resmi Kurum	1	6	3	3	0	χ^2 : 11,919, df:6, p:0.064* CC: 0,402
	STK	14	7	12	1	0	
	KOBİ	6	8	1	0	0	
	Toplam	21	21	16	4	0	
“Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır.”	Resmi Kurum	1	0	5	5	0	χ^2 : 14,479, df:8, p:0.070* CC: 0,435
	STK	8	2	3	15	8	
	KOBİ	3	0	1	9	2	
	Toplam	12	2	9	29	10	
“AB projesi proje ekibi tarafından hazırlanıp yürütülmelidir.”	Resmi Kurum	1	7	1	2	0	χ^2 : 14,230, df:8, p: 0.076* CC: 0,432
	STK	19	7	7	3	0	
	KOBİ	5	5	2	2	1	
	Toplam	25	19	10	7	1	

(*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Uyguladığınız proje ile kurumunuzun/ kuruluşunuzun proje hazırlama kapasitesi artmıştır” ifadesi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2 = 19,319$; $p = 0,013$; $CC = 0,487$) (Tablo 5.37).

“Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir” durumu ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 11,919$; $p= 0,064$; CC: 0,402) (Tablo 5.37).

“Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır” sorunu ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 14,479$; $p= 0,070$; CC: 0,435) (Tablo 5.37).

“AB projesi proje ekibi tarafından hazırlanıp yürütülmelidir” ifadesi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 14,230$; $p= 0,076$; CC: 0,432) (Tablo 5.37).

Tablo 5.38: Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki

Durumlar	Kurumun Daha Önceden Proje Deneyimi Olması	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“MFİB’nin web sitesindeki proje dokümanları yeterli düzeydeydi.”	Hayır	1	14	2	3	0	χ^2 : 7,936, df: 3, p: 0.047** CC: 0.337
	Evet	9	16	13	4	0	
	Toplam	10	30	15	7	0	
“Uyguladığınız proje ile kurumunuzun/kuruluşunuzun proje yönetme kapasitesi artmıştır.”	Hayır	4	12	1	2	1	χ^2 : 11,471, df: 4, p: 0.022** CC: 0.395
	Evet	22	16	4	0	0	
	Toplam	26	28	5	2	1	
“Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir.”	Hayır	3	10	4	3	0	χ^2 : 9,101, df: 3, p: 0.028** CC: 0.358
	Evet	18	11	12	1	0	
	Toplam	21	21	16	4	0	
“Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır.”	Hayır	3	0	1	16	0	χ^2 : 14,814, df: 4, p: 0.005*** CC:0.439
	Evet	9	2	8	13	10	
	Toplam	12	2	9	29	10	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5’ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20’den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“MFİB’nin web sitesindeki proje dokümanları yeterli düzeydeydi” memnuniyet ifadesi ile kurum/kuruluşların daha önce proje yürütmüş olma durumları arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 7,936$; $p= 0,047$; CC: 0.337) (Tablo 5.38).

“Uyguladığınız proje ile kurumunuzun/kuruluşunuzun proje yönetme kapasitesi artmıştır” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 11,471$; $p= 0,022$; CC: 0.395) (Tablo 5.38).

“Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimine sahip olmaları arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 9,101$; $p= 0,028$; CC: 0.358) (Tablo 5.38).

“Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 14,814$; $p= 0,005$; CC:0.439) (Tablo 5.38).

Sonuç olarak 6 adet **memnuniyet ve sorun ifadesi ile yasal statü ya da proje deneyimi** arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan “Uyguladığınız proje ile AB hakkındaki düşünceniz olumlu yönde gelişmiştir” ve “Hibe miktarının zamanında proje hesabına yatırılmaması yeni proje hazırlama isteğinizi kırmıştır” ifadeleri hem yasal statü hem de daha önce proje yürütmüş olma durumu ile ilişkili bulunmuştur (Tablo 5.37, Tablo 5.38).

“İller” ile memnuniyet veya sorun ifadeleri arasında yapılan ki-kare testi sonucu bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç ile MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütülen illerin kurum/kuruluşlar üzerinde proje uygularken ya da sonrasında bir etkide bulunmadığına ulaşılır. Kurum/kuruluşların proje uygulama ya da sonrası aşamalarındaki memnuniyet ve sorunları üzerinde yasal statülerinin ve proje deneyimine sahip olma durumlarının etkili olduğu görülmektedir.

5.2.2. AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınmaya katkısı ifadeleri ile kurum/kuruluşların yasal statüleri, buldukları illeri ve daha önce proje yürütmüş olma durumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı ki-kare (χ^2) testi ile analiz edilmiştir.

“*Yasal statü*” ile MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınmaya etkilerini temsil eden ifadeler arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bölgesel kalkınma üzerinde kurumların yasal statüleri değil kurum/kuruluşların uyguladıkları projelerin kapsamlarının daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 5.39: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki

Durumlar	Kurumun Daha Önceden Proje Deneyimi Olması	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Sonuçlar
“Uyguladığımız proje bölgesel sorunların çözümüne yardımcı oldu.”	Hayır	2	15	0	2	1	χ^2 : 17,879, df: 4, p:0.001*** CC: 0.473
	Evet	13	14	14	1	0	
	Toplam	15	29	14	3	1	
“Uyguladığımız proje ile yurt dışındaki Kurum/Kuruluşlar arası işbirliği arttı.”	Hayır	2	1	6	9	2	χ^2 : 10,924, df: 4, p: 0.027** CC: 0,387
	Evet	7	15	7	7	6	
	Toplam	9	16	13	16	8	
“Bölgede gelişimini sağlayamayan bir üretim/girişim/hizmete katkı sağlamış olduk.”	Hayır	8	9	1	2	0	χ^2 : 8,258, df: 4, p: 0.083* CC: 0,343
	Evet	6	17	7	7	5	
	Toplam	14	26	8	9	5	

(*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Uyguladığımız proje bölgesel sorunların çözümüne yardımcı oldu” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimine sahip olması arasında %1 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır ($\chi^2 = 17,879$; $p = 0,001$; CC: 0.473) (Tablo 5. 39).

“Uyguladığınız proje ile yurt dışındaki Kurum/Kuruluşlar arası işbirliği arttı” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimine sahip olması arasında %5 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır ($\chi^2= 10,924$; $p= 0,027$; CC: 0,387) (Tablo 5.39).

“Bölgede gelişimini sağlayamayan bir üretim/girişim/hizmete katkı sağlamış olduk” ifadesi ile kurum/kuruluşların proje deneyimine sahip olması arasında %10 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır ($\chi^2= 8,258$; $p= 0,083$; CC: 0,343) (Tablo 5.39).

Tablo 5.40: AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile İller Arasındaki İlişki

Durumlar	İller	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Sonuçlar
“Uyguladığınız proje bölge halkına yeni istihdam olanakları sağladı.”	Çankırı	6	8	0	1	1	$\chi^2: 15,998$, df: 8, p: 0.042** CC: 0.453
	Kastamonu	12	8	2	6	3	
	Sinop	0	9	3	3	0	
	Toplam	18	25	5	10	4	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Uyguladığınız proje bölge halkına yeni istihdam olanakları sağladı” ifadesi ile kurum/kuruluşların yer aldığı iller arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 5,998$; $p= 0,042$; CC: 0.453) (Tablo 5.40).

5.2.3. AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, kurum/kuruluşların yasal statüleri, buldukları illeri ve daha önceden proje deneyimine sahip olma durumları ile MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimine katkılarını belirten ifadeler arasındaki ilişkiler ki-kare testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 5.41: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Yasal Statü Arasındaki İlişki

Durumlar	Yasal Statü	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Uyguladığınız proje kurumunuzda yeni istihdam olanağı sağladı.”	Resmi Kurum	2	9	0	0	0	χ^2 : 15,517, df: 8, p:0.050** CC: 0.447
	STK	7	8	1	13	7	
	KOBİ	3	7	0	3	2	
	Toplam	12	24	1	16	9	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Uyguladığınız proje kurumunuzda yeni istihdam olanağı sağladı” ifadesi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır ($\chi^2=15,517$; p= 0,050; CC: 0.447) (Tablo 5.41).

Tablo 5.42: AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki

Durumlar	Kurumun Daha Önceden Proje Deneyimi Olması	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Kurumsal olarak proje hazırlama ve uygulama yeteneğiniz gelişmiştir.”	Hayır	4	15	0	0	1	χ^2 : 6,837, df: 3, p: 0.077* CC: 0.315
	Evet	19	21	0	2	0	
	Toplam	23	36	0	2	1	
“Kazandığımız tecrübe yeni proje hazırlama ve yürütme isteğinizi artmıştır.”	Hayır	3	14	2	1	0	χ^2 : 8,195, df: 4, p: 0.085* CC: 0.342
	Evet	19	14	6	2	1	
	Toplam	22	28	8	3	1	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Kurumsal olarak proje hazırlama ve uygulama yeteneğiniz gelişmiştir ” ifadesi ile kurum/kuruluşların daha önceden proje deneyimine sahip olma durumları arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2= 6,837$; p= 0,077; CC: 0.315) (Tablo 5.42).

“Kazandığınız tecrübe yeni proje hazırlama ve yürütme isteğinizi artmıştır” ifadesi ile kurum/kuruluşların daha önceden proje deneyimine sahip olma durumları arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 8,195$; $p= 0,085$; $CC: 0.342$) (Tablo 5.42).

Analiz sonuçlarına göre MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin sağlamış oldukları *kurumsal kapasite gelişimine katkısını* belirten ifadelerden 3 tanesi ile kurum/kuruluşların *yasal statüleri ve daha önceden proje tecrübesine* sahip olma durumları arasında bir ilişkinin varlığı söylenebilir (Tablo 5.41, Tablo 5.42). AB hibe destekli projelerin daha önceden proje deneyimi olmayan kurum/kuruluşların proje hazırlama, uygulama ve yürütme yeteneklerini artırdığı sonucuna varılabilir (Tablo 5.41).

Uygulanan projelerin, kurum/kuruluşlarda yeni istihdam sağlayabildikleri görülmüştür. Yasal statünün üst mevki olduğu yerlerde proje çalışanı hariç başka pozisyonlarda istihdam edilecek kişilerin atama usulüyle yapılması projelerin kurum/kuruluşlarda istihdam artışını kısıtlayıcı bir faktördür. Fakat bu kurum/kuruluşların uyguladıkları proje ile bünyelerinde istihdam artışı sağlayamasalar bile başka kurum/kuruluş bünyesinde istihdamı artırıcı projeler uyguladığı da gözden kaçırılmamalıdır. “İller” ile AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimine katkısı ile ilgili ifadeler arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

5.2.4. AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, TR 82 Düzey 2 Bölgesi’nde MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmüş olan kurum/kuruluşların yeni proje hazırlayacak olan kurum/kuruluşlara önerileri ile yasal statüleri, buldukları iller ve geçmişte proje yürütmüş olma durumları arasında ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir.

Tablo 5.43: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile İller Arasındaki İlişki

Durumlar	İller	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır.”	Çankırı	8	7	0	1	0	χ^2 : 8,347, df: 4, p: 0.080* CC: 0.344
	Kastamonu	23	8	0	0	0	
	Sinop	5	9	0	1	0	
	Toplam	36	24	0	2	0	
“Proje bütçesini hazırlanmadan önce Pazar Araştırması yapılmalıdır.”	Çankırı	9	6	0	1	0	χ^2 : 14,274, df: 6, p: 0.027** CC: 0.433
	Kastamonu	14	11	1	0	0	
	Sinop	4	7	4	0	0	
	Toplam	32	24	5	0	0	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur ($\chi^2= 8,347$; p= 0,080; CC: 0.344) (Tablo 5.43).

“Proje bütçesini hazırlanmadan önce pazar araştırması yapılmalıdır” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur ($\chi^2= 14,274$; p= 0,027; CC: 0.433) (Tablo 5.43).

Tablo 5.44: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Yasal Statü Arasındaki İlişki

Durumlar	Yasal Statü	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Sonuçlar
“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır.”	Resmi Kurum	4	5	0	2	0	χ^2 : 11,325, df: 4, p: 0.023** CC: 0.393
	STK	24	12	0	0	0	
	KOBİ	8	7	0	0	0	
	Toplam	36	24	0	2	0	
“Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir.”	Resmi Kurum	0	3	7	0	1	χ^2 : 44,676, df: 8, p:0.000*** CC: 0.647
	STK	18	17	1	0	0	
	KOBİ	3	11	0	1	0	
	Toplam	21	31	8	1	1	
“Proje hazırlama ve başvuru işlemleri önceden iyice öğrenilmelidir.”	Resmi Kurum	2	9	0	0	0	χ^2 : 11,353, df: 6, p: 0.078* CC: 0.393
	STK	21	13	2	0	0	
	KOBİ	8	6	0	1	0	
	Toplam	31	28	2	1	0	
“Daha önce başka kurum/kuruluşların yürüttüğü projelerden sağlanan bilgilerden yararlanılmalıdır.”	Resmi Kurum	2	8	1	0	0	χ^2 : 11,717, df: 4, p: 0.020** CC: 0.399
	STK	23	13	0	0	0	
	KOBİ	4	10	1	0	0	
	Toplam	29	31	2	0	0	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 11,325$; p= 0,023; CC: 0.393) (Tablo 5.44).

“Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2=44,676$; p= 0,000; CC: 0.647) (Tablo 5.44).

“Proje hazırlama ve başvuru işlemleri önceden iyice öğrenilmelidir” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 11,353$; p= 0,073; CC: 0.393) (Tablo 5.44).

“Daha önce başka kurum/kuruluşların yürüttüğü projelerden sağlanan bilgilerden yararlanılmalıdır” önerisi ile kurum/kuruluşların yasal statüleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 11,717$; $p= 0,020$; CC: 0.399) (Tablo 5.44).

Tablo 5.45: AB Hibe Destekli Proje Yürüten Kurum/Kuruluşların Proje Hazırlayacak Kişilere Önerileri ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki

Durumlar	Kurumun Daha Önceden Proje Deneyimi Olması	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır.”	Hayır	7	11	0	2	0	χ^2 : 8,929, df: 2, p: 0.012** CC: 0.355
	Evet	29	13	0	0	0	
	Toplam	36	24	0	2	0	
“Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir.”	Hayır	3	12	3	1	1	χ^2 : 7,995, df: 4, p: 0.092* CC: 0.338
	Evet	18	19	5	0	0	
	Toplam	21	31	8	1	1	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltilmesi yapılmıştır.)

“Kurum personeli arasından proje konusuna uygun proje ekibi oluşturulmalıdır” önerisi ile kurum/kuruluşların proje deneyimleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 8,929$; $p= 0,012$; CC: 0.355) (Tablo 5.45).

“Projenin uygulanması aşamasında hedef kitle ve nihai faydalanıcılar medya yoluyla sürekli bilgilendirilmelidir” önerisi ile kurum/kuruluşların proje deneyimleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2= 7,995$; $p= 0,092$; CC: 0.338) (Tablo 5.45).

Yukarıdaki veriler incelendiği zaman **AB hibe destekli proje hazırlamayı planlayan kurum/kuruluşlara öneri ifadeleri** ile kurum/kuruluşların **yasal statüleri, buldukları iller ve daha önceden proje yürütme deneyimine sahip olma durumları** arasında ilişki bulunmuştur (Tablo 5.43, Tablo 5.44 ve Tablo 5.45). Kurum/kuruluşların yasal statülerine, illere ve daha önceden proje yürütmüş olma tecrübelerine bağlı olarak projelerini hazırlarken ve uygularken bazı sorunlar

yaşadığı, eksiklik bulduğu ya da memnun kaldıkları durumların olduğu anlaşılır. Ve öneride bulunurken bu durumlarını dikkate alarak cevap verdikleri söylenilebilir.

5.2.5. Kurum/Kuruluşların MFİB’den Beklentileri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, kurum/kuruluşların MFİB’den beklentileri ile yasal statüleri, buldukları illeri ve daha önce proje deneyimine sahip olma durumları arasındaki ilişkilerin varlığı araştırılmıştır.

Tablo 5.46: Kurum/Kuruluşların MFİB’den Beklentileri ile Proje Deneyimi Arasındaki İlişki

Durumlar	Kurumun Daha Önceden Proje Deneyimi Olması	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Yeminli Mali Müşavirler Proje Sonuç Raporunu İnceleme ve Onaylama konusunda eğitilmelidir.”	Hayır	9	3	5	2	1	χ^2 : 10,518, df: 4, p: 0.033** CC: 0.381
	Evet	15	21	5	0	1	
	Toplam	24	24	10	2	2	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Yeminli Mali Müşavirler Proje Sonuç Raporunu İnceleme ve Onaylama konusunda eğitilmelidir” beklentisi ile kurum/kuruluşların illeri arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2 = 10,518$; p= 0,033; CC: 0.381) (Tablo 5.46).

Tablo 5.47: Kurum/Kuruluşların MFİB’den Beklentileri ile İller Arasındaki İlişki

Durumlar	İller	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Sonuçlar
“Projelerinin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmelidir.”	Çankırı	12	4	0	0	0	χ^2 : 8,324, df: 4, p: 0.080* CC: 0.344
	Kastamonu	21	9	1	0	0	
	Sinop	5	10	0	0	0	
	Toplam	38	23	1	0	0	
“ Yeminli Mali Müşavirler Proje Sonuç Raporunu İnceleme ve Onaylama konusunda eğitilmelidir.”	Çankırı	6	8	1	0	1	χ^2 : 17,213, df: 8, p: 0.028** CC: 0.466
	Kastamonu	15	11	2	2	1	
	Sinop	3	5	7	0	0	
	Toplam	24	24	10	2	2	

(* , ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.)

(CC: Contingency Coefficient. 5'ten küçük olan beklenen hücre frekansı %20'den fazla olduğunda süreklilik düzeltmesi yapılmıştır.)

“Projelerinin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmelidir” beklentisi ile kurum/kuruluşların bulunduğu il arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2 = 8,324$; p= 0,080; CC: 0.344) (Tablo 5.47).

“Yeminli Mali Müşavirler Proje Sonuç Raporunu İnceleme ve Onaylama konusunda eğitilmelidir” beklentisi ile kurum/kuruluşların bulunduğu il arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır ($\chi^2 = 17,213$; p= 0,028; CC: 0.466) (Tablo 5.47).

Yukarıdaki sonuçlara göre kurum/kuruluşların **MFİB’den beklentileri** üzerinde buldukları **illerinin ve daha önceden proje deneyimine sahip olma** durumlarının etkili olduğu söylenebilir (Tablo 5.46, Tablo 5.47). Yapılan ki-kare testi sonucu MFİB’den beklentiler üzerinde **yasal statünün etkisinin** olmadığı yani aralarında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Kurum/kuruluşların hem bulunduğu il hem de proje deneyimine sahip olma durumuna göre anlamlılık gösteren MFİB’den beklentisi “*yeminli mali müşavirlerin eğitilmesi*” konusudur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nın ardından AB mali yardımlarından yararlanmaya başlamıştır. Halen AB'ye aday ülke pozisyonunda olan Türkiye AB mali yardımlarından yararlanmaktadır.

Literatür incelendiği zaman kaynakların çoğunda AB mali yardım tutarları, programları ve bu kapsamda yürütülen projelere yer verilirken; yürütülen projelerin etkileri, sonuçları ve eksikliklerini vurgulayan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle yapılan bu tezde MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların uyguladıkları projelerin kurumsal kapasite gelişimi ve bölgesel kalkınmaya etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, TR82 Düzey 2 Bölgesi araştırma sahası olarak belirlenmiş ve bu bölgede MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların %50'sine gayeli örnekleme yöntemi ile anket uygulanmıştır. Böylece AB hibe destekli proje yürüten kurum/kuruluşların çeşitli konulara göre incelenmesi sağlanmıştır.

➤ *AB Projelerinin Bölgesel Kalkınma ve Kurumsal Kapasite Gelişimine Etkisi*

Anket sonuçlarından elde edilen verilere bakıldığında, MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınma ve kurumsal kapasite gelişimine katkılarını belirleyen soruların hepsinde kurum/kuruluşların %40 ve üzeri katkı belirten ifadelerle “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Ayrıca bu etki ifadelerinin çoğuna kurum/kuruluşların %70 ve üzerinin “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” cevaplarını vermesi, MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimine ve bölgesel kalkınmaya katkısının olduğunu gösterdiği sonucuna varılabilir.

Bunlarla birlikte kurum/kuruluşların sorulara verdikleri katılma ifadelerinin yüzde değerlerine bakıldığında kurumsal kapasite gelişimine katkı ifadeleri değerlerinin, bölgesel kalkınmaya katkı ifadeleri değerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Bu ise, bölgede MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite üzerinde bölgesel kalkınmadan daha etkin olduğunun bir göstergesidir.

Sonuç itibariyle;

- Bölgesel rekabeti artırmak,
- Bölgesel sorunların çözümüne yardımcı olmak,
- Bölge halkına yeni istihdam olanakları sağlamak,
- Yaşadığı kentte sosyal yaşamın gelişmesine katkı sağlamak,
- Uyguladıkları proje ile atıl kapasite değerlendirilerek ürün/alan/materyal gibi daha verimli kullanılabilir hale getirmek,
- Uyguladıkları proje ile bölgede yeni fikir ve düşüncelerin hayata geçirilmesini sağlamak,
- Uyguladıkları proje ile yurt dışındaki kurum/kuruluşlar arası işbirliği arttırmak,
- Bölge halkının bir kısmı belirli konularda eğitilerek beşeri sermaye geliştirmek,
- Bölgede gelişimini sağlayamayan bir üretim/girişim/hizmete katkı sağlamak,
- Kurumsal olarak proje hazırlama ve uygulama yeteneğini geliştirmek,
- Yazışma ve evraklarda belli bir düzen ve kurum/kuruluşunda sistemli çalışma ve resmi yazışmada dikkatli olma özelliğini artırmak,
- Uyguladığı proje ile kurum/kuruluşunda yeni istihdam olanağı sağlamak,
- Kazandığı tecrübe ile yeni proje hazırlama ve yürütme isteğini artırmak,
- Kendi kaynaklarıyla yatırım/kapasite/kalite artışı sağlayamayan fakat kendilerine bir fırsat bulmak,
- Bölgedeki çeşitli kurum/kuruluşlar (Üniversite, STK, Yerel Yönetimler) arasında ortak çalışma ve işbirliği anlayışını geliştirmek isteyen kurum/kuruluşların MFİB aracılığıyla AB hibe destekli proje yürütmelerinin doğru bir yol olacağı bilgisi kurum/kuruluşlarca değerlendirilmelidir.

➤ *Kurum/Kuruluşların Proje Uygularken veya Sonrasında Yaşadıkları Memnuniyet ve Sorunları ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler*

Kurum/kuruluşların proje uygularken veya sonrasında yaşadıkları memnuniyet ve sorunlar ile yasal statüleri, buldukları illeri ve proje deneyimleri arasında ilişkinin olup olmadığı test edildiğinde buldukları *illerin* kurum/kuruluşlar üzerinde proje uygularken ya da sonrasında bir etkide bulunmadığına ulaşılmıştır. Kurum/kuruluşların proje uygulama ya da sonrası aşamalarında oluşan memnuniyet

ve sorunları üzerinde *yasal statülerinin ve proje deneyimine sahip olma* durumlarının etkili olduğu görülmüştür.

Yukarıdaki bilgiler ışığında yeni proje uygulayacak kurum/kuruluşların yasal statülerine uygun proje uygulamayı tercih etmeleri gerekliliği görülmektedir. Aynı zamanda kurum/kuruluşların daha önceden sahip oldukları proje tecrübesi uygulanacak yeni projelerin hazırlık ve sonrası yaşanan memnuniyet ve sorunlar üzerinde etkili olduğu için kurum/kuruluşların proje tecrübesi edinmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan yeni bir proje hazırlayacak ve hiç deneyimi olmayan kurum/kuruluşların geçmişte uygulanmış proje örneklerini incelemelerinin yanında *Proje Döngüsü Yönetimi (PCM)* eğitimi almalarının gerekliliği bilinmelidir.

➤ *AB Hibe Destekli Projelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler*

MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınmaya katkısı ile kurum/kuruluşların yasal statüleri, illeri ve proje deneyimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı ki-kare (χ^2) yardımıyla incelenmesi sonucu projelerin bölgesel kalkınmaya katkısı ile kurum/kuruluşların *illeri ve proje deneyimine sahip olma durumu* arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Projenin yürütüldüğü illerin, bölgede istihdamı artırmayı içeren bölgesel kalkınmaya katkısı üzerinde etkili olduğu analiz sonuçları ile ortaya konmuştur. Bu sonuç ile bölgedeki illerde istihdam oranlarının farklılıklar gösterdiği bilgisi elde edilir. Daha önceden proje deneyimi olanların olmayanlara kıyasla bölgesel kalkınma üzerinde daha etkili olduğu da anlaşılmaktadır. Yani proje deneyimine sahip kurum/kuruluşlar, projelerini daha etkin yürütebildikleri için uyguladıkları projelerin bölgesel kalkınmaya katkı sağlanmasında önemli bir faktör olmuştur. *Yasal statü* ile ise MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin bölgesel kalkınmaya etkilerini temsil eden ifadeler arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bölgesel kalkınma üzerinde kurum/kuruluşların yasal statülerinin değil, bölgesel ihtiyaçların ve proje deneyimine sahip olmanın daha etkili olduğu söylenebilir.

Bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmak isteyen AB hibe destekli proje yürütecek olan kurum/kuruluşlar, buldukları ilin genel durumunu dikkate almalı aynı zamanda gelişim için proje deneyimi elde etmeli ya da kendilerine proje eğitimi olanağı sağlamalıdır.

➤ *AB Hibe Destekli Projelerin Kurumsal Kapasite Gelişimine Katkısı ile Yasal Statü, İller ve Proje Tecrübesi Arasındaki İlişkiler*

MFİB aracılığıyla uygulanan AB hibe destekli projelerin kurumsal kapasite gelişimine katkısını belirten ifadelerle kurum/kuruluşların *yasal statüleri* ve daha önceden *proje yürütme tecrübesine sahip olma* durumları arasında bir ilişkinin olduğu sonucuna varılırken; buldukları *iller* ile kurumsal kapasite gelişimine katkı ifadeleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Bu açıdan AB hibe destekli proje uygulayacak kurum/kuruluşların kurumsal kapasite gelişimi sağlamayı amaçlayanları, projelerini hazırlarken yasal statülerini ve proje deneyimine sahip olma durumlarını dikkate almalıdırlar. Kurumsal olarak gelişimin, yasal statü gereği faaliyet alanlarına ve proje deneyimine sahip olanların daha aktif proje uygulayabildiklerine bağlı olduğunu dikkate almalıdırlar.

➤ *Kurum/Kuruluşların İleride AB Hibe Destekli Proje Hazırlamayı Planlayan Kurum/Kuruluşlara Öneri İfadeleri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler*

Kurum/kuruluşların ileride MFİB aracılığıyla desteklenen AB hibe projesi hazırlamayı planlayan kurum/kuruluşlara öneri ifadeleri *ile yasal statü, iller ve proje yürütme deneyimi* arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar ile kurum/kuruluşların projelerini hazırlarken ve uygularken yasal statülerine, illerine ve daha önceden proje yürütmüş olma tecrübelerine bağlı olarak sorunlar yaşadığı, eksiklikler buldukları ya da memnun kaldıkları durumların olduğu anlaşılır. Ve öneride bulunurken bu durumlarını dikkate alarak cevap verdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

AB hibe destekli proje yürütürken kurum/kuruluşlar yasal statülerini, buldukları illeri ve proje deneyimlerini dikkate alarak proje hazırlamalıdır. Bu kıstaslara uygun olmayacak yeni bir girişimde bulunmaktan kaçınılmalı ve özen göstermelidirler.

➤ *Kurum/Kuruluşların MFİB'den Beklentileri ile Yasal Statü, İller ve Proje Deneyimi Arasındaki İlişkiler*

Kurum/kuruluşların MFİB'den beklentilerini belirten ifadeler üzerinde *buldukları illerin ve daha önceden proje yürütme deneyimine sahip olma* durumlarının etkili olduğu görülmüştür. Yapılan ki-kare (χ^2) analizi sonucu MFİB'den beklentiler üzerinde *yasal statünün* etkisi olmadığı belirlenmiştir. Kurum/kuruluşların hem illerine hem de proje yürütme deneyimlerine göre anlamlılık gösteren MFİB'den beklentisi *yeminli mali müşavirlerin eğitilmesi* konusudur. Buradan bölgedeki illere göre yeminli mali müşavir eğitimi isteğinin farklılık gösterdiğine ve proje deneyimi olan kurum/kuruluşlarda yeminli mali müşavirlerin eğitim eksiklikleri olduğu düşünüldüğü kanısına ulaşılır. Ayrıca iller ile “*Projelerinin duyurulması, başvuru ve uygulama aşamalarında karşılaşılan sorunlar MFİB ve Teknik Destek Ekibi tarafından giderilmelidir.*” ifadesi arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu açıdan sorunların çözümünün kimler tarafından yapılması beklentisinin ya da MFİB ve TDE'den memnuniyetin illere göre farklılık gösterdiği sonucuna varılabilir.

➤ *AB Projeleri Hakkında Yeni Bir Çalışma Yapacak Kişi/Kurum/Kuruluşlara Öneriler*

Bu tez çalışmasında AB projelerinin kurumsal kapasite gelişimi ve bölgesel kalkınmaya etkisini ortaya koymak için MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projeler incelenmiştir. Örnek olarak ise TR82 Düzey 2 Bölgesi seçilmiştir. Konuya ilgi duyan kişi/kurum/kuruluşlar başka bir bölgede MFİB aracılığıyla yürütülen AB hibe destekli projelerin kurum/kuruluş/bölgedeki etki ve sonuçlarını gösterecek bir çalışma yapabilirler. Böylece bölgesel olarak yeni bir örnek verebileceği gibi iki bölge arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin ortaya konması açısından önem taşıyabilir. Diğer yandan TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde KUZKA,

İŞKUR, Ulusal Ajans gibi kurum/kuruluşlarca desteklenen projeler için bu tür bir çalışma ortaya koyarak bölgede uygulanan diğer proje türlerinin etki ve sonuçlarına dair yeni bir veri sunulabilir. Böyle bir çalışma ile bölgede uygulanan proje türlerinin kurum/kuruluş/bölge açısından etki ve sonuçlarının karşılaştırılması olanağı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akça, H., Albeni, M. (2009). “*Turkey’s Benefits from EU Financial Assistance: Difficulties and Successes*”. 2nd ICES International Conference on European Studies, 06-07 November 2009, Tiran-Albania, pp: 319-324.
- Akça, H. (2010). “*Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) to Turkey: Expectations and Results*”. 2nd International Symposium on Sustainable Development, 8-9 June 2010, Sarajevo, pp: 334-338.
- Altunışık R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Atak, B. (2009). “*Avrupa Birliği’nde Yapısal Fonlar: Türkiye ile üye ülkelerin Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme*”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Bilici, N. (1997). *Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye*. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Bilici, N. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bilici, İ. (2010). “*Türkiye’de Kırsal Kalkınmanın Gelişimi ve IPARD Süreci*”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Can, E. (2004). *Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye için Bir Değerlendirme*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Can, M. (2007). “*Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye’nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği*”. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.

- Çelikleş, İ. (2006). “2007-2013 Mali Perspektifi için Öngörülen Avrupa Birliği Katılım Öncesi Fonlarının Yapısı”, *Sayıştay Dergisi*, 63: 39-49.
- Çokgezen, J., Yıldırım, E. (2007). “AB-Türkiye Mali İlişkilerinin Değerlendirilmesi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2):147-168.
- Gençkol, M. (2003). “Avrupa Birliği Mali İşbirliği Politikaları ve Türkiye”. Devlet Planlama Teşkilatı, Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT: 2679.
- Gujarati, D.N. (1995). *Basic Econometrics*. 3rd Edition, McGraw-Hill, Inc., New York, U.S.A.
- Güngör, K. (2000). “Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelere Yönelik Mali Yardımları ve Türkiye”. *Mevzuat Dergisi*, Sayı:35
<http://www.mevzuatdergisi.com/2000/11a/02.htm>, (Erişim: 01.04.2013).
- Karabacak, H. (2004). “Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye ile Mali İşbirliği”. *Maliye Dergisi*, 146: 69-106.
- Karataş, H. (2010). *Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımlar* [Elektronik Sürüm]. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Kösecik, M., Akbaş, İ. (2009). *AB Mali Yardımları ve Türkiye’de Desteklenen Yerel Yönetim Projeleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mirer, T.W. (1995). *Economic Statistics and Econometrics*. 3rd Edition, Prentice Hall, Inc., New Jersey, U.S.A.
- Öncel, A. (2012). “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinin Türkiye Bölgesel Gelişme Politikalarına Etkileri”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1):11-21.

- Özcanlı, S. (2006), “Avrupa Birliği Yardımları Çerçevesinde Türkiye’ye Yapılan Yardımlar: Isparta Kilimcilik Eğitim Destek ve Pazarlama Projesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.*
- Özel, A., Kılıç, C., Savrul, B. (2013). “Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Mali Yardımlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”. *Yönetim ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 20: 43-64.
- Süngü, S. (2004). “Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Topluluğa Yeni Katılmış ve Katılacak Olan Ülkelerle Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, 54: 77-111.
- Şahin, S. (2007). “*Avrupa Birliği Fonları ve Türkiye’nin Kullanabileceği Mali Kaynaklar*”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Yıldız, H., Yardımcıoğlu, F. (2005). “Türkiye’ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Aday Ülkelerle Karşılaştırılması”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2) :75–106.
- Yeğen, İ. (2009). “*AB Mali Yardımları ve AB’nin Yeni Üye Ülkeleriyle Türkiye Üzerine Amprik Bir İnceleme*”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Yıldız, F., Akdağ, K. (2006). “Avrupa Birliği Yapısal Fonları Kapsamında Bölgesel Kalkınma İle Kırsal Kalkınma Fonlarının Karşılaştırılması”. *Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Türktarım Dergisi*, 167: 1-17.

İnternet Kaynakları

URL 1 (2014). <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=3>, (Erişim: 06.10.2013).

URL 2 (2014). <http://www.diab.gov.tr/isbirligi-20-ipa-ii-donemi--2014-2020-.html>,
(Erişim: 01.08.2014).

URL 3 (2014).

Hibe Veri Tabanı, Merkezi Finans İhale Birimi.

www.cfcu.gov.tr/index.php?lng=tr, (Erişim:30.08.2014).

URL 4 (2014). <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45638&l=1>, (Erişim: 01.04.2014)

URL 5 (2014). Regional Policy Inforegio, Community Initiatives,

http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/intro/regions5_en.htm#1,

(Erişim: 05.09.2014).

URL 6 (2014).

<http://oldweb.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=maliisbirligi&baslik=Mali%20%DD%FEbirli%FOi>, (Erişim: 15.03.2014).

URL 7 (2014). *T.C. Ankara Valiliği Ab Temas Noktası – Projeler Destek Merkezi.*

<http://www.ankara.gov.tr/Portal.asp?X=AB20>, (Erişim Tarihi: 06.06.2014).

URL 8 (2014). <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=5>, (Erişim: 07.04.2014).

URL 9 (2014).

<http://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi/ab-nedir/ueye-uelkeler.html>,

(Erişim: 06.08.2014).

URL 10 (2014).

<http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DDA012FD-D8D3-8566-4520FC8E3F4D865B>,(Erişim: 05.03.2014).

URL 11 (2014). <http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=42>, (Erişim: 19.05.2014).

URL 12 (2014). Enlargement, Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), Overview. <http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/indexen.htm>, (Erişim: 02.09.2014).

URL 13 (2014). Merkezi Olmayan Yapılanma, Merkezi Finans İhale Birimi. <http://www.cfcu.gov.tr/about.php?lng=tr&action=shortintro>, (Erişim:15.07.2013)

URL 14 (2014). http://www.kuzka.org.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_28_TO8B80RN_411_genel_bilgi.pdf, (Erişim: 03.03.2014).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Hilal ABACI
Doğum Yeri	Tosya
Doğum Tarihi	30.12.1986

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	İşletme

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS(65,00) KPDS (...) ÜDS(....) TOEFL (...) EILTS (...)
------------------	---

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Buğday Pazarı Mahallesi, Şehit Uğur Hiçyılmaz Caddesi, Nergiz Sitesi B blok No:38/5 Merkez/ÇANKIRI
E-mail	hi_lal_87@hotmail.com